

PLANINSKI VESTNIK 1

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXIII

1973

Ing. Pavle Šegula	Ob obletnici	1
Bine Vengust	Pamirska alpiniada 1972	7
Franc Jeromen	Pisani tabor	13
Janez Rupar	Nič ne de ...	15
Ludvik Rožič	Pik Komunizma (7495 m)	18
Marjan Srečnik	Aklimatizacija pri vzponu na Pik Komunizma (7495 m)	19
Tone Strojín	Planina, ki je vabila srce	22
Franček Vogelínik	Fotografija — planinski konjiček	24
Ludvik Zorzut	Na zadnjem obisku pri Franju Marjerju	28
Dr. Julij Felahér	Zgodovina koroških podružnic SPD	32
	Društvene novice	39
	Alpinistične novice	43
	Varstvo narave	46
	Iz planinske literature	48
	Razgledi po svetu	51
	Na naslovni strani:	
	Sneženo jutro v baznem taborišču na Poljani Suloeva s pogledom na Pik Komunizma	
	Foto: Bine Vengust	

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravník, Franci Savenc, Tone Strojín, dr. Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 50101-678-47046, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 60 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 80 din (5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Planinci, obiščite Savinjske Alpe

in

KOČO POD OJSTRICO

(1207 m) na Klemenči jami
odprta od 1. 6. do 30. 9.
oziroma po objavi ter

KOČO POD OLŠEVO

(1250 m) ob Solčavski
panoramski cesti, ki je
stalno odprta

Vabi

**Planinsko
društvo
Solčava**

**Združeno železniško
transportno podjetje
Ljubljana**

FERSPED

železniška spedicija
za tuzemski in
mednarodni promet

Uprava:

Moša Pijadejeva 39/II

s svojimi
poslovalnicami v
**Ljubljani, Mariboru,
Novi Gorici in Kopru**
prevzame vso skrb
o organizaciji in
prevozu vašega blaga

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

73. LETNIK

1
1973

OB OBLETNICI

ING. PAVLE ŠEGULA

N

i mi znano, kako doživljajo praznike in obletnice mnogo mlajši od nas, ki sedaj krmarimo dogajanje v organizaciji. Verjetno bo tako, kot je bilo nekoč tudi z nami: čakali smo in šteli dneve, ki so nas ločili od nekega posebnega dogodka. In zdelo se nam je, da ga ne bomo dočakali nikoli. Nam pa vse mineva kot blisk. Zdi se mi, da še slišim besede dr. M. Breclja na tratah pred Šlagerjevimi domovi v Vratih. Živo mi zvene v ušesih besede dr. M. Potočnika, pred menoj valove v spominu obrazi gorskih reševalcev, s katerimi me še danes družijo skupne naloge, cilji in veselje nad večno nespremenljivo gorsko naravo.

In vendar je poteklo novih deset let, naša GRS je stara 60 let.

Mnenje, da bo jubilej treba spodobno proslaviti, je že lep čas vzpodbujalo načelnika in člane komisije. Še spomladi so bile podane smernice za proslavljanje jubileja. In tudi ti meseci pričakovanja in priprav so minili naglo kot lepe sanje, čeprav so načelniku in tajniku, tu in tam pa tudi komu drugemu, predvsem pa skupini kulturnikov, ki je pripravljala razstavo, pridno sivali lasje. Res, videti je, da v GRS še najlažje opravljamo najtežje naloge, akcije, v katerih gre za življenje in smrt. Obračun z naporji, pregled nad preteklimi storitvami in podobne stvari delajo očitno težave. Nekam nerodni smo, pa se vsa teža zgrne kot ponavadi le na nekaj hrbtišč. Naj bosta Bine in Danilo zategadelj tukaj pred vsemi javno pohvaljena!

No, kot rečeno je tistih 10 let, nekaj mesecev in še poslednjih dni minulo brez sledu, mi pa smo se znašli na razstavnem prostoru na Trgu revolucije, kjer so nam arhitekt Vlasto Kopač s kiparjem Marjanom Keršičem, zgodovinarjem prof. Francetom Zupanom in neutrudnim Urošem Župančičem pripravili vzoren pregled nad šestdesetletnim delovanjem naše vzornice – gorske reševalne službe.

Reševalci so prišli od vsepovsod, celo iz Bosne, Zagreba in iz Celovca, da ne govorim o naših fantih, ki so se po ogledu zanimivosti družno podali na proslavo. Razstava, ki je bila resnično posrečen pregled dolgih desetletij dela naše GRS, nas je prevzela, pripravljena pa je bila tako, da je lahko tudi vsakemu poprečnemu opazovalcu pokazala, kako zelo so se spremenili pogoji z reševanje od časov dr. Tičarja pa do danes in kako zapletena je ta naloga še dandanes kljub vsej tehniki in napredku. V tem smislu so izzvenele tudi besede govornikov in gostov v dvorani na magistratu. Izkazalo se je, da ima GRS resnično mnogo zvestih prijateljev, da mlado in staro ceni žulje in izdelane roke garačev, ki v stenah, visoko v gorah, v lepem in grdem, v mrazu in pripeki, v nalih in snegu vselej store, kar znajo in zmorejo, da bi ponesrečenca vrnili življenju ali vsaj svojcem njegove posmrtno ostanke.

O življenju in delu GRS je spregovoril načelnik Bine Vengust, ki nas je z jedrnatimi besedami objektivno in stvarno povedel skozi vseh šestdeset let njenega obstoja. Tistemu, kar so povedali predhodniki, je dodal zapis o šestem desetletju in orisal stanje, v kakršnem organizacija stopa v novo obdobje svojega obstoja:

Govor načelnika GRS

V letu 1972, ko nas posebno hudo pretresajo novice iz naših gora, kako obilna bo žalostna žetev smrti, praznujemo 60 let organiziranega dela slovenske gorske reševalne službe.

V 18. letu Planinskega Vestnika berem tele vrstice: »Dne 16. januarja 1912 je sklicala podružnica SPD v Kranjski gori odborno sejo zaradi ustanovitve rešilne postaje v Kranjski gori. Udeležili so se seje ne samo vsi podružnični odborniki, temveč je prišlo mnogo domačinov Kranjskogorcev, ki se zanimajo za stvar. Več navzočih je prijavilo svoj nametop k rešilni postaji, obljubljenih pa nam je še iz sosednjih vasi kakor iz Dovjega Mojstrane, Podkorena in Rateč več članov. Seje se je udeležil od osrednjega odbora g. dr. Demšar, ki je skupno z načelnikom podružnice v Kranjski gori g. dr. Tičarjen predaval o prvi pomoči planinskim ponesrečencem.« Tako je bila ustanovljena prva gorska reševalna postaja v Sloveniji. Povod za ustanovitev reševalne postaje v Kranjski gori so bile vedno češče smrtno nesreče v naših gorah. V zadnjih petih letih pred ustanovitvijo reševalne službe se je v slovenskih gorah ponesrečilo pet planincev. Tolikšno število žrtev gora je bilo za tiste čase zares izjemno, saj v petdesetih letih poprej je bilo le sedem smrtnih nesreč.

Novovstanovljena kranjskogorska rešilna postaja ni imela kaj prida dela. Prišla so vojna leta prve svetovne vihre in z njo so opustenele Alpe, le vojaki so gospodarili po planinskih sedlih in vrhovih.

V drugih alpskih deželah se je hoja v gore razširila že prej. Z razvojem alpinizma je nastala potreba po organizirani gorski reševalni službi. Zato je bila ustanovljena gorska reševalna organizacija v Švici v letih 1884/85. Dobrih deset let kasneje so bili ustanovljeni »alpski reševalni odbori« v Münchenu, na Dunaju in Salzburgu. Leta 1898 je bil ustanovljen alpski reševalni odbor v Innsbrucku, ki je imel reševalne skupine ali ekipe tudi na našem ozemlju na Bledu, v Bohinju, v Mojstrani, v Kranjski gori, v Kamniški Bistrici, v Kokri in v Bovcu. Reševalci so bili domači gorski vodniki in drugi gorjanci, medtem ko so na čelu organizacij bili nemški zaupniki, nosilci nemškega prodiranja v naše kraje in dalje proti Balkanu.

Prvi časi slovenske planinske organizacije so bili zaznamovani z ostrim in odločnim bojem za narodno osvoboditev in ohranitev. V tem boju je bil eden velikih uspehov tudi ustanovitev prve reševalne službe v organizaciji Slovenskega planinskega društva. Tako je reševalna služba poleg skrbi za varnost v gorah naših ljudi krepila slovensko narodno gibanje in učinkovito podprla polet SPD v boju za ohranitev slovenskega značaja naših gora.

Po vojnih strahotah prve svetovne vojne in povojnih let lakote so zopet oživele naše gore. V letu 1921 so planinci v Ljubljani ustanovili Turistovski klub Skala. V njem se je zbirala mladina, ki se ni zadovoljila z nadelanimi in zaznamovanimi potmi. »Skala« je pospeševala zlasti med mladino alpinizem, število plezalcev se je vedno bolj množilo, z njimi pa tudi nezgode in nesreče. Zato je SPD ustanovilo »reševalni odsek«. V 23. letniku Planinskega Vestnika beremo: »Iz članov osrednjega odbora SPD se je sestavil, reševalni odsek, ki ima na razpolago vse potrebno orodje: nosilnico, vrvi, lekarniški ročni kovček s potrebščinami za prvo pomoč itd. V vseh važnih gorskih krajih se določijo domačini, ki bodo vsak čas pripravljeni sodelovati pri rešilnih ekspedicijah. Odbor SPD opozarja javnost, da je vsako nesrečo oz. nezgodo javiti ustno, telefonično ali brzojavno na pisarno SPD, ki po potrebi obvesti osrednji odbor.« Po tem zapisu moremo presoditi, da je gorska reševalna služba deset let po ustanovitvi za tiste čase postala že kar moderna reševalna enota reševalne akcije v gorah. Hkrati z organizacijo reševalnega odseka se je poživila reševalna postaja v Kranjski gori, nanovo se je ustanovila leta 1922 v Kamniku oz. Štahnovci.

1. Družina jeseniških gorskih reševalcev je velika, četudi je večina ostala doma.
2. Trije bratje, trije reševalci. Napisali bi lahko debelo knjigo o podvigih v Kamniških Alpah.
3. Ob modelu reševalca trije fantje iz Ljubljane. Videti je, da so se pošteno zagrizli v pogovor.
4. Dva izmed prvih, reševalca in prvenstvena plezalca Joža in Miha objujata spomine na dni, ki sta jih prebila v gorah. »Če bi mogla, bi takoj spet začela iznova.«
5. Načelnik komisije za GRS Bine Vengust je imel polne roke dela, preden je podelil vseh štiriintrideset odličij.
6. Reševalci iz Tržiča in Kranja so vedno dobri sosedje. Poprijeti znajo, pa naj bo to kozarček vinca ali težka nosila, cepin, skalnat oprimek v steni...
7. Predsednik Planinske zveze Jugoslavije dr. Marjan Breclj nam je ljub gost, pa tudi sam se v naši družbi dobro počuti in nas rad obišče.
8. Vlasto Kopač, arhitekt, ki varuje prvobitnost Velike planine; desetletno prijateljstvo ga veže s planinci iz krajev pod Grintovci.
9. Bohinjci so reševali v svojih gorah, odkar jih delo in ljubezen do narave vodita med skalnate orjake. Na proslavi jih ni bilo ravno preveč, glavno pa je, da je močna in aktivna postaja...
10. Ing. Miha Košak je z veseljem prevzel pokroviteljstvo nad proslavo. Odločni in pogumni ljudje, ki svoje znanje usmerjajo v korist skupnosti, so mu pri srcu. Srečanje z jeseniškimi »divjim možem« Urošem.
11. Leta so minula, ostali so spomini. Kar je bilo treba, sta storila, ko so Tičarjevi postaji GRS v Kranjski gori tekla prva leta, sta Leon in France še vekala v zibki in prodajala platno.

**60
LET
G
R
S**

Nesreče v gorah so v drugem desetletju obstoja reševalne službe zahtevale 21 smrtnih žrtev, kar je bilo precej več kot v sto letih pred zametki organiziranega reševalnega dela SPD.

Zato so leta 1929 ustanovili reševalno postajo na Jesenicah, dve leti kasneje pa v Celju, Bohinju-Stari Fužini in v Mojstrani. Vse so bile dobro preskrbljene s sanitetnim materialom. Na teh reševalnih postajah so se iz gorskih vodnikov in dobrih planincev sestavili reševalni oddelki, ki so morali vsako leto po večkrat stopiti v akcijo.

Vse več alpinističnih odsekov in vse več turistov in planincev je obiskovalo naše gore. Planinci niso več obiskovali gore le v letnem času, vse pogosteje so natikali smuči in smučali po vrhovih Julijcev, Kamniških planin in Karavank. Nove razmere so zahtevale od reševalnega odseka SPD načrtnejšega dela. Tako so sestavili in sprejeli leta 1932 na razširjeni seji osrednjega odbora SPD »Pravilnik o organizaciji reševalnih odsekov in reševalnih postaj SPD«. SPD si je z razširjeno organizacijo reševalne službe in vedno številnejšimi nesrečami nakopalo velike stroške, ki jih ni zmoglo iz rednih dohodkov. Zato je sprejelo rešilni prispevek, ki so ga plačevali planinci pri obisku planinskih domov z vstopnino vred. Rednejši dotok denarja je omogočil organizaciji bolj sistematično delo, boljšo organizacijo in opremo. Tako je v letu 1933 SPD izdala knjigo dr. Bojana Breclja »Prva pomoč in reševanje v gorah«. To je bil pomemben učbenik in priročnik za gorske reševalce v domačem jeziku. Društvo je prirejalo reševalne tečaje npr. v Vratih, na Kamniškem sedlu in še drugje.

V tretjem desetletju dela reševalne službe je število smrtnih žrtev ponovno zelo poraslo. Res da je število obiskovalcev gora skokoma naraščalo iz leta v leto. Marsikdo meni, da je čisto razumljivo, čim več planincev in alpinistov, tem več nezdod in nesreč. Statistike kažejo, da se v slovenskih gorah na vsakih 15 000 obiskov gora dogodi po ena nesreča oziroma nezgoda. Toda, ali je res, da ni bilo moč skozi desetletja organiziranega dela reševalne službe doseči bolj ugodnih podatkov iz suhoparne statistike? Pregled nesreč pa pove tudi razveseljiv podatek, da je reševalna služba marsikaterega planinca iztrgala iz objema smrti.

Do druge svetovne vihrse se je ustanovila še reševalna postaja v Trziču. Reševalni odsek SPD je bil prav na tem, da bi se široko razmahnil, ko je izbruhnila vojna. Planinci, alpinisti in reševalci so posegli po orožju za svobodo domovine. Tako je večina reševalcev sodelovala v NOB; mnogi med njimi so padli kot partizani, borci NOV, aktivisti OF, talci in žrtve fašističnih taborišč smrti.

Po osvoboditvi domovine se je na pobudo jeseniških alpinistov obnovila reševalna služba z novim imenom Gorska reševalna služba s sedežem na Jesenicah. GRS je imela svoje baze, postaje in obveščevalne točke po vseh klasičnih reševalnih središčih. V letih od 1946 do 1960 so se ustanovile še gorske reševalne postaje v Ljubljani in Prevaljah 1946, v Kranju in Ratečah 1947, v Bovcu 1949, v Tolminu 1950 in v Mariboru 1960. Ustanovljene so bile še številne druge, ki pa so po reorganizacijah ali ugasnile ali se spojile z gorskimi reševalnimi postajami v večjih središčih. Danes ni več postaj v Hrastniku, Trenti, Stahovici, Jezerskem itd. Centrala GRS, ki je bila na Jesenicah, je opravila pionirsko delo obnove in je službo začela opremljati s prvimi modernimi orodji in opremo. Po krizi leta 1952 je bila GRS reorganizirana. Kot koordinativno telo je bila s sedežem v Ljubljani ustanovljena komisija za GRS pri PZS. Komisijo sestavljajo predvsem izkušeni reševalci in vodje gorskih reševalnih postaj. Terenske postaje GRS so dobile popolno akcijsko in operativno samostojnost. Sprejet je bil nov pravilnik o organizaciji in delu GRS, po katerem z nekaterimi manjšimi spremembami in dopolnitvami delamo še danes.

Tako torej danes praznujemo 60-letnico GRS, te humane službe, ki je v preteklih šestih desetletjih doživljala vzpone in padce, veselje ob rešenih planincih in žalost ob mrtvih planinskih tovariših. GRS je vzporedno z razvojem planinstva in alpinizma vztrajno napredovala in se do danes razvila v javno službo. Dobro razpredena mreža reševalnih postaj, 15 po številu, z izurjenimi in spretnimi reševalci uspeva, da naglo in učinkovito pomaga tudi v najtežjih okoliščinah planincem, ki jih je v gorah zadela nesreča. Seveda je pogosto, statistika pove, da v vsaki četrti nesreči, brez moči pred smrtjo, se pa bojuje z njo zagrizeno in brez popuščanja, tudi za ceno največjih naporov in celo za ceno življenj reševalcev samih.

Osnovna značilnost gorske reševalne službe nekdanj in danes je prostovoljno in brezplačno delo njenih članov, zavoljo česar pa ni nikdar trpela kakovost njenega dela. V šestdesetih letih dela je opravila več tisoč akcij, rešila na tisoče ljudi in vrnila svojcem nekaj sto žrtev naših gora. Točnih podatkov za čase pred drugo svetovno vojno nikdar ni bilo. V času od osvoboditve do danes pa znaša število težjih akcij v gorah 1635, težjih akcij na organiziranih smučiščih pa 2716. Brez pretiravanja lahko rečemo, da je še dosti neregistriranih akcij, ki so jih reševalci opravili takorekoč sproti, da so pomagali ljudem, ne pa da bi s podatki zalagali arhive o nesrečah. Dejavnost gorske reševalne službe ni ostala le v mejah Slovenije, reševalci so pomagali reševati življenja v Makedoniji, Bosni, Hrvaškem in drugih republikah, v Avstriji, Italiji ter celo v daljnem Adenu.

Akcijska usposobljenost ob nesrečah in kolikor mogoče uspešno posredovanje pa ni bilo in ni edino delo GRS.

Na prvem mestu gre organizaciji GRS skrb za preventivno in vzgojno delo med mladimi planinci in alpinisti pa tudi drugimi, saj sega daleč preko njenih okvirov. V enotah GRS, na republiških, zveznih in mednarodnih tečajih ter seminarjih se je šolalo na tisoče tečajnikov, članov in pripravnikov GRS, alpinistov in mladincev. V tečajih GRS so se šolali tudi vojaki in oficirji JLA, kadeti in osebje LM ter člani CZ. GRS je ustanovila lavinsko službo in vzgojila vodnike lavinskih psov ter vzredila uspešne lavinske pse, ki so danes locirani skoraj na vseh ali vsaj v bližini ogroženih plazovitih terenih. Gorska reševalna služba je vztrajno prenašala svoje znanje na organizacije GRS v drugih republikah ter se izpopolnjevala v srečanjih z reševalci sosednjih in drugih alpskih držav. Tečajji so stalna dejavnost GRS, preko katerih si širok krog članov planinske organizacije nenehno obnavlja znanje, ga prenaša na druge z neposrednimi stiki in tudi s pisano besedo in knjigo. Ni naključje, da so prav člani GRS in njeni vodniki organizatorji v teh desetletjih dali prve učbenike za reševanje v gorah, za alpinizem, vzgojo lavinskih psov in tudi dela splošno vzgojnega značaja. Pred dvema leti je gorska reševalna služba v sodelovanju s sekretariatom za notranje zadeve Slovenije organizirala prvi simpozij o delu GRS in o vzrokih nesreč v naših gorah. Simpozij je dal dragocene začetne strokovno obdelane materiale in napotke za nadaljnje akcijsko in preventivno delo gorske reševalne službe. V preventivni dejavnosti ni minilo niti eno leto brez nenehnih naporov GRS za vzgojo in poučevanja širokih množic preko občil javnega obveščanja. Število nasvetov, članov, prispevkov in demonstracij gre v desetisoče, kar pomeni, da je bila skrb za preprečevanje nesreč vselej na primerni višini. Nobenega dvoma ni, da so ti ukrepi poleg splošno vzgojnega pomena imeli tudi praktičen učinek in preprečili prenekatero nesrečo, česar pa ni mogoče izkazati v številkah. Sprič tako bogatega programa v delu GRS ni čudno, če je v njej od ustanovitve dalje delovalo veliko zdravnikov, ki nikoli niso bili samo zdravniki, temveč pravi in vztrajni reševalci, ki so nivo znanja in dejanja prve pomoči dvignili na mednarodno višino in ga posredovali širokemu krogu sodelavcev GRS.

GRS v Sloveniji ni nikdar pasivno spremljala razvoja reševanja in reševalske misli v tujih organizacijah te vrste, temveč je tudi sama aktivno prispevala k napredku v oblikovanju in izdelovanju reševalne opreme. Današnji reševalni vitel, ki je uveden v organizacije IKAR, ima osnovne elemente našega vitla, miniaturni oddajnik za iskanje zasutih v plazu ter razne tehnične dopolnitve in izboljšave standardne opreme predstavljajo le del našega doprinosa v mednarodnem merilu. GRS ima najboljše stike z vsemi sosednjimi zamejskimi organizacijami in že 15 let in več skuša idejo brezplačnega reševanja v gorah presaditi tudi v tuje gore. Lani je komisija za GRS organizirala na Bledu zelo uspeli mednarodni simpozij pod okriljem IKAR o reševanju ponesrečenih v plazovih. Organizacija GRS je za ta simpozij kot tudi za uspešen letni sestanek IKAR organizacije dobila vsesplošno priznanje. Nepravilno bi bilo obiti pomen naporov in prizadevanj GRS, da bi v družbenem merilu pridobila priznanje, da je to služba javnega pomena in značaja. Te težnje niso bile same sebi namen, marveč so odigrale pomembno vlogo za financiranje GRS ter predvsem v čedalje tesnejšem sodelovanju z organi notranjih zadev, ki danes dajejo na voljo za akcije veliko pomoč v specializirani opremi, transportu in ljudeh. To sodelovanje se je izrazilo zlasti v zadnjem letu, ko je GRS znatno pripomogla in organizacijam propagandno prispevala velik delež pri naporu organov notranjih zadev, da dobe svoj lastni helikopter. GRS je dala pobudo in aktivno sodelovala pri oblikovanju zakona o žičnicah. V današnjem času pa, ko še ni na voljo poklicnih kadrov med zaposlenimi pri žičnicah, tudi sama s prostovoljci pomaga vzdrževati varnostno službo na organiziranih smučiščih, torej ni ostala le pri zahtevi, da naj se izvajajo zakoni, temveč daje pomembno in organizirano pomoč.

Verjetno bi bilo preobsežno, če bi obdelali prav vse vidike, dosežke in napore te organizacije. Po 60 letih obstoja je GRS trdna, čila in še prav tako prostovoljna kot prvi dan; njene vrste so se pomnožile in ustalile, oprema se je v glavnem dvignila na mednarodno priznani nivo. Vzgojila je kadre, katerih znanje je na evropski ravni, njeni inštruktorji po kakovosti enaki vzgojiteljem tujih reševalskih organizacij. Postaje gorske reševalne službe zvesto in tvorno sodelujejo v organih planinskih društev in PZS ter skušajo na vseh področjih dati svoj obvezni delež, da bo nesreč in nezgod med planinci in alpinisti čim manj.

Marsikdo umre v gorah. Ni moč spremeniti. Poglavitno pa je, da je GRS vzgojila svoje člane, ki doslej še nikdar niso odpovedali, ki rešujejo vsakokrat brezplačno, v vsakem času in vremenu, da bi izpolnili namen svojega obstoja.

Ob zaključku naj se zahvalim vsem, ki so kakor koli pomagali na uspehu 60-letni poti gorske reševalne službe, predvsem nekaterim organizacijam: Republiškem sekretariatu za notranje zadeve, Rdečemu križu, organizacijam socialnega zavarovanja, Zavarovalnici Sava, republiškem štabu civilne zaščite, občinskim skupščinam in še mnoge organizacije bi moral naštet, če bi hotel omeniti vse, ki so pomagali na uspešni poti slovenski GRS.

Sledile so pozdravne besede predsednika Planinske zveze Jugoslavije, dr. Marijana Breclja. Kot človek, ki že dolga leta vsklaja planinsko dejavnost vseh jugoslovanskih narodov in objektivno opazovalec se je gorskim reševalcem iz Slovenije ob njihovem prazniku zahvalil tudi za vso tisto aktivno pomoč, ki jo izkazujejo gorskim reševalcem bratskih republik. Mož, ki je sam prehodil mnoga gorstva in ki pozna nevarnosti gora kot aktiven alpinist še iz časov TK Skale, je pač upravičen ocenjevalec.

Pokrovitelj letošnje proslave je bila Skupščina mesta Ljubljane, ki jo je zastopal njen predsednik ing. Miha Košak. V svojih izvajanjih je sledil dr. M. Breclju ter izrazil svoje zadovoljstvo, da v svoji hiši lahko pozdravi člane tako humane organizacije po dolgih letih njenega obstoja in nesebičnega dela. Besede, ki smo jih slišali, so bile prijetna nagrada slehernemu od navzočih, hkrati pa prav zaradi izrednega zaupanja, ki je izzvenelo iz predsednikovega pozdrava, tudi nova zadolžitev. Bolj kot kdajkoli in kjerkoli nam je bilo jasno, da se takemu stoddotnemu zaupanju, taki veri lahko oddolžimo samo z brezhibnim, zvestim delom.

S čestitkami in voščili so se nas spomnili še naprej prijatelji iz drugih republik, z brzojavko Črnogorci, osebno pa načelnik komisije za GRS pri PZ Hrvatske tov. Dražen Zupanc in Komisije za GRS pri PZ BiH tov. Dane Pavičević.

Besedam in čestitkam domačih se je končno pridružil tudi načelnik gorske reševalne službe sosednje Koroške g. Kurt Dellisch, član upravnega odbora ÖAV. S preprostimi besedami je izrazil željo, da bi delo gorskih reševalcev ta in onstran Karavank še naprej potekalo tako skladno in prijateljsko enakopravno in sodelujoče, kot je doslej. Načelniku naše GRS je izročil simbolično darilo plezalno vrv rekoč: »Z vrvjo lahko gradimo pregrade in ograje, lahko pa nas združuje in vodi po isti poti, istim ciljem nasproti.«

Končno je prišel trenutek, ko je načelnik Bine Vengust izročil prvih štiriintrideset častnih značk GRS tistim reševalcem, ki so že petindvajset let in več aktivni reševalci in organizatorji GRS v Sloveniji. Bili so deležni našega nedeljenega spoštovanja in priznanja, dobro se nam je zdelo, da smo končno uspeli uresničiti dolgoletno zamisel in željo mnogih planinskih delavcev. Zlata spominska značka, stisk roke in zavest o neštetih opravljenih akcijah so mejnik na poti vseh jubilarntov in hkrati jamstvo, da se tudi v bodoče lahko zanesemo na njihovo pripravljenost in znanje, na vse tiste, ki so jih vzgojili s svojim zgledom v dolgih letih prizadevnega dela.

Prvi nosilci častne značke GRS

Postaja GRS Bovec: Anton Kravanja, Alojz Zorč, Ivan Zorč

Postaja GRS Celje: Ciril Debeljak

Postaja GRS Jesenice: Jože Čop, Stane Koblar, Karel Korenini, Dolfe Kramžar, Maks Medja, Andrej More, Ciril Praček, Uroš Župančič

Postaja GRS Kamnik: Karel Benkovič, Franc Erjavšek, Peter Erjavšek, Tone Erjavšek, Pavle Kemperle, Tone Trobevšek st.

Postaja GRS Kranj: Emil Herlec

Postaja GRS Kranjska gora: Leon Knap, Franc Mrak

Postaja GRS Ljubljana: prof. dr. ing. dr. France Avčin, prof. dr. Bogdan Breclj, dr. Milan Hodalič, akad. kipar Marjan Keršič, dr. Miha Potočnik, dr. Evgen Vauken, prof. France Zupan

Postaja GRS Mojstrana: Janez Brojan st., Avgust Delavec

Postaja GRS Prevalje: Franc Telcer, Ernest Vauh

Postaja GRS Tržič: Nadislav Salberger, Alojz Zaletelj

*VSEM NAROČNIKOM, SOTRUDNIKOM,
PODPORNIKOM IN BRALCEM, VSEM ČLANOM
PLANINSKIH DRUŠTEV IN NJIHOVIM
ODBORNİKOM, VSEM PRIJATELJEM
NAŠE ORGANIZACIJE IN NAŠEGA GLASILA ŽELIMO
srečno novo leto*

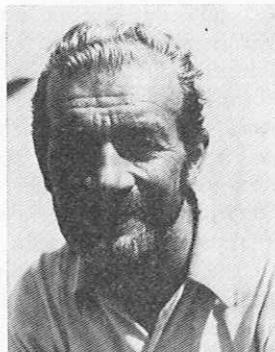
UPRAVNI ODBOR PZS, UREDNIŠTVO PV

PAMIRSKA ALPINIADA 1972

BINE VENGUST

V

nekaterih deželah na veliko slavijo pomembne državne praznike. Slovesnosti in praznovanja se od države do države med seboj zelo razlikujejo. Ponekod so to poleg prostih sobot in nedelj dodatni prosti dnevi za počitek, za izlete v naravo ali pa za večja potovanja v sosednje dežele. Ljudje se odločajo za tisto, kar jim je všeč in seveda predvsem po tem, koliko imajo cvenka v žepu. Drugej na take dneve prirejajo velike parade in centralne prireditve, ki se jih ljudje – bolj ali manj radi – morajo udeležiti, da pokažejo svojo privrženost. Poleg centralnih proslav je v teh deželah še mnogo krajevnih proslav in prenekatera stanovska proslava. Med te zadnje prištevamo športne, kulturne, tehnične, znanstvene in še mnoge druge. Državne blagajne so za take prireditve dokaj radodarne, dobrodušne.

Ta dobrodušnost je jugoslovanskim alpinistom letos pomagala, da je petčlanska odpravo obiskala Pamiir. Ruski planinski tovariši so za 50-letnico ustanovitve ZSSR organizirali veličastno proslavo – mednarodni pohod alpinistov na najvišji vrh SZ Pik Komunizma. Na alpiniado 1972 so domačini povabili po pet alpinistov iz svojih petnajstih republik in enako število iz osmih drugih socialističnih držav. Mongolija, Vzhodna Nemčija, Poljska, Češkoslovaška, Madžarska, Jugoslavija, Romunija in Bolgarija so bile poleg domačinov udeleženske največjega alpinističnega pohoda vseh časov na goro, visoko nad 7000 metrov.

Na zakasnelo vabilo moskovskega Sportkomiteta, ki se je zataknilo nekje v Beogradu, je Planinska zveza Slovenije razposlala svojim društvom in alpinističnim sekcijam v drugih republikah razpis. Četudi je bila Himalaja pred vrati, je bil odziv iz Slovenije kar številen, iz drugih republik pa nič, le eno prijavo so poslali Zagrebčani.

Po vsestranskem tehtanju sta bili izbrani dve navezi, ena iz Tržiča – Ludvik Rožič in Marjan Srečnik, druga pa iz Ljubljane – Franc Jeromen in Janez Rupar. Za vodjo je bil izbran načelnik komisije za GRS Bine Vengust. Potem se je začelo tekanje za opremo, za dinarji in rublji, za značkami in drugimi skromnimi darili. Pa tudi zdravniki, ki so se jim predstavili kandidati v športni ambulanti, so pristavili svoj b. p. Na ljubljanski železniški postaji smo v nedeljo 2. 7. silno dolgo jemali slovo od svojcev in prijateljev. Na informacijski tabli za zamude smo najprej prebrali 180 min., čez čas 240 in končno še 300 minut zamude. Vse bolj nas je bilo strah da v Budimpešti ne bomo ujeli moskovskega vlaka iz Beograda. V njem smo imeli rezervirane prostore v spalniku. Po slabo prespani noči smo se v sončnem jutru široko zarežali masivnim ruskim spalnikom, ki so nas že čakali na hrupnem kolodvoru v Budimpešti. Brhka in nekoliko zajetna sprevodnica nas je sprejela z nezaupanjem. Nekaj časa je obračala karte, nato z očmi prebadala nas in še bolj našo zajetno prtljago. Poiščemo po naših glavah rusko besedišče in ji dopovemo, da smo jugoslovanska alpinistična delegacija in da gremo kot gostje njihove partije na Pik Komunizma. Pri besedi delegacija se je prej odločni in resni obraz omehčal v rahel nasmeh. Odprla nam je vrata kot stražnik pri štabu, ko mu poveš pravo geslo.

Beseda delegacija nam je pomagala še ob drugih priložnostih: pri carinikih, pri mejnih stražnikih, na letališčih in še kje. Čeprav je bila vožnja z vlakom do Moskve nekoliko dolgočasno – dva dni smo se vozili – ima najbrž prednost pred letalom. Potnik je v tesnejšem stiku s pokrajino in ljudmi, čuti dih dežele in si ustvari o njej jasnejšo podobo. Pravijo, da je važen prvi vtis.

Na poti do Moskve smo zavzeto opazovali pokrajino predvsem prve kilometre vožnje po ruski zemlji. S kritičnim očesom smo prebirali rdeče parole o petdesetletnici Sovjetske države, o hvali socializmu in komunizmu. Zelo je vidna razlika med razkošnostjo stavb kolektivne lastnine in revnostjo privatnih hišic. Te so precej zanemarjene, vzorno pa so obdelane ohišnice, na katerih bujno rastejo poljščine. Kmalu nas je prevzela lenoba in dremež. Pa ne za dolgo. Vlak je začel počasneji. Strmine Karpatov so ga začele dajati. Karpati tam okoli so še najbolj podobni našemu Pohorju. Tu in tam je bilo videti lepa letovišča polna otrok. Kmečke hišice so lesene in skromne. Nekatere že razpadajo in kažejo, da so njeni prebivalci odšli v dolino za boljšim kruhom. Ljudje so precej slabo oblečeni. Na nekem kmečkem dvorišču sem videl, kako sta kmeta vlekla žago cepilko in žagala deske iz zajetega hloda. Kakšno nasprotje v primeri s tehničnimi sredstvi armade, ki je v bližini gradila drugi tir karpatske železnice. Onkraj Karpatov zopet ravnina v neskončnost. Čim bližje smo bili Moskvi, večje tovarne so bile ob progi, lepši so bili stanovanjski bloki.

Vsa čast ruskim železnicam, vlaki vozijo točno, da so lahko celo Švicarjem in Nemcem za zgled. V Moskvo smo se pripeljali na sekundo točno. Samo nekaj ur kasneje smo se s preobilno prtljago mimo čakajočih potnikov basali v avion. Bili smo pač delegacija, kaj se če!

Jutro nas je zbudilo nekje za Aralskim morjem. Začudeno smo gledali skozi okenca. Pod nami se niso raztezale zelene površine, kot smo vajeni iz zemljevidov in pripovedovanja, ampak rjavorumeni valovi puščavskega peska. Prijazna stewardesa pojasnjuje, da letimo nad puščavo Kisil-Kum, ki je položena jugovzhodno za Aralskim morjem in je poleg Kara-Kuma največji puščavski svet v Sovjetski zvezi. Preden smo pristali na letališču v Dušanbeju, nas pilot opomni, naj premaknemo naše ure za tri ure naprej. Tako globoko v Srednji Aziji smo. Na letališču je bil velik živžav. Pastirji z gora, kmetje in delavci od vsepovsod, vmes pisano oblečene ženske z majhnimi otroki so se gnetli v mnogih čakalnih lopah. Ženske so kar tu dojile svoje otroke. Zakaj pa ne!

Na letališču so nas čakali sovjetski prijatelji. Podpolkovnik Racek nas je prepeljal do hotela Dušanbe. Pripovedoval nam je o organizaciji alpiniade. Večina delegacij že čaka na prevoz v Pamir. Jutri začne delovati zračni most med glavnim mestom Tadžikistana Dušanbejem in kakih 320 km oddaljenim mestom Džirgitalom proti vzhodu. Dušanbe je mlado mesto. Niti petdeset let ni staro. V kratki zgodovini so ga večkrat preimenovali, celo v najmlajših zemljevidih ima še vedno ime Stalinabad. Mesto šteje kakih 340 tisoč prebivalcev. V vsem javnem življenju imajo Rusi prvo besedo: na pošti, javnem prometu, šoli, policiji in povsod, kjer se kaj odloča. Zato se ni čuditi enotnosti sovjetske države.

V hotelu Dušanbe smo spoznali glavne organizatorje alpiniade Vitalija Abalakova, Anatolija Ovčnikova in Arija Poljakova. Tam so bili člani še vseh drugih alpinističnih

NAJVIŠJE JUGOSLOVANSKO ODLIKOVANJE TREM VELIKIM PLANINCEM

Planinska javnost je sicer že izčrpno obveščena o pomembnih osebnostih, ki so novembra 1972 prejele nagrado AVNOJ, vendar se čutimo dolžni, da med njimi čestitamo trem velikim planincem, dr. Branimiru Gušiću, dr. Francu Novaku in univ. prof. Borisu Zihlerlu.

Ko vsem trem odlikovancem v imenu planinske javnosti iskreno čestitamo, jim obenem želimo, da bi jim bile gore še dolgo vir moči, vedrine in sprostitve.

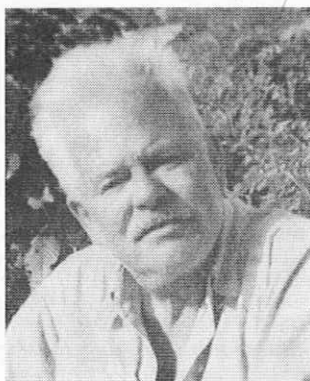
odprav razen Čehov, ki so bili že odleteli v Džirgital. Oblegajo nas novinarji Pravde, Izvestij, Radia in televizije. Hoteli so zvedeti o krizah v naši deželi, če je med nami kdo partizan, kako visoke so naše gore, koliko je pri nas alpinistov, kateremu razredu alpinistov pripadamo in še kaj.

V restavraciji hotela smo bili prijetno presenečeni. Na naši mizi nas je čakala jugoslovanska trobojnica. Res moram pohvaliti naše gostitelje, povsod so nam šli na roko, lepo skrbeli za nas in naše počutje. Čez dan smo si ogledali mesto. Mešanica vseh stilov v arhitekturi, tudi orientalski, kot bi hoteli mesto umetno postarati. Obiskali smo muzej. Starejše karte so nam povedale, da so se na tem ozemlju skozi stoletja in tisočletja prerivala razna ljudstva in da je bil posebno močan vpliv islama. V bližini Dušanbeja so stara mesta: Buhara, prestolnica Samanidov iz IX. stoletja, Samarkand in Nišapur, prestolnici kako stoletje pozneje. Marsikatera umetnina iz tistih časov je shranjena v muzeju. Priča o visokem kulturnem življenju takratnih narodov. Imel sem vtis, da se uradna narodna oblast sramuje preteklosti in da je ponosna samo na ono, kar je zršlo v zadnjih petdesetih letih. Napisi in opisi so v ruskem in tadžiškem jeziku. Čuden občutek sem imel, ko sem gledal tadžiški jezik v ruski pisavi – cirilici. Ta občutek me je spremljal vsepovsod, kjerkoli sem videl javne napise in parole. Še najbolj razočaran sem bil, ko sem spoznal, da mlad rod ne pozna več svoje zgodovinske pisave. Morda pa je to pravilna pot, da se odpravijo narodnostna vprašanja?

Po enodnevnem počitku smo se odpeljali z velikim dvokrilcem AN-2 goram naproti. Po dobri uri letenja proti vzhodu in kitajski meji vidimo levo in desno vse višje vrhove s snežnimi glavami. Kmalu se je letalo spustilo na travnato letališče vasi Džirgital. Ob robu letališča je stala dolga vrsta šotorov, ki so jih že zasedli alpinisti ali pa čakali, da jih bodo. Četudi smo imeli svoje šotore, z veseljem sprejmemo ponujeni vojaški šotor.

Džirgital šteje nekaj nad 1000 duš. Vas je kot nekakšna oaza. Drevje raste le v vasi. Visoki topoli in vrbe srkajo vodo z množice kanalov in jarkov. Reka Musku skrbi, da so kanali leto in dan polni vode. Na področju Pamira je zelo malo padavin, tako da samorastnega drevja sploh ni. Komaj 150–250 milimetrov dežja pade na leto. Toliko ga pri nas nebo naškropi v enem mesecu. Tudi polja so preprežena z jarki. Skrbijo za vodo poleti in pozimi, v veliki vročini in suši. Voda je umazano rjava, polna blata in mivke, zato ni čudno, da vse poljščine bujno rastejo in da imajo rekordne pridelke, kot so nam povedali Tadžiki.

Ob brnenju letal, ki dovažajo alpiniste iz Dušanbeja, spoznavam veličino alpiniade. Več kot 160 alpinistov iz 23 dežel se spoznava med seboj. Mnogo je tudi drugih ljudi, ki spremljajo alpiniado kot znanstveniki, zdravniki, kuharji, skladiščniki. Pri vsakem obroku je treba nahraniti najmanj 200 udeležencev. Džirgital je zadnja

Dr. Branimir Gušić, član akademije, predstojnik ušesne klinike medicinske fakultete v Zagrebu, univ. profesor, je kot doktor filozofskih ved vse življenje raziskoval življenje gorjancev in pastirjev in je naš najpomembnejši antropogeograf za Dinarske planine, Šar-planino, Velebit in Prokletije. Svoja planinska pot je opisal tudi v našem glasilu (Smučarska tura na Veliko planino, Lička Plešivica, Na smučeh po Medvednici, PV 1921, Dinarske planine PV 1932, U Bjeliću, PV 1935, R. Badjuri, PV 1971).

dolinska postaja na višini 1750 m; odtod je bil razpet helikopterski most na Poljano Suloeva na ledeniku Fortambek.

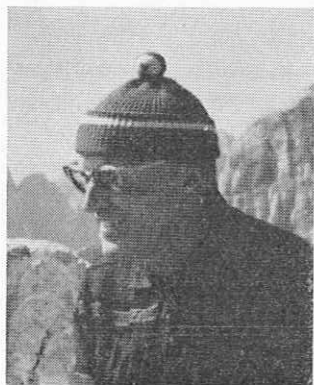
Zjutraj je bila obvezna telovadba, »zarjadka«, kot jo imenujejo Rusi. Vendar polna udeležba je bila le prvi dan. Iz dolinskega taborišča smo napravili daljši izlet na bližnjo 2900 metrov visoko goro. Pod vrhom so krave mulile bujno travo. Flora je zelo bogata, vendar le po severnih in severovzhodnih pobočjih. Prevladujejo rumene in oranžnordeče barve. Tudi ptiči, ki se preletavajo po orjaških steblih, imajo podobno varovalno barvo. Južna pobočja so bolj strma in skoro gola. Z vrha smo imeli lep razgled na nešteto snežnih vrhov z višinami nad šest tisoč metrov. Med njimi kraljuje Pik Komunizma. Do tja je še dobrih 80 km. Med potjo občudujemo kondicijo ruskih in poljskih alpinistov.

Naslednji dan sta kot za stavo vozila dva helikopterja opremo in alpiniste na Poljano Suloeva. Še enkrat smo šli po vasi. Hiše so grajene iz blata, dvorišča in ulice skrbno pospravljene in čiste. Otroci radovedno opazujejo tujce. Skoro vsaka ulica ima razpete parole o socializmu, komunizmu in o sovjetskih ljudeh. Vsaj tri spomenike je postavila ta vas velikemu Leninu. Pred centralno obrtno delavnico smo si ogledali veliko tablo. Na njej so bili zapisani planski in stvarni mesečni podatki, koliko so potempljali čevljev, zamenjali pêt, popravili štedilnikov, ur, lopat in še drugih orodij. Pa kako skrbno so izračunali vse odstotke! Kmetje in delavci delajo v kolhozu od devete ure zjutraj do štirih popoldne.

Po dogovoru s tov. Ovčnikom smo se pod večer tudi Jugoslovani vkrkali v vertalët (vertaljet = vrtavka), tako Rusi nazivajo helikopter. V slabi uri nas je potegnil do baznega taborišča. Na višini 3900 metrov smo se izkrcali. Pograbili smo nahrbtnike in se pognali v strmino. Po nekaj minutah nam je zmanjkalo moči. Nič nismo hlastali za zrakom, prehitra sprememba v višini nam ni dovolila hitrega gibanja. Počasnejše gibanje in globoko dihanje sta nam pomagala, da smo še pred nočjo postavili šotor in se pripravili za daljše bivanje.

Organizacija alpiniade je delovala skoroda vzorno. Kuhinja ni zamujala, telovadba je zopet zaživela, dežurni so uvedli red in alpinisti posameznih držav so se vrstili v dežuranju in pomagali, kjerkoli je bilo potrebno. Ruski trenerji so svetovali: čim več gibanja, ker v tem je umetnost prilagajanja na nove višine. Kar naprej je treba nekaj početi, uporabiti čas, ki ga je na pretek, za koristne in nekoristne stvari. Človek se v takih razmerah rad poleni, izgubi fizično kondicijo in s tem sposobnost prilagajanja – aklimatiziranja na večje višine.

Na vsakem koraku je videti obilo življenja. Pozornost so zbujale drobne cvetke. Pravzaprav je bilo vse rastlinje miniaturno. Na tisoče pritlikavih planik je odpiralo cvetove. In kako so dišale po medu! V zavetju skalnih odlomov so se stiskale zlatice. Od časa do časa so svizci pretrgali tišino s svojimi rezkimi žvižgi. Na razglednih skalah so

Dr. Franc Novak, član akademije, predstojnik gineološke klinike v Ljubljani, univ. profesor, je s svojimi znanstvenimi deli, učbeniki in metodami pridobil slovenski ginekologiji svetovni sloves. Od študentovskih let pa vse do danes je aktiven planinec in smučar, kakršnih je malo med nami. Kot turni visokogorski smučar pa gotovo spada v slovenski vrh, med najbolj izkušene in izvedene.

stali na zadnjih nogah kot mladi medvedki v rdečkastorjavem kožuščku in motrili okolico; čim so začutili nevarnost, so s trojnim žvižgom opozorili svoje vrstnike in se brž poskrili v globoke rove. Nad nami so se spreletavali kavri, v velikih višinah so jadrali veliki črni krokariji. Kdo bi si mislil, da je v višini nad 4000 metri toliko življenja. Od časa do časa so to romantiko pretrgali orjaški ledeni seraki, ki so padali z visokih sten in se s silnim truščem, kot bi grmelo za gorami, razbijali na trdih skalnih stenah v snežne kristale.

V ponedeljek, 10. 7., so organizatorji uradno odprli alpiniado v čast 50 let SSSR. Pisane zastave 23 sodelujočih narodov so živahno plapolale v vetru. Več kot 160 udeležencev je strumno pozdravilo dviganje osrednje ruske zastave. Generalni tajnik sovjetskega alpinizma tov. Anufrikov je govoril o pomenu veličastnega in največjega srečanja alpinistov vseh časov na sovjetskih tleh. Za njim je govoril še komandant alpiniade tov. Vitalij Abalakov. Besede Abalakova so bile lepe in preproste, govoril je o Piku Komunizma in naši nalogi; kako naj si vzajemno pomagamo, da bi v čim večjem številu dosegli vrh in tako dostojno proslavili državno tvornost Sovjetske zveze.

Na alpiniadi je bilo za zdravje udeležencev dobro preskrbljeno. Na voljo so bili štirje službeni zdravniki. Nekatero ekipe so imele še svojega zdravnika. Posebno Čehi so bili izredno skrbno opremljeni, saj so prišli z 20-člansko ekipo. V njej so bili zastopani predvsem oni alpinisti, ki bodo prihodnje leto sodelovali v himalajski ekspediciji. Odprava si je izbrala vrh Makalu, ki ga je nepalska vlada menda že potrdila. Čehi so na vzponu na Pik Komunizma preizkušali sestav moštva in opremo.

Večina nacionalnih odprav je imela za seboj skupne kondicijske treninge v domačih gorah ali pa v Kavkazu. Zato so v prvih aklimatizacijskih pohodih močno prekašali jugoslovansko ekipo, kadar so imeli isti cilj. Pri zadnjem pohodu pa smo bili skoro povsem enaki.

Po vsakem aklimatizacijskem pohodu so nas pregledali zdravniki. Opazovali so predvsem srce in pljuča brez obremenitve in z obremenitvijo. Vpraševali so za počutje in svetovali umirjeni napor brez pretiravanja. Povedali so nam, da je za visoke dosežke važen pogost naskok na višine in vračanje v bazno taborišče. Po sovjetskih izkušnjah ni moč pridobivati povečanih sposobnosti za bivanje v višinah s stalnim bivanjem na višini nad 6100 metrov. Nujno je vračanje na višine pod 4500 metrov, kjer sta dober tek in spanec ugodna za obnavljanje življenjskih moči.

V bližini naših šotorov je Akademija znanosti iz Dušanbeja postavila veliko taborišče. V njem je bilo mnogo zdravnikov, biologov in drugih znanstvenikov. Poskuse so delali na psih, zajcih in podganah. Živali so imeli na stotine. Povabili so nas tudi na óglede. Vtis sem imel, da delajo predvsem za znanost in ne za praktične potrebe ljudi.

Oprema alpinistov, udeležencev alpiniade, je bila zelo pisana. Daleč najboljšo opremo so imeli Čehi in Bolgari, nato Vzhodni Nemci in Jugoslovani. Tudi Poljaki in Romuni

Boris Zihelr, akademik, univ. profesor, je vse svoje življenje posvetil proučevanju družbe, marksizma, revolucionarne prakse in teorije in vztrajno iskal pravo pot za osvobodjenje človeka v naših razmerah s tem, da je razčiščeval naša temeljna družbena in kulturna vprašanja. Od mladih nog je navezan na gore, še vedno ga srečujemo na naših gorskih poteh, štejemo ga za iskrenega prijatelja in podpornika naše planinske organizacije in za sodelavca našega glasila.

niso zaostajali. Oprema domačinov je bila skromnejša, zato so bile na pohodu ozeblane in zmrzline na nogah in rokah pogoste. Še vedno ne poznajo puhaste opreme, najlona in gume. Najbrž po državnem planu alpinisti še niso prišli na vrsto.

Pri organizaciji alpiniade bi lahko naštel nekaj drobnih pomanjkljivosti. Na primer, ni bilo malih zastavic za markiranje poti čez zelo težavni Visoki pamiški plato. Še sreča, da so jih za prvo polovico poti imeli Čehi. Ni bilo priločnih radijskih zvez. Vsaka ekipa bi jih morala imeti, pa jih oblasti ne dovolijo. Na sestankih smo se marsikaj koristnega dogovorili o skupnih pohodih, o redu in disciplini, o vzajemni pomoči in še kopico drugih uporabnih stvari. Pa je vsak predvsem mislil le nase. Če nisi iz doline prinesel razglednic, pisem in znamk, ni bilo moč pisati ne z nancem in ne svojcem. Mi smo v domovini prefotografirali sliko Pika Komunizma in napravili kakih 350 slik. Znamke smo kupili v Dušanbeju in tako nismo imeli skrbi. Na moreni Fortambek bi bili lahko odprli kiosk. Prodaja razglednic bi nam bila prinesla lepe denarje.

Po zadnjem aklimatizacijskem pohodu je vodstvo alpiniade organiziralo tovariško popoldne. Kulturne točke naj bi dale predvsem zunanje socialistične republike. Vsaka nacionalna ekipa naj bi dala po eno ali dve umetniški točki. Nam so predlagali, naj bi zapeli dve partizanski pesmi. To smo bili v škripcih! Začeli smo nervozno vaditi. Miting je potekal v prijetnem sončnem popoldnevu. Nekatere delegacije so s svojimi nastopi prijetno presenetile. Naš nastop se najbrž ni odlikoval, ko smo malo razglašeno zapeli nekaj skrajšani pesmici »Na oknu glej« in »Slovenci kremeniti«. Kljub vsemu smo poželi viharen aplavz. Po končanem umetniškem delu mitinga so si delegacije izmenjavala darila. Nas so počastili Armenci s simboličnimi kitarami. Bilo nam je malo neprijetno, saj smo imeli predvsem uradna darila v obliki knjig, ne pa raznega narodnega kiča, ki bi nas rešil iz dokaj nerodne zagate. Vodji armenske delegacije smo se oddolžili le z zastavico PZS.

Tehnika je odločilno pomagala udeležencem alpiniade, da je kar 87 alpinistov doseglo vrh – Pik Komunizma. Veliko število nosačev bi rabili za prenos kakih 200 ton hrane in opreme. No, v primeru, da bi ostali le ljudje, najbrž ne bi rabili niti 100 ton raznega materiala. Helikopterji so prinesli na Poljano Suloeva masikakšen balast in tudi hrane so vrgli na Plato (6000 m) najmanj dvakrat preveč.

Alpiniada 1972 je bila v znamenju slabega vremena. V baznem taborišču je kar 14-krat snežilo. Skoro vsako drugo noč je medlo. Tov. Abalakov, najslavnejši sovjetski alpinist, je dejal: »Že več kot trideset let hodim v Pamir, pa še nikdar ni bilo tako slabega vremena.« Šele zadnje dneve alpiniade se je vreme umirilo in otoplilo. Pamir se je pokazal v bleščečem sijaju in nam pričaral prijetno neponovljivo razpoloženje. Ruski trenerji so imeli pri edinstvenem uspehu alpiniade 1972 velike zasluge. Tovariši Ovčnikov, Šatajev, Sabastiankov, Šalajev, Ustinov, Artiševski, Makavskas, Šmarov in Prudnikov so bili prijetni planinski prijatelji. Vsi so že bili večkrat v Pamiru, nekateri celo večkrat na Piku Komunizma. Šatajev ima rekord, saj je tokrat stal na vrhu četrtič. Alpiniado so sovjetski alpinistični organizatorji pripravljali nekaj manj kot dva meseca. Pohod na vrh in vključno vsi aklimatizacijski pohodi so trajali 25 dni. Po mnenju domačih alpinistov je bil to prekratek čas. Upošteva je izjemno slabo vreme bi najbrž v boljših vremenskih razmerah in kakih pet dni daljšem času alpiniade bilo število zmagovalcev Pika Komunizma dosti večje.

Po nedvomnem uspehu Pamirske alpiniade 1972 se je začela evakuacija. To delo je bilo povsem nenačrtno. Vsi so hoteli biti naenkrat v dolini – v civilizaciji. Prvi dan je še kar šlo. Prerivanje in zveze so bile odločilne za hiter prelet v dolino. Drugi dan je zmanjkalo bencina za helikopter. Šele tretji dan, med zadnjimi smo se odpeljali kot res disciplinirani v Džirgital. Neki ruski prijatelj nas je potolažil: »V Aziji se ne jezite, en dan ni noben dan.« Po kratkem postanku nas je dvokrilno letalo poneslo v Dušanbe. V hudi vročini in neprijetni soparici smo začeli pogrešati hlad ledenika Fortambek in jasnino Pamirskega neba. V Dušanbeju so tiste dni namerili 42 Celzijevih stopinj vročine.

Vleče nas nazaj v Pamir, kjer smo preizkušali sebe, koliko veljamo in kaj še zmoremo.

V Dušanbeju so se začele tegobe modernega sveta. Dober mesec se nismo brili. Denar je dobil veljavo. Vsako besedo je treba pretehtati, predno jo izustiš. Vseprovod nas civilizacija omejuje. Čez cesto smeš le na določenem mestu in ob pravem času. Na ledeniku Fortambek smo bili omejeni le s svojimi telesnimi zmogljivostmi. Samo čas in prostor sta bila neomejena gospodarja.

V Dušanbeju smo imeli še dva sprejema, kjer smo se namenoma v lepi slovenščini zahvalili za izjemen alpinistični užitek. Zadnji dan smo bili nekoliko razočarani, ker nam gostitelji niso omogočili obisk Samarkanda. Ni bil v planu. V planu pa je bil obisk velikega gradbišča za hidrocentralo Njurskaja. Bilo je kaj videti, saj bo po velikosti peta hidrocentrala v SSSR.

Ko smo se vozili domov, smo se v pogovorih vse češče vračali v Pamir. Ponovno smo pregledali vse dneve, ki smo jih preživeli v bratskem gostoljubju. Rahlo razdvojeni in hkrati veseli smo se ustavili na končni postaji. Veseli, da smo zopet doma pri svojih domačih, razdvojeni pa, kako bomo vrnili sovjetskim planincem njihovo gostoljubje. In hvaležni smo bili za nepozabne spomine iz razkošne pamijske alpiniade 1972.

PISANI TABOR

FRANC JEROMEN

Ž

e od nekdanj so mi bili helikopterji sumljivi. Prav lahko si predstavljam, kakšen je nadaljni polet kovinskega kačjega pastirja, če mu nenadoma odpove motor. Nezaupanje je še stopnjeval stari Mi-4, ki je imel nalogo, da nas prepelje z brega ledeniške reke Muksu 2000 m višje in 85 km proti jugu v bazno taborišče ob ledeniku Fortambek. Vselej kadar se je helikopter vrnil v dolino, je nanj planil mehanik z zabojčkom orodja in potem približno pol ure šaril po njegovem drobovju. K sreči je helikopter vzdržal vsa mučenja ter tako kot druge tudi jugoslovansko delegacijo varno prenesel v bazno taborišče.

Tabor ob ledeniku Fortambek ima res odlično lego. Leži na široki terasi vrh ledeniške morene. Terasa je v spodnjem delu v dolžini približno 300 m praktično popolnoma ravna, tako da helikopter pri pristajanju ni imel nikakršnih težav. Proti zgornjem delu se terasa zložno vzdiguje in na to blago strmino smo postavili naše šotore. Čeprav leži terasa v višini 4000 m, je porasla z gosto planinsko travo, za kar ima zasluge poleg toplega sonca nedvomno tudi naravni namakalni sistem. Nad taborom se namreč dviga Pik Sulojeva in z njegovih pobočij so podnevi, ko je kopnel sneg, tekli številni studenci. Kadar smo imeli toplo vreme več dni zapored, so ti studenčki narasli ter pričeli zalivati letališko pisto. V takih trenutkih so se vedno našli prostovoljci, ki so utrjevali bregove ter po potrebi razširili strugo in se ob tem napol delu, napol zabavi vračali v otroštvo, za katero je bil verjetno marsikdo od njih prikrajšan.

Ko nas je helikopter odložil v bazi, smo občutili, da nismo več na dnu zračnega morja in se bo mesec dni za vsako molekulo kisika treba pač malo potruditi. Kar več dni je minilo, preden smo se privadili na počasne in premišljene gibe, ki so primerni za to višino. Seveda pa s tem ni rečeno, da smo se premikali vedno tako kot v pogrebem sprevodu. To dokazuje tudi cela vrsta nogometnih bitk, katere smo odigrali na krajevem, državnem in tudi medcelinskem nivoju. Sploh je bil nogomet poleg alpinizma naša glavna športna aktivnost.

Našega tabora nikakor ne bi mogli primerjati z baznimi tabori, kakršne postavljajo nacionalne odprave v Himalajo ali Hindukuš. Samo udeležencev alpinade je namreč bilo okoli 160. Poleg nas so postavili svoja manjša taborišča še alpinisti iz Kamčatke, Urala in Gruzinci, tako da nas je bilo skupno okrog 300. Aktivni pa nismo bili samo alpinisti, pač pa tudi člani dušanbejske akademije znanosti. Ti so pripeljali s seboj poleg množice instrumentov cel živalski vrt, kateremu pa ni bilo usojeno dolgo življenje. Znanstveniki so namreč na teh živalih ugotavljali sposobnost prilagajanja organizma na višino ter različne spremembe, ki jih povzročata višina. Seveda so bili praktično vsi ti poskusi takšne vrste, da od živali ni ostalo skoraj ničesar več. Prav ironično je dejstvo, da moramo za odkritje skrivnosti življenja plačevati z življenjem. Pri svojih poskusih so bili znanstveniki izredno temeljiti, saj so več belih podgan odnesli prav v zgornjo bazo v višino 5500 m, seveda jih je tudi tam čakala enaka usoda, kot bi jih sicer v spodnji bazi. Zdi se, da so nekatere živali slutile svoj žalostni konec, saj smo na rebro Burevestnika, po katerem smo se vzpenjali na Veliki plato, srečali v višini kakšnih 4500 m pso, ki je pobegnil znanstvenikom in se je na izpostavljenem rebro pač počutil varnejši. In imel je prav. Ker ni hotel hrane, smo sklepali, da tudi lačen ni. Menim, da je imel na rebro večje šanse, da dočaka starost, kakor pa bi jih imel v taboru.

Vodstvo tabora si je sicer že v dolini prizadevalo, da bi vpeljalo za naše pojme kar oster dnevni red, ki se je začel z zarjadko. Ko sem pogledal v slovar, kaj pomeni ta beseda, sem ugotovil, da ima vsaj tri pomene in sicer nabijanje, polnjenje in proste vaje. Od vseh teh pojmov nam je bilo še najbolj všeč polnjenje praznih želodcev in tega smo se po družbenem dogovoru oklenili. Najprej Jugoslovani, potem pa drugi za drugim. Vodstvo tabora je sicer prve dni godrnjalo, češ da smo načeli njihov sistem, kmalu pa so tudi najbolj zagrizeni ugotovili, da lahko razgibajo mišice tudi malo kasneje. V živahnih debatah po večerji nam je petdesetletni rudarski inženir iz Ukrajine povedal, da je tako liberalen sistem mogoč le v mednarodnem taboru. Če bi namreč kaj takega, kar smo naredili mi, poskušal uvajati v sovjetskem taboru, bi neslavno končal v dežurni ekipi pri lupljenju krompirja. Sploh so bile neformalne večerne debate med udeleženci alpinade zelo priljubljene. Po običajnih uvodnih otipavanjih, ko smo se pogovarjali o klinih in derezah, o kuhalnikih in o tem, kako bosta končala dvoboj Fisher in Spasski, smo navadno vedno prešli na bolj ali manj kritična področja, kot je naprimer sovjetski izlet v Prago leta 1968. Pri teh pogovorih se je gostiteljem pač poznalo to, da živijo v največji državi na svetu, kjer je obmejni pas širok 300 km. Zanje je skoraj nepojmljivo dejstvo, da gre lahko pri nas kdorkoli dopoldne v Italijo, popoldne pa v Avstrijo, če mu le prometne zveze to dopuščajo. Zanje so namreč individualna potovanja po kapitalističnih državah še vedno tabu, nekaj nemožnega.

Vlogo nosačev je pri odpravi na Pik Komunizma skoraj v celoti odigral helikopter, ki je znosil najprej vso potrebno opremo v bazo, od tam pa je del izbrane opreme vzdignil še 1500 m višje in jo zmetal na Veliki plato. Sovjetski alpinisti, ki so nam pomagali izbrati višinsko prehrano in imajo s takim načinom transporta že večletne izkušnje, so nam povedali, da imamo dobrih 50 % možnosti, da najdemo vreče, ki naj jih zmeče helikopter na Veliki plato. Zato smo vse pomembne artikle pakirali dvojno. Na Veliki plato smo prišli šele teden dni potem, ko je helikopter odložil našo višinsko prtljago, bili pa smo ugodno presenečeni, saj smo našli prav vse vreče. Res je sicer, da so bile vse konzerve obtolčene in da se je strgalo nekaj vrečk z juhami, večjih poškodb pa ni bilo.

Za konec še malo statistike. Letošnje alpinade se je udeležilo 115 aktivnih alpinistov, 10 trenerjev, 35 novinarjev, snemalcev in drugega tehničnega osebja. Vso to množico so razdelili na dve veliki grupi, od katerih je vsaka imela pet samostojnih enot, v vsaki takšni enoti pa je bilo deset alpinistov z vodnikom, ki je imel uradni naziv trener. Kljub relativno slabemu vremenu, saj nas je pri vzponu vsak dan, razen zadnjega ko smo prišli na vrh, po par ur zasipal sneg, je vrh doseglo 87 alpinistov (všteti so tudi trenerji); od tega 56 sovjetskih državljanov in 31 gostov. Na vrh sta prišli tudi dve dekleti, ena iz Belorusije, druga iz Kirgizije.

NIČ NE DE...

JANEZ RUPAR

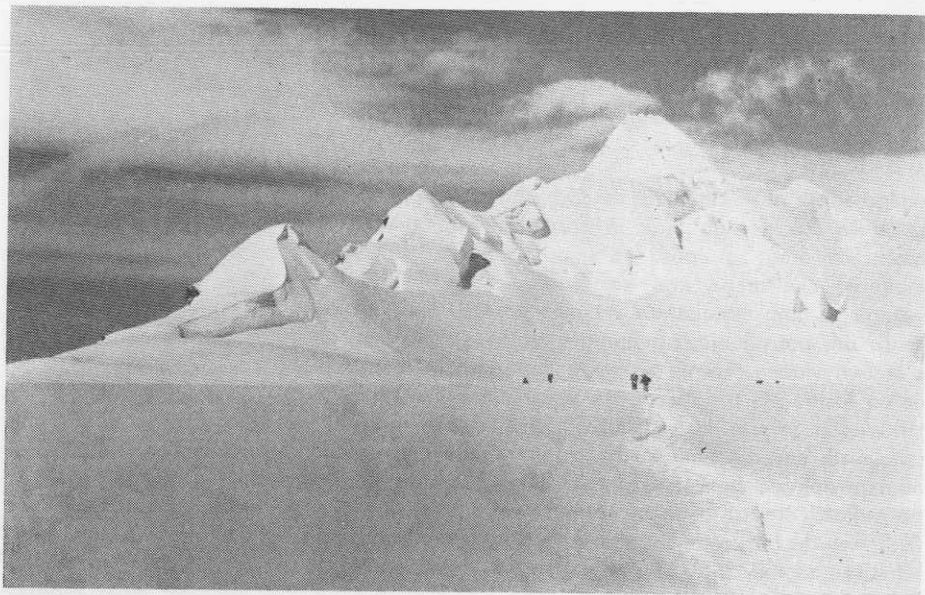

S

onočno jutro na višini 6900 m. Od danes naprej gremo samo še navzdol po zrak in normalno hrano. Višinska hrana se nam že upira, saj moraš biti za proizvode moderne civilizacije prej kemik kot kuhar. Tu na teh višinah se nam malokatera stvar še posreči. »Nič ne de, še tri dni potrpljenja, pa bomo v travi,« premišljam, ko s težavo vlačim škornje na noge. Ko vstanem iz šotora, se na lastne oči prepričam, da se zemlja vrti in to zelo.

Ustavila se je šele, ko sem ležal v snegu. Luka in Frene sta takoj vedela, za kaj gre, zato nista nasledla mojemu bedastemu rezanju in ugotovila, da »to ni nič«. Ta pojav nam je namreč že Zobač demonstriral v taboru IV, ko se je zjutraj lepo sprehodil po najinem šotoru in ga nemarno načel. Pa ga je tudi lepo zašil, vsa čast mu. Tudi meni je bil pojav že od nekod znan. Seveda, včeraj zjutraj, ko smo odrinili proti vrhu, sem se tudi znašel na tleh, pa sem mislil, da zato, ker sem nepremišljeno pohitel. Splošno počutje pa je bilo prav v redu – nobenega glavobola, nobenih težav z želodcem ali kaj podobnega – zato sem trenutno slabost premagal in šel počasi naprej. Nisem hitel, da se mi ne bi stvar ponovila, zato sem vse vrste, ki so se nabirale za menoj vljudno spuščal naprej. Sredi poti sem bil že zadnji in ko sem naletel na Frenetov nahrbtnik, ki ga je pustil v snegu, sem z veseljem sedel poleg njega. Jesti sicer nisem imel nič, vendar tudi samo sedenje na tej višini dobro de. Sredi dremavice me je nenadoma prebudilo močno šumenje okrog mene. Zdrznil sem se in pogledal, kako da prihajajo ljudje še za menoj, pa sem ugotovil, da to šumenje prihaja od zgoraj. Kakih 50 m proč od mene sta se v tesen klobčič povezana valila dva človeka. Nemočno sem pogledal navzgor, kjer so bili ljudje, toda kdo bo tu kaj pomagal? Fanta sta se odvalila proti ledeni strmini, ki se konča tisoč metrov niže na platoju, in mi odšla izpred oči. Med svojo zadnjo potjo sta vsakih deset metrov izgubljala opremo in ko sta bila vzporedno z menoj, sta izgubila škornje. En škorenj je obstal pokonci in grozljivo molel v zrak. Samo eno vprašanje mi je tisti trenutek zavrtalo v možgane: »Da niso ti škornji jugoslovanski?« pohitel sem do njih in olajšano ugotovil, da niso naši. Torej sta Frene in Luka živa in zdrava. Nesrečna fanta sta se spodaj ustavila, preden se strmina prevesi, kakih sto metrov pod mano. Kaj storiti? Zgoraj so ju očitno že vsi odpisali, saj se ni nihče obrnil, ali pa niso videli, da sta se ustavila, tako kot jaz s počivališča ne. Vzel sem Frenetov nahrbtnik in se napotil navzdol k njima. Saj je malo verjetnosti, da sta še živa, pa vendar... Med potjo sem pobiral še druge stvari, ki so jih fantje pri vzponu puščali ob poti. Če je le kaj življenja v njiju, bo vse prav prišlo. Pa ni bilo nič; ne le poškodbe, tudi višina je opravičila svoje. Ni bilo kaj storiti; zabil sem cepin v sneg in ju privezal nanj, da ne bi zdrsnila naprej, sam pa sem se zleknil poleg njiju na sneg in zaspal. Pričakoval sem, da me bodo trupla bolj prizadela, pa me ni kaj dosti. Bili smo pač že nad sedem tisoč... Prebudili so me šele koraki Volodje Maškova, ki je bil zadolžen za varnost udeležencev odprave. Prihitel je z vrha navzdol pa je tudi on lahko le ugotovil, da ni pomoči. Napisal mi je obvestilo za vodjo pohoda Ovčnikovca, ki je bil v taboru V, in me poslal navzdol. Z vrhom torej ne bo nič. Nisem vedel, ali naj bom zadovoljen, da mi ni treba več navzgor, ali naj bom razočaran. Nekje v sebi pa sem le čutil, da to ni dobro, da ne bom prišel na vrh. Toda, ali sem prišel res samo po vrh? Mislim, da ne. Nekajkrat sem se že potepal po svetu, pa sem kasneje spoznal, da mi je od vsega najbolj ostalo v spominu srečanje z ljudmi, njihove navade in drugačen način življenja, kot je naš. Ni važno, ali je to bolj ali manj civilizirana dežela od naše. Vedno spoznaš kaj koristnega in zanimivega. Samo plezanje na goro je za nas že bolj

Veliki Plato, v ozadju Pik Abalakova

Foto J. Rupar

»obrt«. Na to odpravo sva se s Frenetom prijavila zato, ker naju je že dolgo mikal kak sedemtisočak, da bi videla, kako se človek počuti na veliki višini. France in Luka sta prišla na vrh, to je za celotno odpravo uspeh, za katerega smo zaslužni vsi, kajti vsak od nas je nosil nekaj skupne opreme navzgor. Zobača je zvilno na višini 6500 m. Tudi to se lahko zgodi vsakemu; zmagovalci Nanga Parbata so sestopali skupaj z njimi. Jaz sem bil na poti proti vrhu – ali bi ga dosegel ali ne – to se večkrat vprašujem. Vendar na koncu ugotovim, da tako vprašanje nima smisla. Karkoli bi v dani situaciji storil drugače, kot sem, ne bi bilo na mestu. Svoj »osebni« cilj sem dosegel; ugotovil sem, kako se človek počuti na višini 7000 metrov.

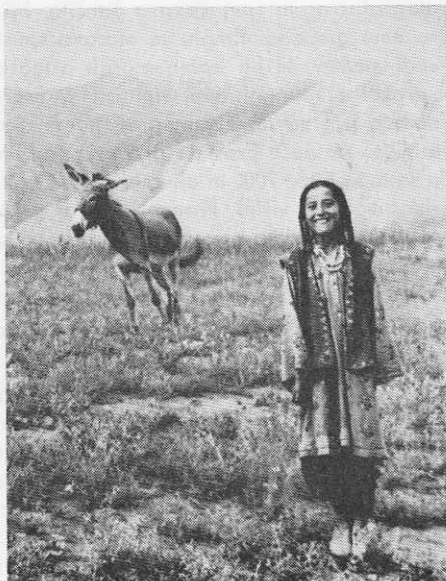
In tako sedaj ležim v snegu in v glavi se mi vrti. Okrog mene se je že zbrala nemška ekipa, s katerimi smo se sprijateljili že v bazi. So sami dobri znanci, ki vsako zimo obiskujejo naše Alpe, pa tudi v bazi smo sosedje – šotor poleg šotora. V redu fantje, ki se jim pozna, da so profesionalna ekipa. Razpnejo svoje vrvi in že se opotekam po napetih vrveh navzdol, pripet nanje s Prusikovo vrvico. Na koncu priključi svojo vrv še Mongol, za katerega pa ne vem, ali on meni pomaga ali jaz njemu. Tudi njega daje; ima težave z grlom in je čisto brez glasu. Tako se sorazmerno hitro spuščamo navzdol proti platoju, kjer bomo prespali.

Drugi dan je že, odkar sestopamo. In najtežji. Pred nami je veliki Pamirski plato, »uradno« dolg deset kilometrov, če ga sam prehodiš, pa še enkrat toliko. Zaradi njega se mi zdi Pik Komunizma izredno »neugodna« gora. Saj ga gor grede združuješ dva dni, ne da bi se povzpел kam bistveno višje. In letos smo ga vedno gazili. Pri sestopu z aklimatizacijskega pohoda celo v gosti megli in le češke markirne zastavice so nam pomagale najti pot, sicer bi se nam sestop verjetno še za kak dan zavlekel. Če pa je človek še bolan – no, to bomo pa še videli, kako gre. Zaenkrat mi gre kar dobro. Malo se lovim, hvalabogu imamo že spet smučarske palice, brez teh bi bilo mnogo težje. Luka in Frene sta mi iz nahrbtnika pobrala vse težke stvari, tako da ne nosim mnogo. Nekajkrat zaplešem mimo gazi in sem takoj do kolen v snegu. Prijatelja zadaj sta potrpežljiva, saj pomagati se tu ne da nič in okrog poldneva dosežemo »peščere«. Luknje so se že precej posedle, ampak še vedno nudijo varno zavetje in hrana, ki smo jo tu pustili, nas še čaka. Ruska »komanda« že na veliko kuha. Povabijo nas noter in nam postrežejo s čajem. Kuhalniki glasno brenčijo in grejejo grahove in mesne konzerve. Mi nimamo drugega dela kot »dolce far niente«. Prav.

Opazujemo Mihca, kako kuha svoje goveje konzerve – po tri naenkrat odpre in jih tudi poje. Fantastičen apetit – nam se upirajo že na pogled. Načelno mu je ime Valja, pa smo ga kar mi krstili za Mihca – je namreč na pogled tak, kot »naš Mihec« iz Pionirskega lista – letnik 1947. Drugače pa človek izredno dobrega srca in izredno nemogočega glasu. Pa kljub temu je bil edini, ki je prinesel s seboj v bazni tabor kitaro in ob večerih vedno začne svoj »show« s pesmijo »Za tumanam, za tumanam...« No, in ta Mihec kuha meso in pripoveduje, kako je lani pri sestopu nekdo umrl zaradi naporov. Odpovedalo da mu je srce. V kotu za menoj pa nekdo maha z rokami in skuša dopovedati Mihcu, da v moji navzočnosti take zgodbe niso primerne. Kar žal mi je bilo zanj, kajti meni še na misel ni prišlo, da bi mi šle take zgodbe na živce. Človek, ki je to stvar bolj teoretično »zagrabil«, si ni zastonj prislužil imena teoretik. Ampak to že prej, ko smo kopali peščere. Postavil se je za nekakega vodjo skupine, ki je kopala luknje v sneg, in razvil celo teorijo o tem, da je pri peščeri najvažnejši vhod. Kako visok, kako širok, za koliko stopinj nagnjen in levo in desno, vse o vhodu. In so kopali vhod toliko časa, da ni Frene naenkrat nič več razumel rusko in je začel prodirati v globino. Vhod je bil res lep, vendar je bila do večera luknja velika le za tri ljudi namesto za pet, tako da sta dva postavila šotor pred peščero. Po kosilu, bolj malo smo pojedli, ker nam ni teknilo, smo počasi odšli naprej. Pred nami je bila še polovica platoja, vendar je bil najtežji del že za nami. Gaz je bila dobra in vreme je bilo še vedno sončno. Vodstvo alpiniade nam je sicer iz baze sporočilo, da bo jutri že zelo, zelo slabo vreme, vendar smo vsi vedeli, da je to le taktična ukana. Hoteli so, da goro čimprej »pometemo«. Nismo bili še na pol poti, že je krožil helikopter nizko nad nami. Preštevajo nas... Ko bi vrag prinesel vsaj par jabolk! Popoldne dosežemo rob platoja in Mihec privleče vrv na plan. Pred nami je del skalnega grebena, ki ni opremljen s fiksnimi vrvmi. Razen mene je kandidat za na vrv še filmski snemalec. Na hrbtu nosi torbo, v njej pa dve kameri in par fotografskih aparatov. Zelo težko breme in vse ga bode v hrbet. Fant, ki sicer ni alpinist, je bil zaradi svoje volje in nemogočega bremena res občudovanja vreden. Vendar – vse ima svoje meje. Ko je greben v ostrem loku zavil, je šla vrv po »bližnjici« kar po zraku. Tam se je ukopal kot mula in ni hotel več naprej. Takrat pa se je Mihec spozabil in zagrozil filmarju da ga bo zatožil Abalakovu. Prišlo je do nekaj hudih besed. Priznam, žal mi je bilo obeh, saj sta bila po svoje v redu fanta, zato sem odšel

Tadžiški otroci

Foto J. Rupar

naprej in pričvrstil vrv, tako da je tekla po grebenu. Potem je šlo. Ker se je greben iztekal v ledena pobočja, sem zapustil Mihčevo vrv in se pridružil Frenetu in Luki. Strma in nevarna pobočja so sedaj že zavarovana z vrvmi. Počasi sestopamo proti prijaznemu sedlu v grebenu, ki se po rusko imenuje Verbljud. Mi smo ga prekrstili kar v kamelo. Tu bomo prebili zadnjo noč na gori. Danes ne grem več naprej. Sem že precej utrujen in srce me že počasi opominja, da je deset kilometrov platoja in 1500 m sestopa v solidnem rebbru kar dovolj za en dan. Frene bo iz solidarnosti ostal z menoj, »sami boljšivi« Luka pa bo še danes sestopil. Nima smisla, da vsi trije ostajamo zgoraj. Jutri pa naju bodo prišli počakati pod steno. Naročiva Luki, naj prinesejo kaj sveže hrane, če ne drugega vsaj jabolka. Hrane imava še zelo malo, pa še ta se nama tako upira, da bova šla kar brez nje spat. Nič ne de, samo da sva na toplem. Jutri pa bomo spodaj že lahko zapeli priljubljeno »Igrajte deco žikino kolo...«

PIK KOMUNIZMA (7495 m)

LUDVIK ROZIČ

V

so noč se premetavam po šotoru. Ne morem zaspati. Vsaki dve uri si skuham čaj in prigriznem. Vse mogoče mi roji po glavi. Ali bo šlo še teh zadnjih 500 m ali ne? Naposled se vendarle zdani. Pomolim nos iz šotora. Glej čudo! Že dva dni je bilo vreme slabo, ko smo se prebijali iz tabora III do IV in naprej do petice. Danes pa je nebo brez oblaka in tudi veter je ponehal. Kot nalašč za vrh. V taboru je še vse mirno, le tu pa tam kdo veselo vzklikne na čast lepemu vremenu. Hudo mrzlo je. Raje smuknem spet v šotor. Tudi France in Janez že šarita po šotoru. Zmenimo se, da skuham čaj. S težavo prižgem in se lotim priprav za pohod na vrh. Dogovorili smo se, da vzamemo en sam nahrbtnik, v njem samo najnujnejše, seveda tudi fotoaparate. S Francetom stojiva med šotori in čakava Jančita. Nekatere naveze so že odšle in že izginjajo za prvi grebenček. Tudi midva s Francetom odideva. Sonce je prijetno grelo, najmanjša sapica se ni zganila. Visoko nad nama je kipel v sinjino skalni vrh Komunizma. Šla sva po veliki snežni visini levo od vrha. Prve naveze so že pod njo. Fotografirava in spet čakava Jančita. Ni ga od nikoder. Počasi prtiva v breg proti drugemu grebenu. Kmalu se morava spustiti v krnico pod vrhom. Kako škoda je teh nekaj metrov, ki jih bomo morali prigarati na drugi strani. V dnu krnice počivamo v družbi z mongolskimi alpinisti. S Francetom sva se zelo dobro počutila. Kmalu ubereva pot za navezami pred nama. Sto metrov v levo in že sva na veliki snežni vesini, ki se vleče prav do grebena pod vrhom. Po sosednjem vrhu Korženevske vidim, da smo že blizu 7000 m ali celo čez. Korak za korakom, vdih in spet korak. Počasi smo pridobivali na višini. France je ostal nekje zadaj. Obesim se na rep vzhodnonemški navezi in skupaj z njo rinem v breg. Nekdo se vrača. To je ruski alpinist Ovčnikov, zmagovalec južne stene Pika Komunizma. Pravi, da ga močno boli grlo, da se rajе umika. Greben je že daleč, vesina pa postaja zelo strma.

Tu je bil sneg odličen in stopinje so dobro držale. Prve naveze so že na grebenu, zadnji pa so še daleč.

Naposled le dosežem greben. Nekoga vprašam po uri. Ena je že, od vrha nas loči dobrih 100 m ostrega grebena. Prvi so že gor. Sedem med skale in počivam. Sežem v žep po pest rozin. Kar sedel bi tu na grebenu, lepo na soncu. Kamor pogledaš, same gore. Le nekaj jih poznam po imenu. Soseda Korženevska je s svojimi 7125 m že krepko pod nami. Šestisočaka Pik Kirova in Pik Abalakova se mi zdita prav neblogljena ob prostranem velikem pamirskem platoju. Ko tako sedim, gledam in počivam, prihajajo na greben naveze. Tudi France je prišel. Počakam, da se še on malo oddahne.

Zadnji del grebena se strmo upira, ozka gaz naju vodi proti vrhu. Na našo stran pada skalna stena, na jugovzhodni strani pa je čez 1000 m gladke, strme snežne vesine. Še par metrov je do vrha. Srečujeva se z navezami, ki se že vračajo, kar je na tem ozkem grebenu kaj tesna zadeva. In končno vrh.

Tu je precej živahno. Mongoli se fotografirajo s svojo zastavo. Tu so tudi Vzhodni Nemci. Vsa ekipa, vseh petero jih je prišlo. Pomisliva na Janeza, Marjana in Bineta, ki jim ni bilo dano priti na vrh. Kako lepo bi bilo, če bi bili tu vsi skupaj. V bazi so nam dali državno zastavo, vsaka ekipa je svojo ponesla na vrh. Našo priveževa poleg Bolgarske. Fotografirava in se razgledujeva. Vsepovsod sami vrhovi, ki jim ne veš imena. Nebo brez oblaka. Tudi mraza in vetra ni. Naš trener pa že priganja k povratku, saj je ura že štiri. Skupaj s Čehi se odpraviva navzdol po grebenu. Ko prideva nazaj na počivališče, je tam več navez. Nekam tiho, pritajeno govorijo. Od nekoga zveva, da sta pri sestopu mlada fanta izpod Urala padla z grebena čez skale in zdrsnila še po snežišču. Nekaj sto metrov niže pa vidiva skupino, ko hiti k ponesrečencema. Ležita nedaleč od gazi. Med potjo premišlujem, koliko truda je bilo potrebno za to strmino, zdaj pa gre tako lahko navzdol. Pozna se človeku celodnevna hoja na tej višini. Tu je še sonce, v krnici na levi, kamor drži gaz, pa pa je že senca. Komaj čakam, da jo dosežem. Sneg je že mehak, na derezah se nabirajo cokle. Prideva do ponesrečencev. Tu je že skupina trenerjev. Zdravnik je ugotovil smrt. France jim da svojo vrv, ker so rekli, da jo bodo rabili za prenos. Pogled na mrtveca zagreni veselje ob uspehu. Sklonjenih glav odideva po strmini navzdol.

Počasi capljamo proti pragu, ki drži na greben, za katerim stojijo naši topli šotori. Utruženi smo že, vsak korak v strmino je že odveč. Razdalja, ki bi jo v normalnih okoliščinah prehodil v nekaj minutah, se vleče že celo uro. Na grebenu postojim, ozrem se nazaj proti vrhu, ki je še v soncu. Veličasten razgled, moram ga »ovekovečiti«. A sedaj ni dosti časa za te stvari, kajti mraz hudo pritiska. Čez volnene rokavice moram nositi še puhaste, v nos in lica me reže.

Tema je že legla na gore. Bolj se vlečemo, kot hodimo. Med šotori je tiho, le tu in tam brni kuhalnik.

Pamir je za nami.

AKLIMATIZACIJA PRI VZPONU NA PIK KOMUNIZMA 7495 m

MARJAN SREČNIK

P

ik Komunizma! Že nekaj let mi je bila edina želja, da bi se udeležil ene izmed slovenskih odprav v tuja gorstva. Novica, da so me izbrali za člana slovenske alpinistične delegacije, me je iznenadila sredi priprav za končne izpite v šoli, ki sem jo tedaj obiskoval. Nešteto opravil, ki so jih zahtevale priprave za odhod iz Ljubljane, mi je vzelo mnogo časa, vendar te priložnosti nisem hotel zamuditi, kajti biti član odprave na tako visoko goro, je želja slehernega alpinista. To je nagrada za prizadevanje v gorah, pa čeprav pripadam le njim.

Na železniški postaji – bilo je 2. julija 1972 – so se od nas poslovili ing. Šegula, Savenc in nekaj svojcev. Dobili smo zadnje napotke za potovanje in že potegne vlak proti tako zaželenemu cilju. Razjedajo me dvomi, ali sem dovolj močan in pripravljen, da bom kos vsem težavam, ki me čakajo pri vzponu na mogočno goro, s katero sem se seznanil ob razglednicah, ki so nam jih poslali sovjetski alpinisti, in s člankom

M. Romma »Naskok na Pik Stalin«, ki opisuje napore sovjetskih alpinistov Gruščina, Šijanova in Abalakova pri prvem vzponu na ta vrh, najvišji v Sovjetski Zvezi. Tolažila me je misel, da bo udeležencev alpinjade, ki jo je organizirala Federacija alpinizma Sovjetske Zveze, nekaj čez sto. Če pridejo vsi drugi na vrh, bom prišel tudi jaz.

Prvi aklimatizacijski pohod na Brezimeni vrh nad vasjo Džirgital

Ob čakanju na transport prtljage v bazno taborišče nam mineva čas pri ogledovanju mesteca in igranju taroka, za spremembo pa nam Čehi pokažejo film, ki so ga posneli na svoji ekspediciji na Nanga Parbat. Vodstvo tabora poskrbi, da se preveč ne polenimo, zato imamo zjutraj obvezno telovadbo in umivanje na reki, ki teče v bližini mesteca. 8. julija se končno odpravimo na bližnji vrh, ki žal nima imena. Zdi se nam griček, pa vendar na njem doživimo prva razočaranja. Pot se vleče, da nas komaj polovica pride na vrh, visok 2700 m.

Bili smo v skupini s Čehi in Poljaki, vodil pa nas je sovjetski trener. Na grebenu, od koder je lep razgled na najvišje gore v Sovjetski Zvezi, nam je predstavil Pik Lenina, Pik Moskvo, Pik Korženevske, prvič vidimo tudi našo goro Pik Komunizma. Pot nas je vodila najprej po prahu do majhne vasice, domačini so nas opazovali s strahom, otroci so bežali v hiše ali pa se oklepali materinih kril. Hiše v vasi so zidane iz blata, na strehah pa vidimo televizijske antene in napeljave za elektriko. Zavijemo na pastirsko pot v pastirsko vasico, same jurte, majhne kolibe, pokrite s kožami, iz njih se kadi, v njih prebivajo ljudje. Zelo nas mika, da bi si jih ogledali, pa žal ni časa. Za nas je vse to nekaj zelo novega. Knjige, ki smo jih o teh ljudeh brali, nam niso pokazale tega, kar sedaj gledamo na lastne oči. In pokrajina! V centralnih Alpah je v tej višini le sneg in led, tu pa pravo tropsko podnebje z neznosno vročino, ki nam sesa kalorije, nabrane na raznih sprejemih in gostijah, za katere so poskrbeli organizatorji alpinjade. Žal nam je, da se moramo do dveh popoldne vrniti v tabor, radi bi še gledali po nešteti vrhovih, ki se nam kažejo s tega grebena. Opazimo tudi nam tujo stran sovjetskih športnih prireditev. Delajo vse po planu, ne moreš nobene stvari narediti po svoje, kam boš šel, kdaj se boš vrnil, določajo drugi. Tega mi nismo vajeni. Čeprav imamo čas vrnitve odrejen, se vrnemo dve uri kasneje. Zato pa nas je pričakalo postano kosilo.

Za nami je prvi aklimatizacijski pohod in vsi se po tej turi počutimo dobro. Po rokah in nogah smo dobili nekakšne mehurje, plod bujnega rastlinstva, po katerem smo hodili. Najbolj jo je skupil Janez, potreboval je celo zdravniško pomoč.

Pik Razglednij 5060 m in Pik Suloev 5200 m

Nekaj dni počivamo v bazi in prebolevamo motnje, ki so nastale pri hitrem dvigu, saj nas je helikopter prepeljal iz nadmorske višine 2000 m v 45 minutah na višino 3900 m nad morjem. Telo je rabilo nekaj dni, da se je privadilo ozračju. Dneve pred prvim resnejšim pohodom izkoristimo tako, da z Nemci in Bolgari igramo nogomet, ki je v tej višini kar precejšen napor, saj se po nekaj podajah ves utrujen zgrudiš za zrakom. Ob večerih pripravljamo hrano, se med seboj spoznavamo in menjavamo značke, za katerimi je v taboru veliko povpraševanje. Za spremembo v hrani, ki nam je začela počasi presedati – vsak dan smo namreč dobivali riž – poskrbi geolog, ki nas vse skupaj povabi na pečenega suroka-svizca. Žal ugaja le Binetu, nam se bolj prileže liter terana. Dan pred odhodom na pravi aklimatizacijski pohod nas vse zdravniško pregledajo. Vsi smo zdravi, le jaz moram na ponovni pregled, češ da mi šumi v pljučih. Ko Bine vidi moj zaskrbljeni obraz, me potolaži, da to ni nič hudega in da so že v Ljubljani na pregledu govorili o nekem šumenju.

13. julija se končno odpravimo proti vrhu, ki ga vidimo iz baze in ni videti posebno daleč. Vendar pridemo do Pik Razglednega šele pozno popoldne. Nimamo časa za uživanje razgleda, postavimo šotore in se lotimo kuhanja, v enem šotoru kuhata Franci in Janez, v drugem Ludvik in jaz, Bine se pa loteva fotografiranja. Ko imamo večerjo

kuhano, je že tema. Podajamo si jo iz šotor v šotor. Ponoči nas vse boli glava in iz nahrbtnikov priromajo prve tablete proti glavobolu in prehladu. Po zajtrku po dobri uri prispemo na vrh Pik Suloeva, okoli 200 m nad taborom. Z vrha se nam razprostre čudovit razgled na plato, ki bo naše torišče v naslednjih dneh. Sedaj ne mislimo nanj, prepustimo se toplemu soncu in kramljamo o naših gorah in planinskih domovih, kjer nas je po uspešni turi čakala steklenica piva ali pa kozarec dobrega vina. Tu ožemamo le čaj in kompot. Najmočnejši vtis naredi na nas vrh, ki ga vidimo na svoji levi strani. Pik Moskva. Njeno severno steno so že preplezali. Z očmi iščemo njene slabe točke in nazadnje ugotovimo: kdor bi se je lotil, bi potreboval ekspedicijo in vsaj štirinajst dni za vzpon in sestop. Za nami je prvi 5000, vsi dosežemo na njem svoje višinske rekorde. Sestopamo na Pik Panoramski, podremo šotore in se spustimo v dolino. Pri jezercu nad baznim taboriščem se ustavimo in skupaj z Rusi in Madžari priredimo veliko pojedino z vsem, kar nam je ostalo od naše hrane, nato pa v gosjem redu vkorakamo v bazni tabor, kjer naš trener raportira vodstvu alpiniade. Rusi praviijo, da brez tega ne gre. In moramo jim verjeti.

Drugi aklimatizicijski pohod do Velike bariere v višini 5900 m

Nekaj dni počitka izkoristimo za sušenje opreme, zlasti šotorov in obleke. Vsak dan odigramo po eno nogometno tekmo in tako skrbimo za aktivno aklimatizacijo, ki nam jo priporoča naš trener in vodja skupine, v kateri so še Armenci in Moldavci. Pripravljamo hrano, ki jo helikopter zmeče na plato, en dan smo tudi dežurni v kuhinji. Tedaj si sami pripravljamo hrano po našem okusu. Naslednji dan 17. julija zjutraj, se druga skupina napoti iz tabora preko ledenika Fortambek pod strmo pobočje Velbloda. Spodnji del je izredno krušljiv, pot nas vodi po blatni ilovnati gazi, ki v višjih predelih preide v strma snežišča, zavarovana z vrvmi. Popoldne nas od tabora 1 loči le še skalni odstavek, tudi ves zavarovan. Na Velblodu si poiščemo prostor za tri šotore, ki pa ga je že kar težko najti, saj je skupina pred nami že postavila svoje in jih pustila tu za glavni pohod. Armenci in Moldavci nas postrežejo s čajem in vročo juho. Njihovi »febusi« delajo zelo dobro, medtem ko se mi ukvarjamo z butancem, ki na njem noče in noče zavreti nobena stvar. Zjutraj nas preseneti nova snežna odeja, debela kar 20 cm. Odpravimo se proti Parašutistom na višini 5500 m. Zadnji smo v skupini, trener nas venomer priganja, seveda tega ne pokaže nam, ampak se znaša nad Armenci in Moldavci, ki kar naprej nekaj cmarijo. Do Parašutistov več sedimo, kot hodimo, saj kolona, ki hodi pred nami, le počasi napreduje. Vreme je slabo in se noče popraviti. Nasproti nam prihajajo Čehi, ki so bili v prvi skupini in se vračajo v bazno taborišče. Ko klepetamo o vremenu in razmerah na platoju, se dvema nenadoma pod nogami udre in že izgineta v razpoki. Ko se pripravljamo za reševanje, se iz kupa snega prikaže cepin, nato še eden in že sta oba »ponesrečenca« na varnem. Vse se je srečno končalo, padla sta na balkon glavne razpoke in jo tako poceni odnesla. Z mešanimi občutki nadaljujemo hojo in okoli dveh pridemo na Pik Parašutistov. Tu se štirje lotijo gradnje igluj, jaz pa pri sovjetskem filmarju pripravljam čaj. Pozno popoldne uvidimo, da z iglujem ne bo nič. Že hočemo postaviti šotore, ko odkrijemo na pol dograjeno peščero. Dogradimo jo in v njej udobno prespimo noč.

Z dnem nas preseneti lepo in sončno vreme, ki nas spravi v boljšo voljo. Nastopijo težave, boli me glava, imam vrtoglavico, nad istimi težavami se pritožuje tudi Janez. Sreča je v tem da danes hodimo pretežno po ravnem. Kljub temu pogosto sedamo v sneg. Po nekaj urah hoje le pridemo do naravne stopnice, kjer so naši predhodniki izkopali luknje v sneg. Po kratkem oddihu se lotimo dela, z žagami žagamo v sneg in led. Zvečer smo utrujeni, mokri in zadovoljni, saj smo izkopali peščero za deset ljudi. Tako visoka je, da v njej lahko skoraj stojimo, to pa je pravo razkošje v primeri z višinskimi šotori, v katerih se ponoči počutim zelo slabo in moram imeti glavo pri vhodu, ker me drugače duši. Spet se izkažejo naši spremljevalci, ki nas postrežejo z obilno večerjo, zlasti mojster športa Mihec se izkaže s kuhanjem. Hrane imamo

dovolj, saj so trener Šmarnov in Armenca našli vso hrano, ki nam jo je vrgel helikopter. Noč prespimo še kar dobro, zato se nam zjutraj nikamor ne mudi iz spalnih vreč. Vodstvo je odredilo, da gremo danes kaki dve uri od pešcer proti Veliki barieri na višino 5900 m. Po nekaj urah hoje po platoju, ki nam prvič pokaže svoje zobe, smo vsi na cilju. Tu pustimo nekaj hrane, ki smo jo prinesli do sem za glavni pohod. Tu smo prvič spoznali, kako naporna bo pot do vrha. Od tu je videti tako blizu, pa je do njega še dva dni hoje.

Pot nazaj do pešcer je bila prava mora. Dobil sem višinsko bolezen in izbruhal vso hrano tistega dne, zvečer pa sem cedil sline, ker mi je želodec prenesel le nekaj kameličnega čaja in nekaj žlic juhe. Počutim se zelo slabo, ponoči zapade še sneg in zjutraj v obupnem vremenu rinemo v dolino. Določijo nas, da gremo v predhodnico. Ves čas nas biča vihar in res se oddahnemo, ko pridemo do Parašutistov. Še vedno me muči višinska bolezen le s težavo prenašam napore. Z menoj se požrtvovalno ukvarja Bine. Navzdol gre lažje in z vsakim metrom se počutim bolje. Snežišča pod Velblodom kar predričamo in prvi pridemo v bazo. Aklimatizacija nam je kar dobro uspela.

PLANINA, KI JE VABILA SRCE

STONE STROJIN

C

elo noč je deževalo. Šele jutranjik je umil črnino z neba in gore so se bleščale v jutranjem svitu. Sveže jutro je namočilo gozd. Z vej so visele kaplje in se utrinjale v jutranjem vetru. Trava je dihala roso, celo pajčevina na malinju je bila polna. Na nebu, ki se je znebil črnine, so v jutranji modrini krožile lastovke. Odpirale so svoj jutranji ples pod neizmerno modrim svodom, radovale so se sonca, zelenega smečja, prostranih trat in še tihih koč na planini.

Škrlatni svit je ožaril gorska čela. Mišelj vrh, Tošč, ob njima vsa rajda gora do Debelega vrha. Vsak hip so spreminjale svojo barvo, od nežno škrlatne do rumenosive. Pobočja, ki preko dneva izžarevajo vročino, so bila mila in prijazna. Vabila so. Skrivnostno molčeči, poraščeni Pršivec je dremal v miru svojih gozdov. Spodnje bohinjske gore, tako otožne v svoji nepremični lepoti, so bile nanizane na svoje višje julijske brate. Podrta gora, Vogel, Rodica, Črna prst, kjer se ponavadi obešajo megle, so bile čiste in umite v odmaknjeni jutranji modrini jutra.

Iznad poključskih gozdov je vzhajalo sonce. Slovesni trenutek narave so pozdravile ptice. Oglašati so se začele z veselim ščebetom, ki je prešel v ubrano žvrgolenje. V hlevu se je prestopala živina in pozvanjala z zvonci. Čakala je na pastirico. Sončni žarki so daljšali sence na planini, sence koč, plotov in dreves. Mir je ovijal planino. Le škripanje les ali potrkavanje kravjega zvonca se je zlilo s tišino.

Steza iz doline je bila še prazna. Vesele družbe ali samotni popotniki so bili še na poti. Ulica, kolovoz obdan z lesom in drevjem, je še samevala. Veter je prinesel šum studenca, ki je žuborel v korito. Od obilnega nočnega dežja je narastel njegov tok. Gore so postajale rumenozlati oltarji. Ni čuda, da so stara ljudstva čistila sonce. Slovesni, otrpli v svoji lepoti, so se kameniti lepotci predajali svetlobi. V jutranji svežini so bile njihove oblike še čiste. Čakali so dan, da jim vdahne žar in jih odene s tančico veličastja.

Stopil sem iz koč, kjer sem našel svoj drugi dom. Dolgo sem ga izbiral po naših planinah, našel sem ga v tihem lepoti Uskovnice.

Okna koč so obrnjena na sever, kjer se odpira julijska lepota. S te strani prihrume tudi zimski viharji, ki se v mrzlih nočeh poigravajo s polknicami. V kuhinjo se skozi

križe na oknih žari večer. Vrata gledajo na planoto pred kočo, odkoder prihaja nemirno vetrovje z juga. Skozi vejevje vršijo vetrovi svoj uspavajoči pianissimo, ki v poletni pripeki prijetno hladi, pozimi mogočni crescendo, da drevje boleče ječi in vrtinči snežinke v novem ritmu. Ob večerih so s te strani vidne luči hotela na Voglu, ki utripajo kot drobne kresnice iznad temačnih gozdnih grebenov Pršivca. Okna sobe gledajo na vzhod, kjer iznad Pokljuke vzhaja sonce. Zgodaj zjutraj posveti na posteljo in razlije čez vso sobico toplo sončnost.

S klopi pred kočjo je tako na vse strani pisan pogled. Morda prav zaradi tega v gorah bolje opazujemo kot v mestu, kjer je vse zavito v enolični hrušč vsakdanjega dne. Človek je v gorah bolj odprtega srca za lepoto, za letne čase, za ljudi.

Kdaj je na Uskovnici najlepše? Morda takrat, ko se svet ovesi s snežnimi kristali, ko smreke povešajo svoje belo breme in so pota zametena v svet čistosti in deviške beline. Gozd molči v oledenem carstvu, vsako drevo, veja, vsak najmanjši izrastek je sklenjena belina. Če se ti z jasnega neba smeje sonce, zaiskri gozd kot pravljичni grad. Ni ti žal truda za prehojeno gaz. In končno, ko prideš na planino, kjer se razlegne razgled, ti zaigra srce. Tihe kočje na planini samevajo. Na prisojnih straneh vise s streh, žlebov in napuščev ledene sveče. Kapljice snežnice se utrinjajo in poglabljajo luknje v snegu. Veter raznaša šum padajoče snežnice. Mirno in toplo je v zavetju. Nič se ne gane. Morda le kak smučar – kot privid iz beline – prismoča izza vogla.

Kolikokrat sem tako priganil v to slepečo belino?

Največkrat sem bil tu v prvi pomladi, ko so sredi belih zaplat snega pognali telohi. Na prisojah so rumene trobentice, celo jetrniki je zašel sem. Pomladanskega vzdušja še ni poživiljalo petje ptic. Toplejše sonce jih je še zadrževalo na jugu. Zimzelene smreke, ki so se že osvobodile belega bremena, so stražarile na planini. Gore pa so bile še bele. Ničesar ni motilo njihovega zimskega sna, tam je še vladala trda zima. S pobočij se je utrgal le kateri plaz in z zamolklim bobnenjem pričal svojo moč. Ničesar pa ni moglo zadrževati pomaldanskega razpoloženja, ki je počasi prihajalo v višine. Dan je postajal daljši, sence na osojah vedno krajše. Na utečenih poteh so se pojavile samotne smučine in od časa do časa so vesele družbe smučarjev privrskale čez bele planjave.

Poleti je tudi planina oživela. Travnike je pokrilo cvetje, kričalo je iz trave, ki je čakala prve kose. Rumene pogačice so silile v kočje, družbo so jim delale orlice, vres in penuša. Po poteh je že pozvanjala živina, planšarji so jo gnali na pašo. Ob večerih se je iz dimnikov koč sukljal dim. Mala okenca na planini so postala skrivnostne lučke. Potem je prišla košnja. Ob jutrih so hrstale kose in neusmiljeno kosile. Planina je dobila nov videz. Ob soparnih popoldnevih je veter večkrat prinašal duh po posušenem senu. Prijetno je ščegetalo planince, ki so se s težkimi nahrbtniki podajali višje v gore. Sparina je opoldne pregnala kosce, da so polegli v senco. Odgnala je nadležne žuželke, da so prenehale z neutrudnim obletavanjem. Vse je odmrlo v dremavico. Šele večeri so bili spet sveži. Cvetovi so čakali, da se bodo napili nočne rose.

Najlepši čas je bil september. Jesen je razdajala z radodarno roko. Gozdovi so pordeli. Bukve in gabri med smrekami so postajali plamenice. Z vsakim sunkom vetra so osipali svoje zlato. Listi vseh barv so prekrili planinska pota, da je prijetno pošumevalo pod nogami. Med gore je bila razpeta azurna modrina in napolnjevala ves prostor s prešernim leskom. Gore so molele svoja čela nad doline. Opustele so, planinski tok je postajal redkejši. Le kak zapozneli planinec je zašel v jesensko samoto. Niso ga motila zaprta vrata planinskih postojank, ljubši mu je bil mir. Med orumenelimi macesni pod nebesnim svodom je lahko razpredal svoje misli, razočaranja, upe in nade. Nihče ga ni motil.

Konec oktobra je tudi planina zamrla. Staje so se izpraznile, živina je odšla v dolino. Sončni lok je postajal krajši in ob večerih je mlake in korita že prekrila ledena skorjica. Vetrovi so se shladili. Na prisojah je sonce še imelo moč, v senci pa je že zeblo. Drevesa na planini so ogolela. Stegovala so svoje veje v vedno bolj mračno nebo kot roke, ki onemoglo prosijo. Ob večerih so se na vrhove gora obešali oblaki in pretili. Vse je bilo pripravljeno, da pride bela zima v goste.

Izročimo se svojim nikdar dosanjanim željam v gorah, to je naše življenje z naravo. Dolgo časa roma človek, da se naposled nekje ustavi. Toda ne za vedno. Kak kraj mu je bližji. Sam ne ve zakaj, pa vendar se tja vrača znova in znova.

Uskovnico sem spoznal jeseni, v njenem najbogatejšem razkošju. Poromal sem v družbi sebi enakih, ki so kot jaz v gorah iskali samega sebe. Na planino smo se vračali nedeljo za nedeljo. Prirastla mi je k srcu.

Spominjam se žara jeseni, uskovniških logov, travnatih grbin, ki jih še niso prekrivale počitniške kočice. Planinski dom je bil še na samem. Bila nas je še sama radost in veselje, kipeli smo z gorami. S planine smo se vračali z obljubo, da prihodnjo nedeljo pridemo spet.

Obrnilo se je leto, za njim drugo, tretje...

Večkrat se sprašujem, kaj nas je vleklo v gore? V soncu smo lazili po robih in pozimi čez kolena gazili po snegu. Bili smo trudni, znojni in spehani, z zanosom v očeh.

Nedeljski večeri so nas vračali z gora, ko je za radovljiškim poljem že rdelo triglavsko obzorje. Pesem je donela skozi odprta okna, da je večerna sapa hladila od sonca in vetra ožgane obraze v prenatrpanem vlaku ali avtobusu.

Marsikdaj nas je preskušala nevihta, sprejela prenapolnjena kočica. Koliko priložnosti, da bi se zrel človek vprašal: Ali je bilo tega treba?

Zdaj posedam na Pšincu, pod katerim se razgrinja Uskovnica. Polegam pod Rjavčkovim vrhom, od koder je pogled na rajdo gora tako domač. Pozni popoldan me najde na sprehodu proti Vojam, kjer gozd vzame stezo. Še prej me očara dramatično lepo obzorje od Debelega vrha do Tosca. Večer mu nadahne meglice, ki se prikradejo iz Voj, od koder jih mrzel nočnik peha vedno višje. Vrhovi modrijo, sonce za njimi vzdržuje zadnje žarke na razpetem nebu, ozarja oblaček, ga rumeni.

Lepo je, zares lepo na Uskovnici.

FOTOGRAFIJA – PLANINSKI KONJIČEK

FRANČEK VOGELNIK

A

(2. nadaljevanje)

li bo zadostovala rumenica? Ali bi morda le še kupil oranžni, zeleni, UV... filter? Pravijo, da jih je brezpogojno treba imeti, da brez njih ni mogoče napraviti dobrega posnetka. Tako se vprašuje in tuhta začetnik in si na mnoga vprašanja ne zna odgovoriti.

Če hočemo vsaj približno pojasniti, za kaj gre, moramo narediti kratek ovinek – samo tja do Sonca in nazaj. V fotografiji je odločilno božanstvo Helios, saj vendar tako prijazno sije in ogreva staro mater Zemljo ter drži pokonci vse žitje in bitje na njej prav do začetka. Tudi planinci mu veliko dolgujemo; njegov pomen znamo ceniti zlasti takrat, kadar ga ves dan ni na spregled in poteka tura v znamenju mokrih bogov. Če bi zapustili debeli varovalni plašč atmosfere, bi morali kaj hitro ugotoviti, da so njegovi žarki vse prej kot mili in dobrejtni. Smrtonosni so. Sonce je največji atomski reaktor v naši neposredni sosesčini in neutrudno izžareva v veselje velikansko energijo, ki se sprošča v njem. Naš drobní planetek je prestreza prav malo, kakšno milijoninko odstotka, pa še to je več kot dovolj. Ozračje nas varuje pred najbolj nevarnimi kratkovalovnimi žarki (nevarni so tudi za fotografijo!); do nas sežejo bolj nežni daljševalovni. Sestava svetlobe je potemtakem v vesolju bistveno drugačna kot na dnu zračnega oceana. Vedeti moramo tudi, da se sestava spreminja od sončnega vzhoda do zahoda in od začetka pomladi do konca zime in od ekvatorja do polarnih krajev pa še od morske obale do najvišjih vršacev. Na sestavo svetlobe vpliva zadnje čase tudi ustvarjalno človeštvo s svojo industrijo, ki napolnjuje ozračje

Južno Pohorje – Šmartinski hrbet

Foto F. Vogelnik

z nepregledno lestvico najrazličnejših dimov in saj, ki še kako filtrirajo svetlobo. Megla je pomemben dejavnik v fotografiji; če je ni, si lahko pomagamo z zadimljenostjo, toda tega ne smemo obešati na veliki zvon, da se ne bo industrija vmešavala v avtorske pravice.

Opraviti imamo torej z vse prej kot konstantno svetlobo. To je za fotografijo hkrati zelo dobro in zelo slabo. Kdo bi se neki stalno ukvarjal z njo, ako bi sonce vzhajalo vsak dan do pičice natančno na isti točki obzorja in bi imeli opraviti z dolgočasno se ponavljajočimi sencami in venomer pod istim kotom padajočimi sončnimi žarki? Na drugi strani pa si morajo prav zaradi te neizčrpne pestrosti fiziki in kemiki hudo beliti glave, da uganejo izhod iz neštetihih zagat.

Človeško oko je dovzetno le za neznamenit delček elektromagnetnega valovanja, ki ga občuti kot svetlobo. Nepojmljiv čudež pri tem je, da zaznava vidne valovne dolžine kot **barve** od vijolične in modre (kratki valovi) prek zelene, rumene in oranžne do rdeče (daljši valovi) prek zelene, rumene in oranžne do rdeče (daljši valovi). Vseh barv ne zaznava enako močno: najmočnejše občuti rumeno in rumeno zeleno barvo; nekatere barve se zdijo očesu tople, druge hladne. Vse to ima usoden pomen v fotografiji; nešteto problemov je bilo treba rešiti, preden se je razvila uporabna črno-bela fotografija, kaj šele barvna. Na vso srečo niso za svetlobo občutljive samo oči živih bitij, ampak tudi nekatere snovi, in tako je dandanes uspeh vsega fotoamaterjevega iskanja in tveganja odvisen od zanesljivih emulzij, od milijonov drobnih, enakomerno razpršenih kristalčkov srebrovih halogenidov, ki so jim dodane razne skrivnostne snovi, da reagirajo na svetlobo skoraj ravno tako kakor človeško oko. Izpopolnjevanje emulzij pa ni šlo samo v to smer, da bi se odzivale na barve tako, kakor jih vidimo, ampak tudi v povečanje občutljivosti. Od prvih davnih plošč, ki jih je bilo treba eksponirati nekaj minut, smo prišli do ekstremno občutljivih filmov, ki omogočajo dober posnetek tudi v najslabših svetlobnih razmerah.

V kameri imamo kakovosten srednje občutljiv (17 DIN = 40 ASA, 18 DIN = 50 ASA) črno-beli film; emulzija je senzibilizirana, se pravi, za barve je občutljiva približno tako kakor človeško oko; tak material imenujemo s tujko pankromatski. Barve v naravi se bodo na negativu in pozitivu spremenile v sivino, v nešteto odtenkov sivine, ki bodo ubrani tako, da bodo na pozitivu svetlejšim barvam ustrezali svetlejši odtenki sivine, temnejšim barvam pa temnejši, če ne upoštevamo, kako močno je osvetljena ta ali ona ploskev ne glede na barvo. Na črno-beli fotografiji so res abstrahirane barve in osvetljenost ploskev, zato je človeškemu duhu bližja, saj upodablja samo bistvo stvari. Menili bi, da bodo poklicni fotografi in vneti fotoamaterji si

srečni, da imajo kaj takega na razpolago v neomejenih količinah. Kje neki! Pravilnost podajanja barv s sivimi poltoni so se kmalu naveličali in so začeli tuhtati, kako bi poudarili posamezne barve, kako bi bilo, ko bi gledali svet v takšni ali drugačni luči. Tako so iznašli filtre.

Z barvnimi filtri spreminjamo govorico svetlobe: na črno-belem negativu in pozitivu bo nastalo nekoliko ali precej ali bistveno drugačno razmerje poltonov, pač glede na to, ali naredimo posnetek s šibkim ali močnejšim ali močnim filtrom (pri čemer ne smemo pozabiti da je treba ustrezno podaljšati osvetlitev!) Če na primer v naši tako zeleni Sloveniji uporabimo zeleni filter (seveda v soncu, pri oblačnem vremenu ne bo nobenega učinka), bomo dobili na pozitivu lepo s sivino izražene vse odtenke zelene barve (priporočljivo samo, če so tudi v pokrajini zastopani številni odtenki zelenine: mešani gozdovi spomladi ko zelenijo; veliki smrekovi gozdovi ostanejo pusto enolični tudi, če jih še tako prizadevno fotografiramo z zelenim filtrom). Še na nekaj ne smemo pozabiti: če slikamo v protisvetlobi (s soncem pred seboj), bo uporaba zelenega filtra (in tudi vsakega drugega) brez učinka, ker nam stoji nasproti senčna (neosončena) stran predmeta. Moramo se obrniti tako, da bomo imeli sonce vsaj ob strani, če ne za seboj (natančno za hrbtom spet ni dobro, ker ne bo na posnetku nobene sence). – Če uporabimo oranžni ali rdeči filter, se bodo vsi odtenki zelenine spremenili na pozitivu v skoraj ogleno črnjavo; vso lestvico vmesnih tonov pa bomo dobili, če bomo s tem krepkim barvnim filtrom posneli jesenske gozdove (listavce, se razume). – Te gozdove, spomladanske in jesenske, smo omenili samo zaradi lepšega, kot primer; nikakor ne mislimo s tem navajati ubogljivega fotoamaterja, naj vsepovsod išče samo gozdove in naj se nikar ne ozira po drevju ali celo po posameznih vejah in vejicah in listih, ki so lahko še veliko bolj pomladanski in jesenski kot ves gozd skupaj. Sploh drži vsaka trditev in izkušnja v fotografiji samo relativno in ne izključuje nasprotnega. Gozdovi so sicer – hvala bogu – tipični za slovensko pokrajino, v fotografiji pa so samo ena izmed prvih, ki šele združene dajo učinkovit posnetek. Barvni filtri v črno-beli fotografiji nam pomagajo, da svet »gledamo v takšni luči«, kakršno si sami izberemo, in s tem poudarimo posamezni spektralni pas. Moramo pa vedeti, kaj hočemo s takim ali drugačnim filtrom doseči, sliko moramo tako rekoč videti vnaprej, preden smo jo sploh posneli: zdaj bo primerno, če bo sestavljena iz kar najbolj številnih prehodnih odtenkov od komaj zaznavne sivine do krepke črnine, drugič pa nam bo neki glas prišepnil, da bodo bolj učinkovite krepko poudarjene ploskve, in bomo izbrali filter, ki bo dramatiziral svetle in temne tone, prehodne odtenke pa bo malodane preskočil. Takí podobi pravimo, da je kontrastna. Ugibanje, kateri filter je najprimernejši, utegne včasih predolgo trajati in se lahko zgodi, da zamudimo nekaj nenadomestljivega, zato svetujemo začetniku, naj naredi več posnetkov – najprej brez filtra, nato pa še s tistimi filtri, ki se mu zdijo primerni. Eden izmed negativov bo gotovo imeniten. – Izkušeni fotografi si pomagajo še z najustrežnejšim razvijalnim postopkom in znajo izbrati primeren papir.

Posebej moramo poudariti, da se učinek barvnega filtra spreminja z nadmorsko višino: »nedolžna« rumenica nam v dolini pomaga, da pričaramo na posnetek kakšen nežen oblaček, v višavah pa se sprevrže v hudo kontrastno orožje, tako da bodo tisti nedolžni oblački grozili z bliskom in gromom. Zato v gorah ne bomo uporabljali krepkih filtrov. Glede na naraščajočo primes ultra vijolične (UV) svetlobe nad 2000 m visoko je treba pravočasno nataktniti UV filter, da preprečimo kvarni učinek ultra vijoličnih žarkov na emulzijo.

Vidimo, da uporaba barvnih filtrov ni preveč preprosta zadeva; upoštevati moramo smisel, namen posnetka in bomo kmalu našli izhod iz prenekaterе zadrege.

Samo ob sebi se razume, da filtri, ki jih uporabljamo v črno-beli fotografiji, nimajo nič skupnega s specialnimi konverzijskimi filtri, ki se uporabljajo v barvni fotografiji. Izjema je samo filter UV, ki pa je na pogled brezbarven in ne more barvnemu posnetku prizadeti nobene škode. Lahko mu samo koristi, vendar petičnejši fotoamaterji v ta namen rajši uporabljajo polarizacijski filter.

Proizvajalci filmov so v prizadevanju, da bi ustregli fotoamaterjem, ki hočejo slikati »v čudni luči«, prekoslili sami sebe, ko so iznašli infra rdečo fotografijo. Zakaj ne

bi fotografirali s »svetlobo«, ki je sploh ne vidimo? Infra rdeči posnetki so res nenavadni, kar nekam pravljlični, zlasti pokrajinski. Kot da bi svet oblivala srebrna mesečina! V njej je nekaj magičnega: zamorca spremeni v belca! – Tudi planinska fotografija ne more shajati brez nje: ker prodira infra rdeča svetloba skozi vsako meglo, je tovrstni material kot ustvarjen za posnetke na veliko daljavo ob slabi vidljivosti, kadar ne utegnemo čepeti na vrhu mesec dni, da se bo ozračje zbistrilo. Ob nakupu infra rdečega fotomateriala pa ne smemo pozabiti na nekaj zelo pomembnega: infra rdeč posnetek ni mogoč, če nimamo pri roki črnega ali vsaj temno rdečega filtra, s katerim izločimo vso vidno svetlobo.

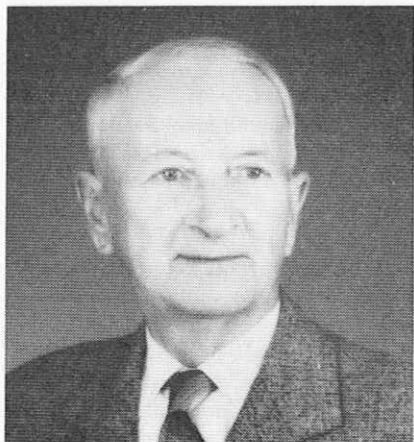
Proizvajalce fotomateriala moramo pravzaprav res občudovati: iz leta v leto kupujemo njihove izdelke in se lahko vselej neomajno zanesemo na vsak kvadratni milimeter filma (na katerem bi, mimogrede povedano, našli nekaj sto tisoč drobcenih zrn srebrovih halogenidov). In vse to nastaja v popolni temi! Koliko tisoč ljudi je brez pomišljanja posvetilo in še posveča vse svoje sile in sposobnosti napredku fotografije! Nič ni treba misliti na dodatni posnetek, da bi bili varni pred morebitno napako. Nesreča se lahko zgodi kvečjemu po naši malomarnosti v temnici, če v njej ne vlada popoln red.

Fotografija je res imenitna iznajdba. Kdor si želi samo razvedrila, bo ob njej preživel mnogo lepih trenutkov, kdor pa jo vzame zares, bo kmalu občutil njeno moč: ob vsakem koraku, ki ga bo naredil, pa naj ima kamero v roki ali doma, ga bo nekaj sililo, da bo pozorno spremljal spreminjavo igro svetlobe in senc, oblik, ploskev in črt, barv in odsevov. Vanj se bo kakor slap pretakala vidna resničnost in ugnetala njegovega duha; moral se bo bojevati z njo in ji biti kos; skušal se bo prikopati do bistva, smisla, resnice in lepote, izpovedi. Ob vsaki zreli, umetniški fotografiji nas spreleti občutek: Ta fotografija diha, živi!

Postavimo zdaj, da je vloženi film popolnoma zanesljiv, da tudi na kameri ni pričakovati kakšne okvare, da je zaklop brezhiben. Posnetek je odvisen samo še od svetlomera. Recimo, da smo tudi pri nakupu svetlomera pošteno stisnili zobe in si pri skrbeli res dobrega (ni nujno, da bi to moral biti ravno lunasix). Koliko se smemo nanj zanesiti? Popolnoma? Nikakor ne! Niti dva svetlomera ne kažeta do pičice enako. Tudi zanj velja, da je dosegljiv samo kompromis. Načelo fotoelektričnega svetlomera je silno preprosto: svetloba zbuja električni tok, ki ga je treba le spremeniti v podatek za ekspozicijo. Toda fotocelica ni občutljiva za svetlobo tako kakor človeško oko in jo je treba prilagoditi za potrebe fotografije. Logičen sklep je, da ob nenehno spreminjajoči se sestavi svetlobe, ta priprava glede na vso svetlobo, ki jo prestreza, deluje sicer pravilno, glede na posamezne spektralne pasove, katerih obseg se spreminja od trenutka do trenutka, pa ne in je treba upoštevati določene korekture, zlasti v barvni fotografiji. Pri konstruiranju svetlomera so upoštevali celo normalni slikovni kot (45–50°). Če fotografiramo s širokokotnim objektivom ali teleobjektivom, potem podatki svetlomera ne veljajo več. Vedno je dobro vedeti, da tudi najpopolnejši pripomoček daje samo orientacijske podatke. Naprej nam pomagajo dolgoletne izkušnje.

(Nadaljevanje sledi)

Naročnike in bralce obveščamo, da je opremo PV 1973 prevzel arhitekt Vlasto Kopač, eden od povojnih predsednikov naše planinske organizacije in viden sodelavec našega glasila. Opozarjamo posebej na velikoplaninske »pisave« na robu, s katerimi pastirji zaljšajo »trniče« in na druge risbe predmetov, značilnih za materialno kulturo ljudi pod Grintovci. Uredništvo.

NA ZADNJEM OBISKU PRI FRANJU MAJERJU

LUDVIK ZORZUT

»Halo! Franjo Majer! Bomo šli? Sljemenashi iz Zagreba so na pohodu, martinovat gredo k Mariborski.«

»Kaj ne bi šli, še pred njimi bomo zgoraj...« je pel telefon tam v Stolni ulici, kjer mu je bila tekstilna trgovina, vedno vljudna, živahna, na vogalu ob Glavnem trgu. Pel je njegov telefon, morda več v planinskih kot poslovnih zadevah. Veselo je pel. Podvečer smo iz Radvanja lezli, že temne silhuete, navzgor mimo Pošte, ki jo je prof. Baš tako zaščiteno varoval kot ilirsko-keltsko gradišče, počasi po kolovozu do vrh zadnjega strmca, se oddahnili in lovili pohorske sveže sape, radujoč se zviška dol v razsvetljeno mesto pod nami.

Pri Bolfenku, že 1037 m visoko, smo se odžejali v skromnem zavetišču. Ob medli leščerbi smo se pogledali, kdo smo in koliko nas je pravzaprav? Davorin Senjor, Jože Bergoč, Jože Jelenec, Lojze Strašnik, France Pagon, Ivan Kravos in seveda – Franjo Majer, sami izbranci, društveni priganjači od mariborske podružnice. Zašumele so smreke in bukve in pobudile Martinove nočne straže, njegovep ristaše, da so v svetlih prividih njegovega prihoda lažje poskakovali čez štrleče korenike. Pa še Majerček je medpotoma drobnil svoje zgodnice in poganjal upehane odbornike k Martinovi slovesni seji. Zavelo je hladneje, priletela je snežinka kot poslanka našega zavetnika. Kod le on zdaj kolovrati? Prerili smo se skozi goščo, nekateri tudi v trnju opraskani in že se je zasvetlikala luč pri Mariborski, pes čuvaj nas je že izdajal. Oskrbnica Mara, najsposobnejša, najuglednejša, nas je kar posedla za mizo ob topli veliki peči, nemirni Franjo Majer, gospodar koč, pa si je že dal mnogo opraviti med kuhinjo in obednico. Medtem so sljemenashi, z obloženimi nahrbtniki, cepini in drugimi pripomočki hribolazili v pohorski klanec. Zaslutili smo jih:

Podnoč iz Hoč pomika se planincev čreda
navkreber pihajoč s previdnimi koraki.
Hoj, kdo ste vi, ki luna dol zvedava gleda
se vam smejoč? Odkod ste ponočnjaki?

Škofič¹ je z vami, ha, z luminom vodi
vas gor k Martinovi slovesni maši.
Veselo Kop² jim dobrodošlico zagodi:
Le gor, le gor, tovariši sljemenashi!

Pes čuvaj je že naznanjal njihov prihod. Skočila je oskrbnica Mara z belim predpasnikom, skočil je Franček Majerček z natakarskim prtom na verando, udarjal je polko Gustl Kop.

¹ Virgilij Škofič, znameniti »markač«, stalni načelnik markacijskega odseka pri SPD Maribor, vreden našega spomina.

² Gustl Kop, »uradni« pohorski godec, sosed Mariborske.

Hoj, Mara oskrbnica, čaja, čaja
in vse kar dobra kuhinja premore.
Uh, žejni smo! Ne vidite, prihaja
že Mártn senior v mariborske dvore.

Davorin Silni jih je dostojanstveno sprejel in objel Dušana Jakšiča, načelnika Turistovskega kluba Sljeme.

In sljemeniški sedli so upehani, zasopli,
in sljemeniški pričali so razigrani,
in sljemeniški gredli se ob peči topli
oj, Sljeme-sljemeniški drugovi, gradjani.

Že je brzopostrežljivi Francček, šarmantni gospodar, elegantnih potez, prinesel vina s čajem in se topil v zdravicah:

Raduje Maribor se naših gostov milih.
Zdaj Davorin zaguči, Pohorje zabučí:
Na zdravje sljemeniški na hrvaških krilih,
na tleh slovenskih, »kao u svojoj kući«.

Tisto Martinovo noč se je elegantni gospodar odpočival na slamici skupnega ležišča, niti sanjalo se mu ni, da bo čez leto dve pod kočo zrasla depandansa. Spraševal se je v polsnu: koliko je že korakov usmeril k Mariborski, koliko je že delovnih ur in naporov vanjo vložil? V ranem jutru je šel odpirat zamrznjeno okno in se zave-rovan zagledal:

Jesen rumena upodabljajoča,
po hostah barve trosi v žoltordeč škrlat...
O, sanjaj, sanjaj Mariborska koča,
pri tebi spi nocoj Martinov svat.

— — —

»Halò! Franjo Majer! Bomo šli? K Ribniški – v Senjorjev dom so napeljali vodovod in električno luč. Treba je ta dogodek primerno proslaviti, kaj?«

»Proslaviti in zaliti...« je pel telefon tam v Stolni ulici, veselo je pel.

Dve uri z vlakom od Maribora do Podvelke, nato dve uri peš ali s kmetiskim vozom do Ribnice na Póhorju, nato vzpon pod mogočnimi smrekami do zavetišča na Pesniku, malo postojanke, kjer smo prejeli dobro pokrepčilo, prijazni Majerček pa še lep pogled brhke oskrbnice. Potem spet navkreber – stopajo po frati Bergljici, sočutno preišljajoč o tistem beraču-romarju, ki je po bergljah hodil, in obnemogel in za večno pod bukvo zadremal, kjer so njegove berglje strohnele in dale tej frati spominsko ime. Zagnali smo se sunkoma po strmcu in dosegli Dom pri Cerkvici – Senjorjev dom. Preračunajmo sedaj, kako dolge, trudapolne so bile te etape od Maribora do Ribniškega sedla? Med gradnjo Doma je stala tu baraka – Zavetišče pod Jezerskim vrhom za delavce in smučarje. O, marsikatero viharno noč je v njem prebil z vsem zadovoljni in potrpežljivi Franjo Majer, v sladkem preišljevanju, koliko žrtvic je tudi on doprinesel, da je ta baraka postala od zrna do zrna palača.

— — —

Haló! Franjo Majer! Bomo šli? Danes ne na višave, pač pa na planine, prenesene z višav v dolino, razumeš, na planinski ples?«

»Pojdmo na planinski ples, da, v znamenju Pozejdona-Jezernika, da nam bo zasul snega in zimske pravljice bajal...« pel je telefon v Stolni ulici, veselo je pel.

Zavrtel se je planinski ples, pa tudi v Frančkovi glavi se je zavrtelo od toliko letečih opravkov po gladkem parketu, ko je povezoval »koče« – paviljone in še marsikaj,

vedno po poskočnih planinskih taktih. In koliko nočnih uric je predsedel, prečul na planinskih sejah v Aljaževi hotelski sobici pod neizprosni, natančni »predsednikom planinskega plesa«, absolutnega inž. Josipa Jelenca-Ceneleja? Vse to za planinstvo!

— — —

Naš protagonist Franjo Majer, rojen 7. 12. 1883 v Rečici v Savinjski dolini, bi letos doživel 89 let. Zgodaj se je posvetil trgovskemu stanu, tako ga že pred prvo vojno najdemo kot trgovskega pomočnika v Gorici pri tvrdki Hedžet–Koritnik. Ta Anton Koritnik je bil tedaj med prvimi poborniki, da se je v Gorici ustanovila Goriška podružnica SPD (1911). Gotovo je pri njem Franjo Majer dobil svoj planinski krst.

V Mariboru, po prvi vojni, ga je narodna zavednost vodila skozi napredne ustanove, v Dramatično društvo, v Čitalnico, k Sokolu. V Stolni ulici je odprl tekstilno trgovino. Vsi smo ga imeli radi kot poštenega, zavednega, slovenskega trgovca. Zgodaj mu je planinstvo prišlo v meso in kri. L. 1919 je že med ustanovnimi člani SPD Maribor. Leta 1920 je stopil v odbor Mariborske podružnice skupaj z dr. Josipom Tominškom (poznejšim dolgoletnim urednikom Planinskega Vestnika) in trgovcem Ivanom Kravosom. Rečeno je bilo, da so ravno ti trije pod prvim predsednikom dr. Ljudevitom Bercetom opravili največ planinskega dela. Posebej Majer in Kravos v markacijskem odseku. Začela sta prva zaznamovati pota na Pohorju po Knaflijevem sistemu, očetu slovenskih markacij, poleg tega si je Majer, obdarjen s trgovsko sposobnostjo, mnogo prizadeval, da so bile kočice zadostno oskrbovane, obiskovane in da so uživale velik ugled, tako Mariborska kot Ribniška.

Tedaj se je pričela Majerjeva planinska kariera. Saj mu je to potrdila tudi njegova zakonska zveza, ki jo je sklenil z gospo Milo – na Kredarici in mu je bil priča celo bog Triglav.

Leta 1930 je Stavbna zadruga »Ribniška kočica« položila temelje. Kdo bi preštel vsa njegova prizadevanja, strokovne posege, posredovanja in letanja! Pa je ob otvoritvi doma še sam prispeval izdatno finančno pomoč. Ko je bilo treba napeljati še vodovod, je dejal: »Vino imamo, kisló vodo imamo, a tudi vodo moramo imeti!« in je on prvi podpisal menico.

V letu 1937 gospodar Mariborske je oskrbnici Mari najel avto. Začela je Mara z oslički prevažati tovar iz doline, potem s konjički, nazadnje s tatro, z avtom. Franjo Majer ni bil šofer in ne tudi njegov naslednik Franc Pagon, sta pa oba vzorno upravljala to kočico – punčico mariborskih planincev. L. 1939 sta predsednik društva inž. Vlado Šlajmer in Franjo Majer prejela največje odlikovanje, postala sta častna člana podružnice »kot idealna – marljiva planinca«. Po planinskem plesu 1940 so napisali, »da je vse delo v zvezi z organizacijo vodil za planinstvo navdušeni Franjo Majer«.

V Mariboru so si Majerjevi, – v družini so vzcveteli sin Črtomir, hčerki Bogica in Cirila – ustanovili prijeten lasten dom v Vilharjevi ulici.

Druga vojna z l. 1941 je brutalno, a začasno ustavila slovenski čas v Mariboru in na Póhorju. Franja Majerja so z družino (razen sina) izselili v Liko. Po prestanih vojnih begunskih tegobah se je potem, ko se je nekaj časa prebijal še v Ljubljani, spet vrnil s svojimi v domovinski Maribor.

Celotno planinsko delo na Póhorju je bilo zrušeno. S trpkimi občutki so graditelji gledali na razdejanja svojih naporov in dosežkov. Pogorišča s vpila po obnovi. Z vseh strani so bili delavci nared. Tudi on. L. 1945 je Franjo Majer s predsednikom dr. J. Bergočem in drugimi starejšimi tovariši že v odboru PD Maribor – v novem silnem zagonu, v splošni mobilizaciji planincev, ki so iz ruševin zgradili novo Mariborsko (1946) in novo Ribniško kočico (1949) – tudi on je bil član kluba fanatikov-graditeljev. V Vratih pod Triglavom je ob 60-letnici slovenskega planinstva PZS odlikovala Davorina Senjorja in Franja Majerja za velike zasluge s srebrnim častnim znakom. Tedaj je mariborski Franček že slavil svojo rojstno 70-letnico. Ko so l. 1954 odprli Kočo na Žavcarjevem vrhu na Kozjaku, ki jo je prvi priklical v življenje odbornik Tedi Voglar, so napisali: »Da se je delo tako naglo razvijalo, je zasluga našega ekonomá,

neumornega Majerja, ki je preskrbel vse vožnje in pravočasno spravljajl material do koč.e.« Ob proslavi 40-letnice PD Maribor leta 1959 (pod predsedstvom inž. Friderika Degna) je prvi predsednik dr. Ljudevit Bercè počastil svojega ljubega tovariša Majerja med prvimi 22 člani društva. Ciril Verstovšek pa je oba, preds. Berceta in Majerja omenil kot dva najstarejša, še živeča odbornika, »ki sta orala ledino PD Maribor od njegovih početkov.« Na rojstni dan 7. 12. 1964 je delegacija PD Maribor obiskala na domu častnega člana Franja Majerja in mu čestitala za njegovo osemdesetletnico – njemu, »ki je skozi več desetletij bil steber slovenskega narodnega in planinskega gibanja«.

Ugotavljamo letnice njegovih mejnikov: 60 let član SPD, nad 50 let aktivni odbornik PD Maribor, organizator velikega formata, gospodarstvenik, planinski fanatik, večkratni odlikovanec in da v starosti skoraj 90 let še aktiven planinec – čez hrib in dol naokol.

Bili smo na zadnjem obisku pri prijatelju Franju Majerju v Mariboru, na njegovem vrtu, pod cvetočimi črešnjami. Vihravi oblaki so bežali s Kozjaka čez Póhorje kakor leta, kakor spomini. Mirno, skoraj hladnokrvno nam je pripovedoval svoje vojne in povojne zgodbe.

»Vedno isti si Franjo, še tako živ po tolikih preizkušnjah, zraven še tako poln vedre šaljivosti, res poosebljena vljudnost, veliki kavalir, kakor bi se še včeraj tako tudi danes srečali na Póhorju, kakor da se med tem ni nič velikega zgodilo.

Izgubil je sina Črtomira, edinca. Koj spočetka ga je poslal v partizane na Pohorje. In izgubil je skoraj vse, kar si je s pridnostjo pridobil.

Črešnjevi cveti so padali na njegovo že malo ovelo, a nasmejano lice. Kaj bi tožil? Vso bol je znal zatajiti in jo odkriti komaj prijateljem. Velik je bil v tej boli. Pa se sprašujemo, ali ni Franjo Majer takoj po vojni 1945 spet zavzel svoje mesto v planinskem odboru? Ali ni Franjo Majer premagal osebne boleče stiske in podarjal svoje sile osvobojenemu Mariboru, Póhorju, Kozjaku? Tudi majhna pokojnina ga ni zlomila – Pristopila je še ljubezniva gospa Mila in nam natočila štajersko starino, pa še povedala, da jih kdajpakdaj le pride obiskat hčerka Bogica iz Amerike in hčerka Cirila iz Zagreba. Pod cvetočimi črešnjami se je v bridkih spominih odkrila družinska drama.

V avgustu letos 1972 smo iz Maribora prejeli lakonično vest, da so pokopali Franja Majerja, nedavno še pismo planinskega staroste dr. Jožeta Bergoča, »da je dne 8. 8. 1972 umrl v bolnici v Mariboru naš Majer Franjo. Malo pred smrtjo da je padel na ulici in si poškodoval kolk, tako da je več časa preležal z obešeno nogo v bolnici, do svoje smrti...«

Tiho je odšel. Njegovi vzori in boji, njegova dela, njegove zasluge pa glasno pišejo neizbrisne spomine vseh njegovih plodnih let, od vsepovsod, koder je hodil.

— — —

»Haló! Franjo Majer! Bomo šli?«

Nič več.

Nova Gorica, oktobra 1972

SASA FABER

OB SOTLI

*Po poljski cesti grem proti domu
bosih nog po toplem, mehkem prahu.
Vsenaokrog diši odcvetela koruza
vsa bleščeča v bujni rasti
v polkrogu obsotelskih vrh
počivajo prve otave dehteči plasti.*

*Tiho je, tako tiho
da lastnih stopinj ne čujem
ne razmišljam
ne snujem
ne snujem.
V poldnevni vročini še čas je zastal.*

ZGODOVINA KOROŠKIH PODRUŽNIC SPD

1. Ziljska podružnica 1900–1907

DR. JULIJ FELAHER

Z

ustanovitvijo SPD l. 1893. se je zanimanje za slovenske planine in gore začelo širiti tudi med Slovenci na Koroškem. O tem imamo sicer le malo poročil. Kakšno naziranje o planinah je vladalo med ljudstvom še l. 1897, nam priča članek nekega -hr-, objavljen v tedanjem glasilu koroških Slovencev »Mir« z dne 30. nov. 1897 v Celovcu: »Popotno pismo iz Koprivne«. Pisec članka beleži opazko svojega vodnika, s katerim sta se vračala iz Kamnika preko planin na Koroško: »Velikanski svet!... a malo vreden«, h kateri je pisec pripomnil: »A vendar rečem, gore in planine še hranijo zaklade, to so gozdi in živinoreja... Res tudi gore same, dasi malo vredne, nas zanimajo«. Članek »Iz Kanalske doline« (Slovensko planinsko društvo), objavljen v »Miru« 10. marca 1899, št. 7, opozarja bralce na SPD in njeno delovanje ter piše med drugim: »Od navedenih 4 slovenskih dežel (namreč Kranjske, Štajerske, Primorske in Koroške) je do zadnjega časa samo Koroška zaostala, a sedaj se je tudi tukaj vzbudilo zanimanje za Slovensko planinsko društvo. Že v minulem letu je pristopilo več koroških Slovencev k temu društvu in še veliko več jih je obljubilo pristopiti v tekočem letu, tako da bo društvo moglo začeti svoje delovanje i na Koroškem. Vabimo torej vse rodoljube iz vseh slovenskih pokrajin koroških, naj se oglasijo precej v mnogem številu.« Nadalje je Planinski Vestnik od 25. jun. 1899, str. 100, objavil novico, da je Simon Inzko, dekan v Zabnicah, dal SPD za planince in turiste na Višarjah na razpolago lepo urejeno sobo s 3 posteljami. »Mir« pa je 10. jul. 1899, št. 19, v daljšem članku z nadpisom »Slovensko planinsko društvo na Sv. Višarjah« med drugim poročal: »Dne 29. jun. 1899 se je nad 30 planincev, članov SPD, med njimi načelnik prof. Fr. Orožen, udeležilo slovesne otvoritve planinske društvene sobe na Višarjah (1792 m). Že v jeseni 1898 je Ebner, župnik v Zabnicah, na svoje stroške pustil napraviti pot na 'Kamenitega lovca' (2079 m), ki se je l. 1899 po zaslugi višarskega gostilničarja Blaža Lakate še podaljšala in popravila neka lovška steza iz Višarij v slovečo kotlino »Zajzero«. Pisec članka pravi: »Obe novi poti sta se zaznamovali in s slovensko-nemškimi napisi označili. To in drugo bo pripomoglo ohraniti Višarjem slovenski značaj in bo vabilo turiste, posebno slovenske in češke,¹ na to znamenito goro. Slovensko planinsko društvo pa naj sprejme od koroških Slovencev iskreno zahvalo, da je začelo delovati tudi v potujčeni koroški pokrajini. Naj bi koroški Slovenci z obilnim pristopom podpirali to prekornostno društvo, ki brani naše planine pred navalom tujstva. Tako bomo najbolj uspešno vabili naše brate onstran Karavank in iz daljne Češke v naše lepe kraje slovenske Koroške. V Slovenskem planinskem društvu bomo našli močno zaslobo v našem dosedaj obupnem narodnem boju in vzbudil se bo tudi po vrlih slovanskih gostih narodni ponos v našem ljudstvu.«²

Med društvenimi vestmi opozarja SPD planince in turiste na slovenske gostilne ob Vrbskem jezeru na Koroškem in jih toplo priporoča.³

V tedanji dobi je Nemško-avstrijsko planinsko društvo z vso silo in sistematično delalo na tem, da v turistično-alpinističnem pogledu dobi vso koroško obmejno gorovje ležeče na slovenskem ozemlju v svoje delovno področje, da vsa pota in steze markira, postavi izključno nemške kažipote in da na vseh slovenskih vrhovih zgradi svoje kočice. Kjer se je to posrečilo, kakor npr. v Karavankah v Rožu, se je kar vse ozemlje proglasilo za nemško in se mu je z nemškimi kažipoti dalo vsaj na zunaj nemški videz. Zaradi tega je planinstvo v tisti dobi imelo važne narodnoobrambene naloge in je bilo delo SPD sestavni del borbe za ohranitev slovenstva na Koroškem.

Prva podružnica SPD na Koroškem je bila Ziljska podružnica, ustanovljena l. 1900. Pobudo za njeno ustanovitev so dali nekateri rodoljubi, med njimi deželni poslanec Franc Grafenauer iz Most, obč. Brdo, in Ivan Milonig pd. Koren iz Zahomca ter člani tako imenovanega »Slovenskega omizja« v Beljaku, med njimi posebno navdušen planinec Alojzij Knafelc. Beljaško omizje je združevalo slovenske narodne in prosvetne delavce v Beljaku in beljaškem okraju. Predsednik omizja je bil v dec. 1954 umrl Ivan Hohmiller. Organizacija je imela nepomemben naziv, da so člani svoje narodno in prosvetno delovanje lažje prikrili pred nemškonacionalno nestrpnostjo in avstrijskimi oblastmi.

¹ Češka podružnica SPD, ustanovljena 26. V. 1897, je 26. VII. 1900 odprla na severni strani Savinjskih planin – na Ravneh pod Grintovcem za planinstvo velevažno Češko kočico.

² Ponatis vsebine tega članka v Planinskem Vestniku (Pl. V.) V, Ljubljana 1899, 7, str. 116–117, pod naslovom: O društvenem izletu na Sv. Višarje in Drugi društveni izlet v Pl. V. V, Ljubljana 1899, 6, str. 101–102.

³ Ob Vrbskem jezeru. Pl. V. V, Ljubljana 1899, 6, str. 102.

Ustanovni občni zbor prve podružnice SPD na Koroškem je bil 18. jan. 1900 v Borljah – obmejni vasi v zapadnem delu slovenske Ziljske doline. Takoj ob ustanovitvi je podružnica imela 16 članov, ki so bili vsi na občnem zboru navzoči, in sicer Fr. Bergmann iz Št. Lenarta pri 7 studencih, Ivan Flašberger (false Plašberger), iz Velike vasi, občina Brdo, Anton Gabron iz Skočidola, Franc Grafenauer, deželni poslanec iz Most, občina Brdo, Fr. Havliček iz Čač, Alojzij Knafelc, adjunkt direkcije drž. žel. iz Beljaka, Matija Kues (false Knez), dekan iz Trbiža, Martin Krejči iz Vrat, Vojteh Krejči iz Gorij, Fr. Krigl iz Zahomca, Ivan Milonig pd. Koren iz Zahomca, Anton Pelnar iz Št. Stefana v Ziljski dolini, Josip Rozman iz Celovca, Josip Svaton iz Višarj, Anton Varmut, posestnik v Limarčah, obč. Brdo, in Janez Varmut iz Bistrice ob Zilji.⁴ Ustanovitelji podružnice so bili iz vseh krajev Ziljske doline od Beljaka do Šmohorja doma. Iz svoje srede so izvolili prvi odbor podružnice in sicer za načelnika dež. poslanca Franca Grafenauerja, za njegovega namestnika Ivana Miloniga pd. Korena, za tajnika Alojzija Knafelca, za odbornika pa Matijo Kuesa in Josipa Svatona. Za sedež podružnice so si izbirali daleč okrog znano vas Bistrica ob Zilji. Pl. V. je pozdravil ustanovitev prve podružnice na Koroškem in poudaril, »da je za razvoj turisticke na Koroškem posebno in prekrasni Ziljski dolini velikega pomena in ima za svoje delovanje jako lepo torišče.« Mir pa je pisal: »Upamo, da bo nova podružnica polagoma vzrasla v mogočno društvo, ki bude slovenske naše kraje in planine obvarovalo nadaljnega potujčevanja. Zadnji čas je že za to, sicer bodejo v zdaj še slovenskih gorah in planinah morebiti v kratkih letih veljale besede pesnika Gregorčiča: »... Naš raj je tujcev zdaj lastnina«. Narodnostni in kulturni pomen novo ustanovljene podružnice je bil vidno poudarjen. Ideje planinstva so klicale in združevale koroške Slovence.

Deželno predsedstvo v Celovcu je potrdilo pravila podružnice 17. jun. 1900 pod opr. št. 996. Pravila, ki so jih podružnični člani izglasovali na ustanovnem občnem zboru in jih je podružnica založila v posebni, osem strani obsegajoči brošuri, so obsegale 19 paragrafov. V § 2 je bil določen namen podružnice: »Spoznavati slovenske gore in planine ter pospeševati in olajševati potovanje po Koroškem ter podpirati v tem smislu delovanje Slovenskega planinskega društva v Ljubljani, čegar pravila imajo veljavo tudi za to podružnico.«

Konec I. 1900 je štela podružnica 34 rednih članov, med temi so bili Fr. Janah, gostilničar na Bistrici, Zobec Anton in Marija Lapuš v Beljaku, odvetnik dr. Ferdo Müller (Miler) v Borovljah, Gregor Einspieler, dež. poslanec v Podkloštru, Cvenk Josip in Jakob Knaflič v Ločah, Josip Somer in Vekoslav Progar, akademski podobar v Celovcu, Josip Strojnik v Mariji na Zilji.⁵

Prvi redni letni občni zbor Ziljske podružnice se je vršil 6. febr. 1901 na Bistrici ob Zilji. Tedaj je štela podružnica že 41 članov. Tamošnji župnik in podružnični član Janez Varmut je dal na razpolago prostor v župnišču. Tisti dan pa je zapadel tako visok sneg, da načelnik France Grafenauer ni mogel priti na zborovanje. Zato je predsedoval in vodil občni zbor namestnik načelnika Ivan Milonig pd. Koren. Zaradi visokega snega so se občnega zbora mogli udeležiti samo bližnji člani. Podružnica je v I. 1900 jeseni temeljito popravila pot na Lovca (2079 m), ki se imenuje tudi Višarski vrh, za kar sta si pridobila veliko zaslug tajnik Alojzij Knafelc in odbornik Anton Svaton. Nadalje se je zaznamovala pot z Lovca na sedlo Škrbinico, kjer se spaja s potjo, ki pelje z Višarj čez Škrbinico na sedlo Prašnik in od tam na Mrzlo vodo ali v Zajzero. Mir je poročal o občnem zboru »tega še premalo znanega slovensko-narodnega društva, zelo potrebnega za nadaljnji obstoj našega milega naroda slovenskega. V tako kratkem času se podružnica ne more še ponašati z velikimi in novimi deli, a načrtov ima že mnogo ter se bodo ti polagoma izvršili. Dosedaj je podružnica največ storila na Višarjih, kjer se je na 2079 m visoki Lovec pozno v jeseni lanskega leta dodelala popolnoma složna in varna pot, tako da sedaj vsakdo brez težave lahko pride na vrh in uživa prekrasni razgled. Na nevarnih krajih so se naredile kamenite stopnice, kjer se pota delijo, so se postavili slovensko-nemški kažipotni in cela pot je zaznamovana z oljnato barvo. Tako se bodo sčasoma tudi druga pota in steze po slovenskih planinah popravile, zaznamovale in s primernimi napisi označile. Saj ima ziljska podružnica Slovenskega planinskega društva namen spoznavati slovenske gore in planine ter pospeševati in olajševati potovanje po Koroškem«⁶

Ziljska podružnica je v letu 1900 izdala in založila lepe razglednice, na katerih je bil fotografiran vrh Lovca pri Višarjih in na vrhu stoječ tajnik podružnice Knafelc. Razglednice so imele napis: »Prid' vrh planin, nižave sin«, del izdanih razglednic pa je bil brez tega napisa. Člani podružnice so 31. jul. 1900 na Lovcu razobesili na visokem drogju slovensko trobojnico. Od navzočih 8 planincev sta bila dva člana Češke podružnice. Nadalje si je odbornik podružnice Josip Svaton pridobil zasluge pri orga-

⁴ Novi člani Ziljske podružnice – Nova podružnica. Pl. V. VI, Ljubljana 1900, I, str. 9–10. Od Zilje (Podružnica Slovenskega planinskega društva). Mir XIX, Celovec 1900, 5, str. 18.

⁵ Pl. V. VI, Ljubljana 1900, 2, str. 30, 4, str. 64, 5, str. 80, 8, str. 128, 9, str. 146.

⁶ Poročilo Ziljske podružnice. Pl. V. VII, Ljubljana 1901, 3, str. 44. Ziljska podružnica ... »Mir« XX, Celovec 1901, 8, str. 31.

nizaciji izletov, ki so jih priredili 1. jul. 1900 člani Kranjske podružnice (18 članov) in 15. jul. 1900 člani Osrednjega društva (60 članov) na Višarje in Lovca.⁷ Na občnem zboru Osrednjega društva, ki se je vršil 15. marca 1901, se je v poročilu funkcionarjev omenila ustanovitev Ziljske podružnice kot važen dogodek in velika pridobitev ter poudarilo, da je število 41 članov podružnice glede na ondote razmere za prvo leto gotovo lepo število in da je podružnica pod spretnim vodstvom že tudi mnogo delovala.⁸ Leta 1900 je začel namestnik načelnika podružnice, Ivan Milonig pd. Koren, graditi planinsko kočo na Zahomški planini, ki se je imenovala Korenova koča.

Delokrog podružnice je bila sicer vsa Koroška, h kateri je tedaj spadala še Kanalska in Mežiška dolina – vendar se je njeno delovanje v prvih letih omejilo predvsem na Kanalsko in Ziljsko dolino. Pristopali pa so k podružnici Korošci iz vseh krajev Koroške in tudi izven nje.⁹ Konec l. 1901 je podružnica imela že 53 rednih članov, ki so navedeni v imeniku, objavljenem v Pl. V. od marca 1902, št. 3, str. 60–61. Iz tega imenika izhaja, da so bili med članstvom zastopani vsi sloji koroških Slovencev. Z darovi so l. 1901 podprli delo podružnice posojilnica v Klečah, pravilno v Podravljah, s 30 kr. in Beljaško omizje s 4 kr.

Drugi redni letni zbor podružnice se je vršil 27. jul. 1902 v Lakotovi gostilni na Višarjah. Predsedoval in vodil ga je načelnik France Grafenauer, Osrednji odbor pa sta na njem zastopala član Miha Verovšek in častni član Johannes Frischauf, univ. prof. iz Gradca. Poročilo o delovanju podružnice v l. 1901 je podal tajnik Alojzij Knafelc. Podružnica je v l. 1901 izvršila mnogo novih markacij, posebno velikega pomena pa so bile njene markacije z dvojezičnimi napisi v Višarskem pogorju. Znatno je izboljšala pot na Lovca. Na poti z Višarij v Zajzero je na dveh krajih pritrčila žico in skrbno popravila vso stezo. Izgradila in zaznamovala je tudi pot na Veliki Nabojs (2315 m); proti njegovemu vrhu je na tej poti zabila več klinov, tako da je bil vrh vsakemu turistu dostopen.

Najvažnejši pa je bil sklep podružnice, da kupi svet za gorsko restavracijo v romantični Zajzeri. Ta sklep se je tudi takoj drugi dan po občnem zboru izvršil in je podružnica kupila v Zajzeri obsežno in primerno senožež, obsegajočo 3 ha, 8 a in 54 m², eno uro hoda od železniške postaje v Ovčji vesi, za 2250 kr. Tam je nameravala v najkrajšem času zgraditi planinsko kočo, v kateri naj bi bila restavracija in sobe za letoviščarje.

V l. 1901 so se zastopniki podružnice udeležili 28. julija slavnostne otvoritve Tomčeve koče na Begunjščici (prof. Josip Apih in tajnik Alojzij Knafelc) in 5. avgusta koče na Krnu (en zastopnik). Člani odbora in podružnice so se udeležili dne 15. 8. 1901 v velikem številu slovesne otvoritve Korenove koče na Zahomški planini¹⁰

V l. 1902 je podružnični odbor imel dve seji, na katerih se je v glavnem obravnaval nakup zemljišča v Zajzeri in zgraditev koče. Izredni občni zbor, ki se je vršil v Beljaku, je odobril nakup zemljišča. Podružnica je imela v l. 1902 kr. 914,45 dohodkov, izdatkov pa kr. 796,87. Zaznamovala je pot na Vel. Nabojs (2315m), najnevarnejša mesta na tej poti so zavarovali z železnimi klini. Temeljito je popravila pot z Višarij v Zajzero. Nadalje je zaznamovala še pot iz Zabnic na Zahomško planino in postavila potrebne kažipote. Tudi je zaznamovala več drugih potov okrog Višarij, za kar si je pridobil velike zasluge podružnični član Ivan Špicer.¹¹

Člani podružnice so 28. sept. 1902 organizirali celodnevni izlet članstva beljaškega omizja na Korensko sedlo (1070m) in na Poljano; tega izleta se je udeležilo 34 oseb,¹² med njimi starosta slovenske beljaške gimnazije, profesor Jakob Wang.

V l. 1902 se je članstvo povečalo za 12 novih članov.¹³ Tajnik podružnice Knafelc je prispeval k razstavi slik, ki jo je priredil Klub amaterjev-fotografov SPD dne 13. dec. 1902 v Ljubljani in je razstavil slike: Viš, Nabojsovo sedlo, Nabojsov vrh, Viš in Nabojs, Krničarico, Zajzero, Gornjo Krnico, Višarje – same krasne posnetke kristalnih snežišč in skalnih vrhov slovenskih planin v Kanalski dolini.¹⁴

V l. 1903 je bila podružnica prvenstveno zaposlena s pripravami za zgradbo planinskega doma v Zajzeri. Za to je izdala v aprilu 1903 v Pl. V. in slovenskih časnikih »Oklic za stavbo Krnice v Zajzeri.«¹⁵ Po načrtu bi bila stavba 18 m dolga, 11 m široka, vsa zidana in bi imela v pritličju gostilniško sobo, kuhinjo, 2 sobi s posteljami, verando, v podzemlju klet, v l. nadstropju pa 6 sob za planince in izletnike. Podružnica je v oklicu prosila za izdatno pomoč, »da bi srečno dovršila to velevažno delo, ki bode tudi v narodnostnem oziru na Koroškem velikega pomena, posebno za Kanalsko dolino. Tukaj se nudi prilika pomoči potaplajočemu se slovenskemu narodu na

⁷ Pl. V. VI, Ljubljana 1900, 7, str. 112, 8, str. 129, 11, str. 182.

⁸ Pl. V. VII, Ljubljana 1901, 3, str. 39–40.

⁹ Pl. V. VII, Ljubljana 1901, 1, str. 12–13, 2, str. 28, 3, str. 45–46, 4, str. 58, 5, str. 76, 6, str. 90, 7, str. 105–106, 8, str. 122.

¹⁰ Pl. V. VII, Ljubljana 1901, 8, str. 125; Beljak (Planinska koča na Zahomški planini), »Mir« XX, Celovec 1901, 33, str. 131; Ziljska Bistrica (Otvoritev Milonikove koče na Zahomški planini), ibid., 34, str. 135–136.

¹¹ Pl. V. IX, Ljubljana 1903, 4, str. 63, 6, str. 99, 101; »Mir« XXII, Celovec 1903, 18, str. 70.

¹² »Mir« XXI, Celovec 1902, 41, str. 165; »Mir« XXIV, Celovec 1905, 3, str. 14.

¹³ Pl. V. VIII, Ljubljana 1902, 5, str. 95, 7, str. 127, 8, str. 148, 9–10, str. 165.

¹⁴ Pl. V. VIII, Ljubljana 1902, 12, str. 198.

¹⁵ Pl. V. V, Ljubljana 1903, 4, str. 60–61; »Mir« XXII, Celovec 1903, 18, str. 70.

Koroškem, kajti samo z vzkliki 'tužni Korotan' nam nič ni pomagano.« Res je bil odziv razveseljiv. Prvi je daroval 204 kr. podružnični član Simon Inzko, dekan v Žabnicah, ki je imel za slovensko planinstvo velike zasluge. Osrednji odbor SPD ga je na predlog Ziljske podružnice na X. občnem zboru 20. maja 1903 v Ljubljani imenoval za častnega člana, Ziljska podružnica pa mu je dala naziv svojega zaščitnika in dobrotnika.¹⁶ Tudi med češkimi planinci – člani Češke podružnice SPD je zbudil načrt Ziljske podružnice veliko zanimanje. V glasilu Češke podružnice »Alpsky Vestnik« je objavil dr. Vladislav Ružička potni načrt za Viško skupino, v katerega je sprejel lahke ture, ki naj bi bile podale turistom poučni pregled viškega hribovja, na področju katerega bi bila važna postojanka – planinska kočva v Zajzeri kot središče. Pl. V., ki je v članku »Potovanje v trbiškem okraju« ta potni načrt objavil, je pristavil: »Viška skupina postane našim planinskim krogom popularnejša, ker zgradi v dolini Zajzerski (pod slapom Krnice) Ziljska podružnica SPD že bodoče leto prostrano restavracijsko poslopje s prenočišči in sobami za letoviščarje.«¹⁷

Podružnica si je tudi naložila, da bi bila v l. 1903 gradila na Vel. Nabojs I. 1902 zaznamovano pot, da bi poiskala, zaznamovala in gradila pot na Viš (2669 m) iz Zajzere skozi Krnico in da bi obeležila novo pot s Področčice na Jepo (2144 m).

Na tretjem rednem letnem občnem zboru, 7. febr. 1904 v Regarjevi gostilni in Ovčji vesi je bilo navzočih poleg lepega števila članov precejšnje število prijateljev planinstva, delegacija beljaškega omizja s starosto omizja prof. Jakobom Wangom in predsednikom Ivanom Hohmillerjem, in izredno veliko število domačinov, posebno mladih gospodarjev. Občni zbor je vodil načelnik Grafenauer, ki je poudaril, da mora zanimati planince Ovčja ves kot ključ v Zajzere. Tajnik Knafelc je obrazložil načrt bodoče zgradbe kočve Krnica, ki bo stala 15 000 goldinarjev. Ker je bila ta vsota za podružnične razmere previsoka in bi se morala podružnica zadolžiti, je občni zbor sklenil, da se najprej zgradi manjša, toda pripravna kočva, ki naj bi imela dve sobi, vsaka z 2 ali 3 posteljami, gostilniško sobo in kuhinjo ter klet. Stavbni stroški pa bi ne smeli presežati zneska 3000 kr. Stavbnemu odboru se je naročilo, da to stavbo postavi še v l. 1904, da se s tem ustreže splošni želji. Sklenilo se je, naj se bo ta stavba tako postavila, da ne bo na poti poznejši večji stavbi. Iz tajnikovega poročila pa je izhajalo, da manjka še veliko denarja, darila za planinski dom Krnica pa so postajala bolj redka. Občni zbor je posebej pozdravil Hočevar v imenu Slovencev v Trstu in povedal, da se ti zelo zanimajo za planinstvo in upajo, da bo v kratkem tudi v Trstu ustanovljena podružnica SPD. Poleg tega se je na občnem zboru predlagalo, naj bi se naprosilo Osrednje društvo za spremembo društvenega znamenja, ki naj bi bilo bolj primerno slovenskemu značaju. Nastopili so tudi pevci beljaškega omizja z narodnimi pesmimi. Delo v l. 1903 je bilo jako skromno, vzrok temu je bil, da je avstrijsko gozdno oskrbnništvo preprečilo izvesti v l. 1903 določeni načrt. Na prošnjo podružnice, da bi smela delati in zaznamovati različna pota v Zajzeri in okoli Višarj, deset mesecev sploh ni bilo odgovora, nato pa je sledila prepoved vsakega dela. Občni zbor v Ovčji vesi je pokazal, kako je bila podružnici pri srcu gradnja planinske kočve v Zajzeri, na drugi strani pa je osvetlil tudi narodnoobrambni pomen podružnice. V Ovčji vesi do tedaj ni bilo še nikoli slovenskega zborovanja, čeravno so bili prebivalci sami Slovenci. Vsem pa je bilo jasno, da si je hotelo nemško-avstrijsko planinsko društvo rezervirati področje Zajzere zase, saj je tam postavilo svojo kočvo (1020 m). Zato je bilo treba delovanje SPD v Zajzeri onemogočiti ali pa vsaj močno ovirati. Poročilo o delovanju podružnice za l. 1903 na občnem zboru pravi: »Naši nasprotniki na Koroškem nam na celi črti delajo ovire.«¹⁸

Po svojem delegatu Knafelcu se je podružnica udeležila slavnostnega občnega zbora Osrednjega društva ob 10-letnici njenega obstoja, ki se je vršil 10. in 11. oktobra 1903 v Ljubljani. Brzobjavno so zbor pozdravili s Koroške častni član Inzko iz Žabnic, nadalje načelnik Grafenauer, odbornik Svaton ter člana Marhofer (Mayerhofer) in Vošpernik, zbrani na zborovanju izobraževalnega društva za Gozdanje in okolico na Strmcu pri Beljaku. Osrednje društvo je v svoji poslanici »Po desetih letih« poudarilo delo podružnice in objavilo slike častnega člana Inzka.¹⁹

L. 1903 je pristopilo k podružnici 8 novih članov. Prostovoljni darovi za zidavo Kočne so znašali 1099 kr. in 64 vin.²⁰

Tudi v l. 1904 je bila glavna skrb podružničnega odbora zgraditev Krnice. To je posebej poudarjeno v objavi za sklic občnega zbora z dne 7. febr. 1904, v kateri je rečeno, da bo najvažnejša točka dnevnega reda, o kateri se bo razpravljalo na občnem zboru, kočva v Zajzeri.²¹ Četrti redni letni občni zbor se je vršil 31. jan. 1905 v Beljaku. Vodil ga je zopet načelnik Grafenauer. Obisk ni bil dober – poleg dveh odbornikov

¹⁶ Pl. V. X, Ljubljana 1903, 4, str. 62, 5, str. 79.

¹⁷ Pl. V. IX, Ljubljana 1903, 7, str. 113–114.

¹⁸ Pl. V. IX, Ljubljana 1903, 4, str. 63; Pl. V. X, Ljubljana 1904, 2, str. 28; »Mir« XXIII, Celovec 1904, 7, str. 27.

¹⁹ Pl. V. IX, Ljubljana 1903, 10, str. 162, 163 in priloga: »Po desetih letih.«

²⁰ Pl. V. IX, Ljubljana 1903, 2, str. 26, 4, str. 62, 5, str. 75 in 77, 6, str. 97, 8, str. 130–131, 9, str. 172, 11, str. 188 in 203; »Mir« XXIII, Celovec 1904, 1, str. 2.

²¹ Pl. V. X, Ljubljana 1904, 1, str. 14.

je bilo navzočih samo 10 članov, čeprav je podružnica štela 66 članov (Mir je poročal, da je podružnica imela 51 članov, kar pa ne bo točno). Med letom 1904 je pristopilo 6 novih članov. Na občnem zboru se je poudarila potreba delovanja podružnice na Koroškem, ki ima namen, »da nadzoruje poleg drugega dela naše sovražnike po planinah in hribih; tam so se jim preveč proste roke pustile.« V l. 1904 so namreč nasprotniki Slovencev na več krajih uničili slovensko-nemške napise in kažipote, ki jih je podružnica postavila. Ker so nasprotniki delo povsod ovirali in je tudi primanjkovalo delovnih moči, je podružnica izvršila le malo svojih načrtov. Tako sta npr. verski sklad odnosno ministrstvo za poljedelstvo na Dunaju odbila prošnjo podružnice, da bi napravila stezo za Višarj v Zajzero. Kupnina za senožet v Zajzeri v iznosu 2250 kr. je bila popolnoma poravnana. Dohodkov je bilo v l. 1904 1265,60 kr., stroškov pa 1083,32 kr., tako da je ostalo v blagajni še 182,28 kr. Darovi za kočo »Krnico« so znašali nekaj čez 1100 kr. V Pl. V. je bilo izkazanih darov skupaj 103,60 kr.; od te vsote je poklonil namestnik načelnika Milonig 36,60 kr. Poleg tega je češko-slovenski akademski planinski krožek v Pragi poslal podružnici 40 kr., ki jih je razdelila med poplavljenice v Ukvah. Prebivalstvo Ukeve je bilo namreč po poplavi v Kanalski dolini jeseni l. 1903 zelo prizadeto. Tajnik Knafelc je na VI. razstavi odseka amaterskih fotografov SPD 26. marca 1904 v Ljubljani razstavil nekaj slik iz nesrečnih Ukeve in svojih vratolomnih tur po koroških velikanih.²² Slovenski profesor Jakob Wang se je večkrat čudil Knafelcu, da more toliko plezati po planinah in gorah, in še zadnji teden pred smrtjo († 17. 12. 1904) mu je rekel: »Ako bi vas ljudožerci dobili, bi vse drugo pojedli, samo noge bi ga pustili, ker so tam same trde kite.«²³

16. junija 1904 je bil stavbni ogled na travniku v Zajzeri, kjer naj bi se bila gradila kočica Krnica. Podružnica je sicer gobila dovoljenje za stavbo, vendar so vsi mogoči činitelji – nasprotniki slovenskega planinstva – delali pri stavbi ovire. Knafelc je na občnem zboru v svojem poročilu pripomnil: »Čakati bode treba ugodnejših časov za zidanje, da se polagoma ublažijo zapreke in da bo tudi dovolj denarja. Radovoljni darovi za Krnico so žal popolnoma prenehali.« S tem je bila v nedogled odložena vsa akcija za kočico v Zajzeri.

Ker je 8. januarja 1905 umrl delovni odbornik Matija Kues na Trbižu,²⁴ je občni zbor izvolil na njegovo mesto vnetega planinca Albina false Zorka Novaka, ki je delal na spodnjem Koroškem za podružnico samostojno, od časa do časa pa je moral poročati o svojem delu tajniku Knafelcu. Na predlog Mayerhoferja iz Kostanj se je sklenilo, da se organizira v dogovoru z Jeseniško podružnico l. 1905 podružnični izlet na Golico ob slavnostni otvoritvi Kadičnikove kočice.²⁵

V l. 1904 je na Koroškem poleg Nemško-avstrijskega planinskega društva posebno sekcija Avstrijskega turistovskega kluba (OTK) v Železarni Kapli vodila gonjo in širila nerazpoloženje proti SPD in njeni Ziljski podružnici;²⁶ ta sekcija si je namreč prisvajala »stare alpske pravice« v Karavankah.

Na ustreznem občnem zboru Šaleške podružnice 5. marca 1904 v Šoštanju je Ziljsko podružnico zastopal tajnik Alojzij Knafelc.

Omeniti je še, da je neki P. J. objavil v Pl. V. opis ture »V Garniških skalah« (2198 m – Gartenkofel) ob slovensko-nemški jezikovni meji v Ziljski dolini; tam raste znamenita cvetka »Wulfenia Carinthiaca«, ki uspeva le še nekje na Himalaji v Aziji. Tudi Alojzij Knafelc je bil že poprej večkrat v »Garniških skalah«. V začetku avgusta je nekatere teh cvetic s koreninami izkopal in jih vsadil na Gornji Krmi v isti višini, v kakršni so v »Garniških skalah«, kjer so prijele in so jih še po desetih letih tam našli.²⁷

V l. 1905 je k podružnici pristopilo 18 novih članov, tako da je dosegla lepo število – 63 članov. Njeno finančno stanje je bilo ugodno. Na darilih je prejela podružnica 134 kr.²⁸

Peti redni letni občni zbor bi se moral prvotno vršiti 22. marca 1906 v dvorani Buchenwald v Celovcu. Ker pa je bila dvorana zaradi igre »Divji lovec« zasedena, so ga preložili na 18. aprila v gostilno pri Cavzniku v Celovcu. Predaval je občnemu zboru tajnik in blagajnik Knafelc, udeležilo se ga je 20 članov. Knafelc je v svojem govoru grajal pasivnost podružničnega odbora v zadnjih letih, razen nekaterih odbornikov. Ker se je tedaj kakor vsa Koroška tudi Ziljska podružnica začela živahno gibati, je Knafelc predlagal, da se preosnuje v Koroško podružnico s sedežem v Celovcu in v ta namen sestavi delovni odbor. O tem predlagu se je razvila zelo živahna debata,

²² Pl. V. X, Ljubljana 1904, 1, str. 7, 2, str. 25, 3, str. 40, 4, str. 63, 5, str. 75–76, 7, str. 119, 8, str. 141, 9, str. 176.

²³ »Mir« XXII, Celovec 1905, 3, str. 14.

²⁴ Pl. V. VI, Ljubljana 1905, 2, str. 29; »Mir« XXIV, Celovec 1905, 2, str. 8.

²⁵ Pl. V. XI, Ljubljana 1905, 2, str. 30; »Mir« XXIV, Celovec 1905, 6, str. 33–34.

²⁶ Pl. V. X, Ljubljana 1904, 6, str. 97–99 in 7, str. 125–126.

²⁷ Pl. V. X, Ljubljana 1904, 3, str. 42–43 in 11, str. 190–195; Dr. Jos. Tomižšek: Alojzij Knafelc. Pl. V. XXXVII, Ljubljana 1937, 7–8, str. 224.

²⁸ Pl. V. XI, Ljubljana 1905, 2, str. 30, 4, str. 64, 5, str. 78, 6, str. 101, 7, str. 119, 8, str. 141, 9, str. 162, 11, str. 193.

katere so se udeležili dr. I. C. Oblak, Albin Novak, Mayerhofer, dr. Hudolist, Jeras in dr. Brejc. Dr. Oblak je poudaril, da goji SPD med vsemi slovenskimi društvi narodnostno idejo in je kot tako še posebnega pomena za koroške Slovence. Vendar se dotedaj med njimi še ni moglo prav razviti.

Opozoril je na važnost slovenskih napisov, da se tako manifestira slovenski živelj na svojih tleh, na Koroškem pa še posebno s tem povzdigne in utrdi narodnostna ideja in varuje slovenski značaj planin. Poudaril je, da je v Karavankah (od Golice do Jepe) zlasti v zadnjem letu napravilo Nemško-avstrijsko planinsko društvo toliko nemških kažipotov, da jih kar mrgoli, medtem ko SPD v tem oziru ni bilo dovolj pozorno. Ziljska podružnica namreč v tem predelu nikjer ni zaznamovala potov in ni napravila slovenskih napisov, medtem ko je Nemško-avstrijsko planinsko društvo z največjo naglico zaznamovalo pota, napravljalo samo nemške napise in postavljalo načrte ob železniških postajah. Po razsežnosti slovenskega ozemlja bi morale biti na Koroškem pravzaprav tri podružnice, Ziljska, Celovška in Podjunska. Predlagal pa je, da naj se zaenkrat preosnuje Ziljska podružnica v koroško s sedežem v Celovcu, ta pa naj se sčasoma razdeli v Zgornjo in Spodnjo koroško podružnico. Zaznamujejo naj se najvažnejša pota in naj se ob progi nove železnice napravijo tablice s slovenskimi napisi, da se tako vsaj deloma tudi na zunaj ohrani slovenski značaj Roža.

Nato je občni zbor sklenil da se preosnuje Ziljska podružnica v Koroško. Izvolil je tudi pododbor, ki naj pripravi vse za izvedbo tega sklepa in začne z delom. V tem pododboru so bili Alojzij Knafelc v Beljaku, dr. Breice in dr. I. C. Oblak v Celovcu, Albin Novak v Sinči vesi, dr. Hudelist v Velikovcu in Marhofer pravilno Mayerhofer) v Pokrčah, kot namestniki pa Iv. Koželj in Val. Jug v Celovcu ter Vatr. Štangl v Smihelu nad Pliberkom.²⁹

O graditvi koče v Zajzeri na občnem zboru ni bilo več govora.

Poziv tajnika Knafelca na ustanovitev Kadilnikove koče, kar je predlagal član Mayerhofer na občnem zboru 31. jan. 1905 v Beljaku je imel popoln uspeh. Dne 18. jun. 1905 se je udeležilo okoli 100 Korošcev iz vseh krajev Koroške slovesne otvoritve Kadilnikove koče na Golici, odkoder je najlepši razgled po vsej Koroški. Nestorja slovenskih planincev Franceta Kadilnika so mnogokteri Koroški osebno poznali, ker se je udeležil svojčas Janežičeve slavnosti na Janežičevem domu v Lešah v Rožu. Načelnik Osrednjega društva prof. Orožen in namestnik dr. Fr. Tomišek sta v svojih slavnostnih govorih prav posebno pozdravila Korošce. V imenu teh sta govorila urednik Mira, Anton Ekar iz Celovca, ki je poudaril pomen planinstva za Slovence in se zahvalil SPD za kočo prav na vrhu Golice, »kjer je najlepše mesto za bratske sestanke«. Posebno pa je navdušil udeležence govor Franca Kobentarja, župana iz Št. Jakoba v Rožu, ki je pozval planince na narodno delo ob koroško-kranjski meji. Nastopil je tudi pevski zbor s Koroške, ki je žel splošno priznanje in občudovanje.³⁰ V l. 1906 je bilo delo Ziljske podružnice zelo živahno. Usmerjeno je bilo predvsem na področje Roža, da se ohrani slovenski značaj te pokrajine, ki je bila po novi železnici odprta širnemu svetu. Poleg tega je podružnica izvršila v Podjuni nekatere važnejše markacije in osvojila najlepšo pot na Obir. Dohodkov je imela kr. 1197.73, stroškov pa kr. 302.99; na darilih je prejela kr. 11. Konec l. 1906 je znašalo njeno premoženje kr. 884.74 gotovine v blagajni in senožet v Zajzeri v vrednosti kr. 2250.)³¹

V l. 1906 je pristopilo k podružnici 7 novih članov. Podružnica pa je izgubila v l. 1906 skoro vse člane »beljaškega slovenskega omizja«, ker so bili kot železniški uradniki, ki so kot zavedni Slovenci delovali na področju slovenske prosvete in slovenskega planinstva, po predlogu narodnih nasprotnikov premeščeni iz Beljaka v Trst; med njimi so bili tajnik in blagajnik Knafelc, predsednik omizja Ivan Hohmiller, nadalje Ivan Frole in drugi. Vsi ti so se kot navdušeni planinci, v prvi vrsti seveda Knafelc, vključili v delo pri Tržaški podružnici SPD, Ivan Frole pa je bil na občnem zboru iste dne 13. januarja 1906 izvoljen za njenega zaupnika.

Tudi Osrednje društvo je s sodelovanjem Ziljske podružnice izvršilo v l. 1906 na Koroškem in v pogledu Koroške veliko važnih del. V priročni knjižnici »Seznam markiranih potov v področju SPD«, ki jo je izdal Osrednji odbor, so bila sprejeta vsa markirana pota v Karavankah in na Koroškem. Pri tem se je posebno oziralo na Rož, kjer je 1. oktobra 1906 stekla nova železnica, ki je odprla Rož širšemu prometu. Zato je SPD zastavila v Rožu vse svoje moči ter zaznamovala 12 lepih sprehodov in gorskih potov v bližini železniških postaj od Zihpolj odnosno Borovelj do Karavanskega predora in Področčice in jo povežalo z Vrbo in Vrbskim jezerom. Povsod so postavili kažipote. Poleg tega je Osrednji odbor posvetil veliko pozornost Koroški s tem, da je posebno v Karavankah zaznamoval vsa važnejša pota in steze ter prehode na Koroško in jih, posebno na koroški strani, opremil s 46 napisnimi tablam. Napravila se je tudi pot čez Medji dol na Koroško, z Javornika na Stol in z Jesenic na Kočno

²⁹ Pl. V. XII, Ljubljana 1906, 4, str. 65–66; »Mir« XXV, Celovec 1906, 17, str. 92.

³⁰ Pl. V. VI, Ljubljana 1905, 5, str. 78, 6, str. 98–99.

³¹ Po prvi svetovni vojni je Osrednje društvo SPD senožet v Zajzeri prodalo za 6000 liri.

in v Sveče v Rožu. Ob otvoritvi nove železnice je Osrednji odbor glede na njeno važnost za razvoj turisticke in slovenskih kraji izdal knjižico »Nova železnica s Koroškega skozi Karavanke...«, ki jo je spisal Maks Klodič. Razpravo, v kateri je Klodič v posebnem poglavju obravnaval Koroško: »Vožnja iz Celovca oz. Beljaka v Trst«, je že prej objavil Planinski Vestnik v februarju, marcu in aprilu 1906. Tudi se je organiziral 11. nov. 1906 izlet planincev iz Ljubljane in Gorenjske v Št. Jakob v Rožu. Pri vseh teh akcijah so posamezni člani Ziljske podružnice aktivno sodelovali.³² Podružnični član dr. I. C. Oblak pa je v »Slovenskem Narodu« objavljval svoje zanimive članke »Izprehodi po koroški Sloveniji. I. V Rožu. (k otvoritvi karavanske železnice)«, ki so ne samo na Koroško, temveč tudi v drugih slovenskih krajih vzbudili veliko pozornost ter vabili planince na Koroško.³³

Ker je bil tajnik in blagajnik Alojzij Knafelc, ki je bil duša Ziljske podružnice, premeščen iz Beljaka v Trst, je bila prava sreča za razvoj planinstva na Koroškem, da je njega nasledil pri podružnici dr. I. C. Oblak, tedaj odvetniški koncipient v Celovcu, ki je bil enako marljiv in delaven planinec kakor Knafelc. Slednji je živel na Koroškem od l. 1887 do 1906 in je do potankosti poznal vse koroške doline in planine, tako da je bil po pravici starosta koroških planincev. Njegovo življenje je bilo najožje povezano z razvojem planinstva na Koroškem. Med drugim naj še omenim, da je napravil tudi karto o Rožu. V številnih člankih in razpravah o življenju in delu Knafelca, ki so bili objavljeni v Planinskem Vestniku, so številni podatki o ustanovitvi in delovanju Ziljske podružnice. Kolikor te članke in poročila o Knafelcu nisem še objavil v pripombah v tej razpravi, jih radi njihove važnosti navajam pod pripombo.³⁴

Šesti redni letni občni zbor Ziljske podružnice bi se prvotno moral vršiti 27. okt. 1906 v gostilni pri »Zlatem studencu« (prej pri Cavzniku) v Celovcu. V tedniku Mir je bilo dvakrat objavljeno vabilo in dnevni red, ki naj bi vseboval poročilo o delovanju podružnice v l. 1906, poročilo in sklepanje o preosnovi podružnice, volitev odbora in slučajnosti. Iz neugotovljenih razlogov pa se tedaj občni zbor ni vršil in je bil sklican šele 23. februarja 1907 z istim dnevnim redom na istem kraju. V vabilu se je poudarilo, da bo občni zbor »dal planinskemu delovanju na slovenskem Koroškem novo smer.« Na občnem zboru je o delovanju podružnice v l. 1906 poročal dr. I. C. Oblak, ki se je kratko pred tem 3. febr. 1907 udeležil kot delegat Ziljske podružnice shoda delegatov Osrednjega društva in podružnic v Ljubljani, na katerem so razpravljali o važnih planinskih zadevah na splošno in o razmerju med Osrednjim društvom in podružnicami. Poudaril je, da se še nikdar ni toliko pisalo v nemških listih o delovanju SPD na Koroškem ter napadalo to delo kakor v zadnji dobi. Opozoril je, da je bilo v tedanji dobi Nemško-avstrijsko planinsko društvo v slovenskih pokrajinah nosilec nemške nacionalistične ideje, ki jo je vedno in povsod poudarjalo. Tedanji politični list koroški Slovencev Mir je v neštetih člankih in poročilih, posebno iz Roža, kakor: »Otvoritev nove železnice«, »Nova železnica in slovenski Rož«, »Odgovor na protest celovškega sveta v zadevi napisov na novi železnici« itd. zavračal neutemeljenost napačev nasprotnikov. V njih je pokazal na nevarnost, »da bi bila nova železnica za koroške Slovence zopet eden od onih činiteljev več, ki polagoma ali dosledno ubijajo slovensvo na Koroškem«. Poleg tega je občni zbor izrazil tudi svoje splošno ogorčenje proti zavračanju nekaterih nemških veleposestnikov, ki so zaprli gorske prelaze, ki vežejo Koroško s Slovenijo, zlasti v gorski skupini Košute; na predlog Valentina Juga je izglasoval protest zoper to.

O najvažneši točki občnega zbora, preosnovi Ziljske podružnice v Koroško, se je razvila živahna debata, ki je pokazala, da je nastalo v zadnji dobi za delovanje SPD med koroškimi Slovenci veliko zanimanje. Občni zbor je soglasno sklenil, da se Ziljska podružnica preosnuje v Koroško podružnico, s sedežem v Celovcu. Za načelnika Koroške podružnice je izvolil Franceta Grafenauerja, deželnega poslanca koroških Slovencev, za tajnika in blagajnika pa dr. I. C. Oblaka.³⁵

S tem je Ziljska podružnica spričo močnih nasprotnikov slovenskega planinstva na Koroškem v tedanji dobi in spričo obstoječih materialnih težkoč na splošno častno izpolnila svojo nalogo.

³² Pl. V. XII, Ljubljana 1906, 1, str. 14; 2, str. 19, 30, 32, 36; 3, str. 37–44; 4, str. 51–59; 5, str. 79; 6, str. 104; 8, str. 141; 9, str. 158; 10, str. 174; 11, str. 189–190; Pl. V. XIII, Ljubljana 1907, 2, str. 26; 3, str. 38–40.

³³ Dr. I. C. Oblak: »Izprehodi po koroški Sloveniji«. »Slovenski Narod« XXXIX, Ljubljana 1906, št. 225–228.

³⁴ Podatki o delovanju Alojzija Knafelca: Na »Lovcu« pri Višarjah. Pl. V. XIV, Ljubljana 1909, 8, str. 176. »Zanimiv jubilej...« Pl. V. XXIII, Ljubljana 1923, 10, str. 159. »Naš Knafelc«. Pl. V. XXXIII, Ljubljana 1933, 8–9–10, str. 192–193, † Alojzij Knafelc. Pl. V. XXXVII, Ljubljana 1937, 6, str. 170–197. Dr. Jos. Tomišek: »Alojzij Knafelc«. Pl. V. XXXVII, Ljubljana 1937, 7–8, str. 223–225. Dr. I. T.: »Odkritje spominske plošče Alojziju Knafelcu«. Pl. V. XXXIX, Ljubljana 1939, 10, str. 315. Ivan Korenčan: »Iz torbe zadnjega »piparja«. Pl. V. VI–LI, Ljubljana 1951, 10–11, str. 343–345; 12, str. 382–383. Slovenski biografski leksikon, Prva knjiga, Lj. 1925–1932, str. 469–470.

³⁵ Pl. V. XIII, Ljubljana 1907, 3, str. 46. »Mir« XXV, Celovec 1906, 42, str. 246; 43, str. 252. »Mir« XXVI, Celovec 1907, 3, str. 16. Dr. Jos. Tomišek: »Štirinajst let obstoja Slovenskega planinskega društva. Ziljska podružnica – 8. Ziljska–Koroška«. Pl. V. XXXIII, Ljubljana 1933, 11, str. 282 in 315.

DRUŠTVENE NOVICE

PETER BERGINC

Peter Berginc je sin tiste generacije, ki je že v mladosti občutila težke čase po prvi svetovni vojni. Rodil se je v Cezsoči 2. aprila 1924. Oče je šel za delom v Francijo, nato mu je l. 1930 sledila še mati z otroki. Delal je po rudnikih v Franciji in Belgiji, kjer je tudi Peter dovršil sedem razredov francoske osnovne šole. Postal je vajenec v mehanični delavnici, potem delal eno leto v rudniku. Polom Belgije in Francije v drugi svetovni vojni je povzročil, da se je družina vrnila domov v Cezsočo. Kot mlad fant je delal pri zidarjih, toda ital. oblasti so ga že l. 1942 zaprle. Okusil je taborišča od Vidma do Sardinije.

Po razpadu Italije l. 1943 je preko Korzike prišel v Francijo in se šele oktobra l. 1945 vrnil domov. Doma se je vključil v politično življenje in kot mladinski funkcionar leta 1947 prišel v Ptuj, kjer je ostal do l. 1950. Potem se je vrnil v Tolmin in prevzel različna odgovorna mesta, dokler se ni leta 1953 zaposlil pri Soškem gozdnem gospodarstvu. Našel je svoje pravo delovno mesto. Podjetje mu je omogočilo, da je dovršil Gozdarsko šolo v Postojni in pozneje še, da je postal varnostni inženir v svojem podjetju. Ko je prišel v gozdarsko službo, se je razživel tudi v planinski organizaciji. S tov. Francem Ceklinom sta spomladi leta 1951 osnovala pri planinskem društvu Tolmin alpinistični odsek in v takrat še skoraj nedotaknjenih gorah onstran bivše jugoslovansko-italijanske meje opravila vrsto ponovitev alpinističnih plezalnih smeri, pa tudi nekatere prvenstvene v Jerebici, Kanjavcu in v Kuntarjih.

Planinsko alpinistično opremo so si alpinisti oskrbeli na originalen način, z zamenjavo za drva. Največji uspeh pa je brez dvoma v alpinističnem delovanju, ko je od junija 1953 trasiral in pomagal graditi zavarovano planinsko pot čez 500-metrsko zahodno steno Mangarta t. j. »slovensko pot« na Mangart. Takrat ga je spremljala ovčarska pisca Blanka, s katero sta bila nerazdružna tovariša.

Delo pri utrjevanju alpinizma v Posočju pa ga ni zadovoljilo. Začel je organizirati gorsko-reševalno službo in bil 20 let njen najpomembnejši organizator hkrati pa tudi njen načelnik.

V okviru GRS je organiziral nešteto letnih in zimskih tečajev pridobil stalne sodelavce in trdno organiziral mrežo GRS od obveščevalnih točk do postaj, povezal to službo tudi z družbeno političnimi organizacijami ter pridobil GRS status javne

službe. V tem je velik njegov pomen tudi za vso planinsko organizacijo Slovenije. Ko se je zadnja leta angažiral pri gradnji kaninskega smučarskega centra, je mislil tudi na planinstvo in pripravljaj gradnjo novega planinskega doma na Kaninu. Spoznal je, da se da edino z modernimi sredstvi, t. j. s pomočjo helikopterja graditi in vzdrževati planinske postojanke. Popravila na Krnu, Doliču, Kriških podih so bila možna le ob Petrovi pomoči in njegovih organizacijskih sposobnostih. Tudi v tem je bil prvi v Sloveniji.

Ko pregledujemo njegovo življenjsko pot, ne smemo prezreti, da je bil vnet delavec

v drugih družbeno-političnih organizacijah, zlasti v Zvezi komunistov in v skupščini komunalnega zavoda za soc. zavarovanje.

Vedno redkejša so bile priložnosti, da je lahko šel na kako samotno gorsko pot. Hkrati pa je užival, ko sta mu otroka – Mladen in Metka – pripovedovala o svojih številnih sprehodih po gorah.

Za svoje javno delo je prejel številna priznanja, med drugimi tudi od planinske organizacije. Šele nenadna tragična smrt, ko je zgorel s helikopterjem na zgornji postaji nove kaninske žičnice, nam je pokazala vso razsežnost njegovega življenjskega dela.

Planinstvo v Posočju mu je dolžno neizmerno zahvalo za njegovo organizacijsko dejavnost, za njegovo ljubezen do planinstva in ne nazadnje za njegovo idejno naziranje o planinstvu.

HU-JF

GALERIJA PLANINSKE FOTOGRAFIJE (Gorenja vas nad Škofjo Loko)

Pravzaprav smo do svojih sodelavcev kar premalo pozorni, kadar smo prepričani, da uspešno, dobro delajo. To mi je hodilo na misel, ko sem končno le našel čas in prilžnost, da obiščem galerijo osnovne šole »Ivan Tavčar« v Gorenji vasi v Poljanski dolini, 16 km nad Škofjo Loko. Vedel sem, odkar je bila ta lepa, moderna šola v Tavčarjevem domačijskem okolju odprta, da gre na roko našemu fotoklubu, planinskim fotografom, ki nastopajo z našim emblemom, z našim imenom že nekaj let. Spominjam se, kako je naša centralna propagandna komisija nekajkrat klonila pred dejstvom, da po osvoboditvi skoraj dve desetletji ni mogla postaviti na noge planinske fotistične sekcije ali fotokluba. Ko sem bil sam odgovoren za propagandno komisijo, sem iskal vzrok predvsem v tem, da nismo znali ali mogli dobiti močne osebnosti, ki bi mlade fotiste vodila, učila, vzgajala, spodbujala. Kajti ne morem reči, da bi PZS zanemarjala pomen planinske fotografije in pomen naraščaja, ki bi se posvečal fotokulturi in umetniški fotografiji, saj se je med obema vojnama, ali pa že od drenovcev sem, na Slovenskem razcvetela in s svojimi dosežki tudi po svetu žela priznanje, celo velika odlikovanja in nepretrgano pozornost. Motiviko pa so slovenski umetniški fotografi od nekaj najraje izbirali v neizčrpnem planinskem kaleidoskopu. Stvar se je takorekoč čez noč obrnila, ko je upravni odbor Planinske zveze Slovenije pridobil za sodelovanje in strokovno pomoč tov. Vlastjo Simončiča, ki ga odlikuje solidno znanje, strokovna razgledanost in umetniški občutek za vsebino in formo fotografije. Odkar je tov. Simončič zbral okoli sebe v začetku le dobro desetino mladih fotistov, smo na sejah UO PZS ugotavljali razveseljivo prebujanje planinske fotografije, vztrajno rast kvalitete, organizacijsko spretnost, in že kar lepe, celo mednarodne uspehe članov. Ko sem dobil vabilo na 14. razstavo »planinskih fotografij članov fotokluba PZS«, odprto za 29. novembra, na Dan republike, sem na tihem sklenil, da me od obiska ne odvrne nobena stvar. In potem sem se udeležil šolske akademije v proslavo rojstva nove Jugoslavije, v proslavo pa je bila kot zadnja točka vključena tudi razstava naših mladih fotistov. Nastopi otrok in doraščajoče mladine, blesk njihovih oči, zaupljivost in pričakovanje mladih src, poln avditorij, sodobno šolsko okolje – vse me je prevzemalo in celo ganilo.

Na koncu so se v stranski dvorani zbrali okoli tov. V. Simončiča, strokovnega in umetniškega vodje fotokluba, tisti, ki jih je foto razstava zanimala. Ni jih povabil konferencier, napovedovalec, ki je zvesto in prizadevno vodil vso akademijo. To se

mi ni zdelo prav, saj je bila razstava na programu akademije. Nič ni bilo razvidno, da bo odprta pred posebno, ločeno publiko. Ob misli na zgodovino in uspehe slovenske fotografije, na idejno politično rojstvo planinske kulture, v katero spada tudi umetniška fotografija in na vzgojno-izobraževalno vrednost planinstva se mi je zdelo, da bi krajevna šolska akademija samo pridobila, če bi tudi formalno pritegnila zadnjo točko kot enakopravno in vredno za krajevno publiko, za mladiho, starše in častne goste. Na vabilu za razstavo je jasno pisalo: V čast Dneva republike.

Razstavljene fotografije, s katerimi so se predstavili Joco Balant, Jaka Bregar, Hani Cankar, Marija Česnik, Vasja Doberlet, Stane Kvaternik, dr. Dušan Müller, dr. Luka Pintar, Marija Rojnik, Jelka Simončič, Vlastja Simončič, Gabrijel Strah in Albin Šmon, so nazorno prikazale umetniški nivo kluba, njegov tematični program, razmeroma širok in obnem izbran, njegovo prizadevanje za tehnični in umetniški napredek.

Ne pozabimo: Brez impulzov nobena stvar ne gre! In ne pojdimo mimo takega dela brezbržno.

T. O.

6. KONGRES SPELEOLOGOV JUGOSLAVIJE

Bil je od 10. do 15. oktobra v hotelu Maestoso v Lipici. Kongres je sklicala Jamarska Zveza Slovenije, pokroviteljstvo pa je prevzel predsednik Skupščine občine Sežana prof. Stane Čehovin.

V lepem jesenskem okolju Lipice se je bilo zbralo okoli 120 udeležencev, jamarjev in raziskovalcev krasa, ki so v dveh dneh podali vrsto referatov teoretične in praktične vsebine, referatov, ki so prinesli v poznavanje krasa in naših domačih krajev vrsto novosti.

Plenarna predavanja v torek, 10. 10., so obravnavala matični kras in njegovo pokrajinsko in morfogenetsko oznako, stanje in naloge krasoslovja v Sloveniji in 150 let turističnega razvoja Škocjanskih jam. Druga predavanja so bila razvrščena v sekcije za fizično speleologijo in hidrologijo, v sekcijo za speleologijo, v sekcijo za antropospeleologijo in v sekcijo za uporabno speleologijo.

Udeleženci kongresa so si ogledali tudi nastop lipicancev, jamo Vilenico in odšli na ekskurzije po notranjskem krasu, v Škocjanske jame ter v Matarsko podolje in jamo Dimnice, kjer je bil prirejen jamarski piknik.

Planince-jamarje bi posebno zanimalo predavanje o Ljubljanski jami in njeni okolici, ki so jo bili raziskovali pod Koglom v Savinjskih Alpah. Doslej je jama raziskana do globine 310 m. V Kačni jami pri Divači je bilo odkritih 1033 m novih

rovov in v globini 335 m so jamarji končno dosegli aktiven podzemeljski tok Notranjske Reke. V območju Pršivca nad Bohinjskim jezerom je vrsta odprav v zadnjih letih raziskovala Brezno pod gamsovo glavico. Odprave v letu 1972 so dosegle skrajne točke brezna, vendar do poročanja podatki o meritvah še niso izvrednoteni in točna globina brezna še ni poznana, vsekakor pa je z globino okoli 500 m najgloblje v Jugoslaviji. Akcije so bile v tem breznu izrazito težke.

Podanih je bila še vrsta drugih zanimivih predavanj. Organizator je poskrbel, da so udeleženci dobili razmnožene izčrpne povzetke in vodnik po ekskurzijah.

Na sklepnem zasedanju kongresa so bile sprejete nekatere organizacijske spremembe. Dosedanja Speleološka zveza Jugoslavije se je bila preimenovala v Zvezo speleologov Jugoslavije z notranjo organizacijo, ki ustreza modernejšim in sodobnejšim načelom. Za predsednika je bil izvoljen dr. France Habe, za podpredsednika dr. Mirko Malez in prof. Zarija Bešič, za tajnika pa dipl. ing. Dušan Novak. Blagajnik ZSJ je prof. Tomaž Planina. Med zaključki kongresa, je omeniti prizadevanja za zaščito in varstvo kraškega podzemlja in krasa nasploh. Posebej se je kongres izrekel za zaščito Tare v Črni gori in Škocjanskih jam. Potrebna je nadržnejša registracija in valorizacija kraških objektov. Posebno pozornost je treba posvetiti tudi sistematičnemu in vsestranskemu raziskovanju krasa, predvsem v okviru konkretnih gospodarskih nalog. Potrebno je tudi usposabljanje novih strokovnih in tehničnih kadrov, razvijanje materialne baze, ter strokovno povezovanje doma in na mednarodnem nivoju. Bodoči kongres speleologov Jugoslavije bo v Črni gori.

Dušan Novak

DRAGO KAROLIN – ZVEST PLANINSKI DELAVEC

Drago Karolin se je rodil leta 1901.

Leta 1915 je po končani osnovni šoli zapustil svoj rojstni kraj Dobrno pri Celju. Odšel je v Maribor, da bi si tam z delom zaslužil denar, ki je potreben za šolanje na učiteljskišči.

Iz Posočja je tedaj pribežalo v Maribor na tisoče beguncev. V mestu je zmanjkalo stanovanj in živeža.

Pri krojačevi družini je dobil brezplačno stanovanje, hrano in še kakšno krono za šolanje. Ker jim je pomagal, so ga obdržali, dokler ni končal učiteljskišča. Počitnik Karolin kot študent ni poznal.

Pri bojih za Maribor in severno mejo je sodeloval in bil pri uličnih spopadih z Nemci ranjen v levo roko.

Po posebnem izpitu na mariborskem učiteljskišči za učitelja meščanskih šol je dobil zaposlitev na meščanski šoli, ki so jo

prav takrat ustanavljali. Učil je v Vojniku in pozneje v Senovem.

V letih 1931 do 1933 je obiskoval Višjo pedagoško šolo in sicer prvi semester v Beogradu, tri pa nato v Zagrebu, kjer je diplomiral.

Leta 1941 so Nemci Karolina aretirali, mu zaplenili imetje in ga zaprli v Rajhenburškem gradu, odkoder so ga pozneje odpeljali v Slavonsko Požego, kjer so ga izročili ustašem. Iz ustaškega taborišča sta ga rešila dva njegova profesorja Višje pedagoške šole na ta način, da sta ga vpi-sala kot slušatelja germanistike in hrvaškega jezika. Ko je opravil izpite iz nemščine in hrvaščine, ga je tedanja šolska oblast namestila na gimnazijo v Sidu. Po osvoboditvi je bil v. d. ravnatelj te šole vse do septembra 1946, ko je bila rešena njegova prošnja za repatriacijo.

V času NOV je bil Karolin nekaj let tajnik ilegalnega društva France Rozman v Sidu. Društvo je zbiralo pomoč in podatke za partizane.

Po delu v zatohlih učilnicah se je v prostih dneh ves predal izživljanju v naravi. Če je bilo vreme neugodno, je izdeloval lesoreze in linoreze za tiskarne v Celju, ki v tistih časih še niso imele strojev za barvni ofsetni tisk in so jim bili klišeji za tiskanje diplom, plakatov, reklam in vinjet nujno potrebni. Za lovske kočje je izžigal v les šaljive prizore iz lovstva in podobe divjadi. Z denarjem, ki si ga je s tem postranskim delom zaslužil, si je nabavljala opremo za planine, za ribolov in lov. Več let je plačeval zakupnino za gorsko lovišče, ki ga je imel pod Pohorjem in za ribolovne pravice v bistri Hudinji.

V gore je zahajal nekaj let kot samotar. Poleg Logarske doline mu je bil najljubši Bohinjski kot.

Ko je doživel v gorah (pod Triglavom) prvo nesrečo in na skalnati polici prezebal vso noč, je sklenil, da v odmaknjene gore ne bo hodil nikdar več sam, temveč po možnosti v troje.

Kadar je mogel, je tudi šolske izlete usmeril v lahko dostopne gore. Z mladino je prehodil vse od Pece do Pohorja, od Boča do Kuma, Mrzlice in posavskega velikana Bohorja.

Zrisal je načrte, določil natančne mere za vsako gredo in desko, za okna, vrata, stopnice in ostrešje. Nadziral je dela in s tem prispeval svoj delež, da je zmogla peščica lovskih tovarišev postaviti leta 1939 sredi Bohorja prvo koč, imenovano »Lovsko-planinski dom«. Ta je bil v drugi svetovni vojni požgan, toda PD Bohor je na pogorišču postavilo novo, še lepšo in večjo postojanko.

Prav tako kot na Bohorju je Karolin po osvoboditvi v letih 1958 do 1961 zastavil vse svoje sile, da je PD Ilirska Bistrica pod njegovim predsedstvom sezidalo na Velikem Snežniku 1796 m ob ruševinah nekdanje opazovalnice popolnoma novo planinsko zavetišče.

Leta 1963 je začel zidati ob skromnih sredstvih, ki jih je dajala letno občinska skupščina nov planinski dom na Sviščakih 1242 m, izhodišče za izletnike na Snežnik. Dejavnost Karolina za napredek planinstva in turizma ni ostala skrita vrhovni planinski organizaciji. Planinarski savez Jugoslavije kot tudi Planinska zveza Slovenije sta ga odlikovala z najvišjim priznanjem, to je z zlatim odličjem. Odlikovala ga je tudi Turistična zveza Slovenije in Občinska konferenca SZDL v Ilirski Bistrici.

P. B.

TONČKA MAKUC – 60-LETNICA

Jubilantko sem spoznal v l. 1949, ko sem se po dolgih letih vrnil v svobodni Kobarid. Po poklicu je medicinska sestra, dobro poznana na Kobariskem in tudi na Tolminskem, po značaju tiha in skromna, kakor je bilo tudi njeno življenje. Tiho je proslavila tudi svoj jubilej. Njeno življenje je bilo polno dela, truda in skrbi. Rodila se je pred 60 leti v kmečki družini na Šentviški gori, na skrajni točki občine Tolmin. V družini je bilo deset otrok. Tončka ni mogla študirati. 16-letni se ji je posrečilo, da je po zvezah in priporočilih idrijskega trgovca našla ilegalno pot preko meje in v Ljubljani dokončala dvoletno bolničarsko šolo. Bila je takoj nameščena v Splošni bolnišnici na kirurškem oddelku v Beogradu, kjer je kasneje dovršila še dve leti medicinske šole. – Ko je 6. 4. 1941 obvezovala težko ranjenega študenta kemije, so padle bombe

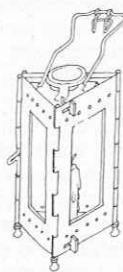
tudi na paviljon kirurškega oddelka ter pod seboj pokopale med. sestro Tončko in študenta kemije. Reševalne ekipe so potegnile izpod ruševin mrtvega študenta in ranjeno nezavestno Tončko. Potem je bila sestra Tončka poslana na okrevanje v Radeče pri Zidanem mostu. Po okrevanju je bila nameščena 7 let v celjski bolnišnici. Konec leta 1948 se je po 20 letih

zopet vrnila v osvobojeno Slov. Primorje, v svoj rojstni kraj. Zaradi pomanjkanja medicinskega kadra na Primorskem so jo takratne zdravstvene oblasti na Tolminskem, novembra 1948 namestile v Kobarid. Tončka se je uveljavila s svojo humanostjo in požrtvovalnostjo.

24 let je bila na razpolago svojim pacientom in stregla ljudem, ki so iskali zdravja pri dr. Oblaku, dr. Čadežu in dr. Rustji v kobarški zdravstveni ambulanti. Kot velika ljubiteljica narave je tudi zelo vnet planinka in članica PD Kobarid. V zadnjih sedmih letih je bila že sedemkrat na vrhu Triglava, desetkrat na Krnu nad Kobaridom, pa na Prisojniku, Ključu, da ne omenjamo mnogih izletov na kobarški Stol, Matajur in druge domače hribe. Vsi, ki jubilancko poznamo, ji ob njenem življenjskem jubileju ključemo: Tončka, še na mnoga in zdrava leta!

Stanko Skočir

ALPINISTIČNE NOVICE

LETNA SKUPŠČINA MEDNARODNE KOMISIJE ZA REŠEVANJE V GORAH (IKAR) – 1972

Letošnja skupščina IKAR je bila 17. septembra v prostorih znamenite francoske šole za alpinizem in smučarstvo ENSA v Chamonixu.

Skupščina je sledila sestankom podkomisij za plazove, za opremo, za letalsko reševanje in zdravniške podkomisije. Od slednjih je prva organizirala demonstracijo nove jugoslovanske naprave za iskanje zasutih v plazju, letalska podkomisija pa obsežen prikaz reševanja s helikopterji.

Iz finančnega poročila je jasno razviden strogo prostovoljski značaj organizacije, katere članice svoje delo opravljajo na lasten način in so zategadelj stroški minimalni.

Dokaj zanimiva so bila poročila predsednikov podkomisij, ki jih navajamo v celoti, čeprav so splošna, ker so komisije dolžne podati izčrpna poročila o svoji dejavnosti v roku dveh mesecev.

Podkomisija za opremo

Komisija je zasedala ter obravnavala predvsem uporabo tehničnih pripomočkov, metode in načrte za nadaljnje delo.

– V ospredju je reševanje z letali, pri čemer velja ugotovitev, da so metode za reševanje v skladu z določili podkomisije. So razni odmiki zavoljo različnih helikopterjev in lokalnih vplivov, vendar podkomisija te razlike dopušča, ker ne spreminjajo tehnike kot celote.

– Predložene so bile razne dopolnitve in izboljšave, ki jih je podkomisija sprejela in bo o njih poročala posebej.

– Na voljo je dokaj obsežna in enotna literatura za tehniko reševanja: priročnik za reševanje (N. Mariner) v več jezikih, priročniki o reševanju iz plazov (A. Gayl, Schild), nemški priročnik za gorske reševalce in drugi učbeniki. Literatura bo treba sproti dopolnjevati in obnavljati, da bi bili ponatisti v skladu s sedanjim stanjem.

Zdravniška podkomisija

Podkomisija je obravnavala novosti v sicer znanih temah:

– Škoda in ukrepi zavoljo ohlada. Če govorimo o ukrepih, je treba razlikovati pomoč na kraju nesreče, pomoč v prvi, najbližji koči ali zavetju ter pomoči v bolnišnici.

– Ukrepi v primeru odprtega zloma. Medtem ko se pri imobilizaciji naravnih zlomov čedalje bolj uveljavljajo pnevmatične opornice, se slednje ne obnesejo

dobro, kadar gre za odprt zlom. Če opornice premalo napihnemo, ne pomagajo. Preveč napihnjena opornica pa ni dobra, ker povzroča bolečine.

– Pri reanimaciji so nekdanje veljale le mehanične, ročne metode. Te je kasneje izpodrinilo umetno dihanje usta/nos ali usta/usta. Slišati pa je spet o klasičnih postopkih, npr. o metodi Holger-Nielsen. Podkomisija ugotavlja, da ima slejkoprej prednost metoda usta/nos.

– Precej govore o umestnosti prezevanja mesta krvavitve. Glede tega velja sedaj tole mnenje: na ekstremitetah (roke, noge) ni arterialnih krvavitev (krvavitve žile odvodnice), venoznih krvavitev pa ni treba prezevati. Če imamo opravka s krvavitvijo iz arterije, jo je treba ustaviti na vsak način, ker druge rešitve ni.

Podkomisija za plazove

Podkomisija se ukvarja s problematiko reševanja, hkrati pa tudi vse bolj uvaja ukrepe za preprečevanje nesreč.

– Preventiva, preprečevanje nesreč kot poglaviten pripomoček uporablja službo za napovedovanje plazov (Lawinenwariendienst). Splošna ugotovitev je ugodna; k tej dejavnosti se je aktivno zatekla že lepa vrsta organizacij, tudi podpora države je marsikje zelo izdatna.

V okviru preprečevanja nesreč je zadnjih par let čutili (zlasti v Švici) velika prizadevanja, da bi zagotovili varnost za zgradbe, že s tem, če na podlagi pravnega urbanističnega snovanja že v kali prepovedo gradnje tam, kjer je znano, da groze plazovi. Val d'Isère v Franciji, kjer so pred leti plazovi povzročili katastrofalne posledice, je zgled **slabega odziva**. Podjetni ljudje grade še naprej hotele, stanovanjske stolpnice in podobno, kar bo seveda ob prvih večjih snežnih padavinah lahko povzročilo nove katastrofe.

– Pri reševanju velja opozoriti na organizirane ukrepe reševalcev ali na pomoč tovarišev zasutega. Podatki čedalje očitneje kažejo, da večino zasutih rešijo tovariši, zato so prizadevanja usmerjena v korist tistim pripomočkom, ki omogočajo hitro najdbo zasutega.

Uveljavljajo se naprave na temelju iskanja zasutega, ki ima pri sebi radijski oddajnik s sprejemnikom.

– Dva švicarska prototipa (dolgovalovna izvedba) sta bila že preizkušena v Institutu Weissfluhjoch, Davos. Letos ju bodo temeljito preizkusili na terenu.

– Jugoslovani (Univerza Ljubljana, Elektrofakulteta) so pokazali sistem, ki ga predlagata prof. dr. F. Avčin in ing. T. Jeglič. Frekvenca oddajnika je v UKV območju, najti pa ga je mogoče z vsakim UKV sprejemnikom. V sezoni 1972/73

IKAR 1972

bodo sistem preizkusili v Institutu Weissfluhjoch, Davos.

– Avstrijci so izdelali 10 000 dolgovalovnih iskalnikov, ki jih bodo letos masovno preizkusili. Podobno kot jugoslovanski sistem, mora tudi avstrijski letos še na preizkus v Davos. Po uspešno opravljenih preizkusih bo IKAR iskalnike priporočila. Od članic in tistih, ki bi se radi opremili z dobrimi pripomočki za iskanje zasutih, bo pa odvisno za kaj se odločijo, kaj bodo uporabljali in proizvajali.

Stvar napreduje, namenjena pa je predvsem organiziranim skupinam-smučarjem, policiji, izletnikom, vojski, tečajnikom, itd. itd.

Problem s tem še ni rešen; mnogo boljša bi bila naprava, s katero bi odkrivali zasutega, četudi ta ne bi imel pri sebi nobenega posebnega pripomočka.

– Od 10. do 14. januarja 1973 bo v Davosu tečaj za reševanje iz plazov. Udeležiti se ga lahko kdorkoli. Pogoj je, da pozna osnove o reševanju iz plazov, teoretske osnove o plazovih, da je reševalec in da zna nemško ali francosko. Prijave opravijo organizacije GS posameznih članic IKAR.

Podkomisija za reševanje z letali

Poročal je predsednik, ki je z veseljem ugotovil, da so v letošnjem srečanju sodelovali letalci reševalci iz Francije, ZRN, Italije in Švice.

– V Švici so pripravili vprašalnik za letalsko reševanje, z anketo so ugotovili,

Jugoslovansko napravo za iskanje na plazu si je na Vršiču ogledal tudi znani nemški alpinist, planski pisatelj in urednik »Alpinismus« Toni Hiebeler

Foto Ing. Pavle Segula

da helikopterji (in letala) rešijo 75 % ponesrečenih v gorah. Na klasičen način poteka v Švici le še 25 % reševalnih akcij.

– Pripravili so seznam vse opreme, ki jo potrebuje letalska reševalna služba. Seznam so prejele vse članice IKAR.

– Pripravili so smernice za vzgojo pilotov in reševalnega osebja.

– Pred leti začeta akcija, katere cilj je bila tesna povezava med letalskimi reševalnimi službami vseh držav, še teče. Gre za to, da si helikopterji in letala posameznih držav lahko pomagajo brez zaprek. V praksi stvar kar lepo uspeva, pogodbeni dogovor pa je sklenjen šele z eno samo državo.

PODOBE IZ CHAMONIXA

1. Fritz Bühler, vodja švicarske letalske službe. Drugje mu naš prijatelj profesor Félix Germain.
2. Predsednik IKAR Erich Friedli med člani nemške GRS.
3. Še trenutek, reševalec in njegov varovanec bosta izginila v trebuhu jeklenega konja.
4. Naš znanec z Bleda kapetan Piguillème je konstruiral kaj pritočna nosila za prenos ponesrečenca s helikopterjem tipa alouette.
5. Orjak bo še nekaj trenutkov grmel in lebdel, potem pa bo vkrcal svoje dragoceno živo breme in poletel do prvega zdravnika.
6. Nova nosila, nova oprema. Vedno se je treba prilagajati novim okoliščinam.
7. Marjan in Emil sta poletela kot ponesrečenec in reševalec v skupini švicarskega reševalnega helikopterja.
8. Vitel francoskega helikopterja je že opravil svoje delo; nosila s ponesrečencem bodo ravnokar v jeklenem trupu.
9. Pilota v helikopterju vselej čakajo naloge. Čim pride poziv na pomoč, bodo zahrumele turbine, piš orjaškega robota bo jemal sapo, težka ptica se bo lahko vzdignila in odbrzela.

Foto ing. P. Segula

Točka 5 dnevnega reda

Skupščina IKAR je soglasno sprejela v članstvo Kanado, ki je kandidirala že preteklo leto. Sprejeta je bila Kanadska reševalna organizacija.

Prijavljeni so kot kandidati še Alpine Club iz ZDA ter reševalci iz Nove Zelandije.

Dr. Campell, častni predsednik IKAR je opozoril delegate, da v IKAR sodelujejo in delujejo reševalne organizacije, nikakor pa ne države. Gre za strokovna, ne politična telesa v okviru nacionalnih skupnosti.

Predsednik IKAR Erich Friedli se je Francozom zahvalil za organizacijo in izvedbo srečanja ter pohvalil njihova prizadevanja za izboljšanje opreme.

V mislih je imel predvsem odlična nosila, ki jih je razvil policijski kapetan Piguil-

lence z željo, da bi pripravil uporabna nosila za delo na terenu in za prenos v helikopterju.

Letošnje srečanje IKAR je trajalo od 15. 9. do 18. 9., glavna delovna dneva sta bila sobota 16. 9. in nedelja 17. 9. V soboto 16. 9. 1972 nas je sprejel župan Chamonixa, znani francoski alpinist in planinski organizator Maurice Herzog in se zahvalil reševalcem za delo, ki ga opravljajo in za počastitev, ki jo je IKAR izkazala mestu s tem, da se je odločila za srečanje v Chamonixu.

Srečanje je minilo v prijetnem, prijateljskem in skrajno delavnem vzdušju.

Organizatorji so nam v soboto po sprejemu in večerji predvajali odlični film o vzponu na Makalu 1971 ter film o odstreljevanju plazov.

Jugoslavijo so v odsotnosti načelnika komisije za GRS pri PZS tovariša Bineta Vengusta zastopali Emil Erlec (letalsko reševanje), dr. Andrej Polič (zdravstvena podkomisija), Marjan Salberger (oprema) in ing. Pavle Šegula (plazovi).

ing. Pavle Šegula

VARSTVO NARAVE

POKRAJINSKA DRAGOCENOST

Češkoslovaški prijatelji narave so na severnem Češkem okoli vasi – stare steklarne vasi – Jizerke uredili »stezo za pouk o naravi«. O tem so izdali tudi vodič, celo v nemškem jeziku. Jizerka je skoro pol leta pod snegom, je daleč od prometa in je za višino 800–850 m nenavadna zaradi surove narave, ki je bolj podobna severnjaški tundri kakor pa srednjegorski pokrajini. Menda je taka zaradi specialne klime. Visoke močvare tam okoli povzročajo t. i. mezoklimatično inverzijo – težke hladne zračne gmote nalegajo v dno doline na visoki planoti, kakršno predstavlja sredogorje okoli Jizerke. Steza drži tudi na Bukovec (1000 m) eno najvišjih vzpetin. Razgled seže prav do Poljske, na katere ozemlju je najvišji vrh pogorja Vysoka Kopa (1127 m). Na Bukovcu je vpisna knjiga, polna hvale tistim, ki so poučno stezo nadelali in to v raznih jezikih. Botanik najde tu redke rastline, zgodovinarja zamika zgodovina češkega steklarstva, prijatelj redkih kamnov pride tu na svoj račun: tu so nekdanj brusili safire, rubine in druge redke minerale, ki so jih iskali vzdolž rečice, ki tu okoli zamočvirja planoto. Vse je lepo markirano in natanko popisano, tako da je veselje nad znanjem, ki ga pot približuje, zares veliko, zajamčeno.

T. O.

VARSTVO GOZDOV V AVSTRIJSKEM ZAKONU O GOZDOVIH

V Avstriji pripravljajo nov zakon o gozdovih. Izdelan je bil predlog zakona, ki močno posega v dosedanje človeške pravice, saj pravi, da bi ljudje ne smeli več prosto hoditi po gozdovih, temveč samo še po širokih gozdnih eksploatacijskih

cestah. Brez lastnikovega dovoljenja izletniki ne bi smeli uporabljati gozdnih steza. Predlog govori o globi za tak prestop: 60 000 šilingov ali kazen – mesec dni zapora. Avstrijska delavska zbornica je 10. marca 1972 zavzela stališče do tega nečloveškega predloga, ki »ogroža naravno pravico do proste poti, pa tudi temeljne pravice večine Avstrijcev.« Ideje, ki jih predlog ponuja, so res čudne: Izletniki naj bi delali škodo s tem, da hodijo po gozdni podrasti in gozdnih kulturah, nič pa ni govora o veliki škodi, ki jo dela npr. divjačina.

Delavska zbornica je poudarila, da prosto gibanje po gozdu pripomore delavnemu človeku k razvedrilu in k rekreaciji in da zato mora biti med človeškimi pravicami.

T. O.

NEMŠKO-BELGIJSKI NARAVNI PARK

Lani so nemški in belgijski predstavniki podpisali vse potrebne listine za ustanovitev in vzdrževanje meddržavnega naravnega parka »Eifel-Hohes Venn-Schneifel« in pogodbo o nemško-belgijskem prostorskem planiranju. Park bo vodila mešana komisija šestih vladnih uradnikov. Maja 1971 je imela že prvo delovno sejo, na kateri so sklenili med drugim skupni načrt za obe strani, septembra 1971 pa so se sporazumeli s privatnimi dejavniki, ki na področju skrbe za različne dejavnosti.

V l. 1971 je Zvezna republika Nemčija ustanovila svoj 51. naravni park. Junija 1971 je izdala zakon za znižanje svinca v bencinu na 0,40 g (čeprav EGS dovoljuje 0,65 g), v načrtu pa ima, da bo v l. 1976 znižanje doseglo 0,15 g. Z znižanjem na 0,40 g pričakujejo, da bo atmosfera za 30 % s svincem manj obremenjena. Julija 1971 je izšel zakon o spremembah zakona o zaščiti rastlin. V

kmetijstvu je DDT prepovedan, v gozdarstvu pa pogojno dovoljen do l. 1970. Omejena je tudi uporaba aldrina in endrina. Zakon pooblašča ministra za prehrano, kmetijstvo in gozdarstvo, da sporazumno ukrepa z ministrom za zdravje, finance in gospodarstvo, da ureja nadaljnjo uporabo in omejitve takih in podobnih sredstev.

T. O.

TRI MILIJARDE MARK ZA SMETARSTVO

V Zvezni republiki Nemčiji so lani obravnavali osnutek zakona o pospravljanju odpadkov, predvsem tistih »smeti«, ki so značilne za porabniško družbo. Bistveni problemi so: Omejitve uvažanja in proizvodnje tistih proizvodov, ki posebno škodujejo okolje, na primer embalaže iz umetnih snovi in nevrčljive steklenice, odlaganje industrijskih odpadkov in njih neškodljivo pospravljanje; povrnitev stroškov tistim industrijem, ki bi jih pospravljanje odpadkov močno obremenjevalo.

Za vse te naloge bi rabili 3 milijarde mark. Po strokovnem mnenju je to zelo malo v primeri s škodo, ki jo povzročajo bolezni in druge ujme, ki jih povzročata nesnaga. Drugi zakoni v Zvezni republiki Nemčiji so uvedli eksemplarične kazni za onečiščenje vode, poleg kazni pa še globo 50 000 DM. Zastupitev ozračja je zakon že kvalificiral kot zločin nad človeštvom in določa kazni do 10 let zapora, poleg tega pa še globo do 100 000 nemških mark.

T. O.

PORUŠENO RAVNOTEŽJE

O porušenem ravnotežju v naravi varstveniki namreč že nekaj let govore, istočasno pa tudi ugotavljajo, da ne pride od besed k dejanjem. Gre seveda za velike stvari, ki jih je npr. lanska delavna konferenca evropske zveze za varstvo naravnih parkov ponovno opredelila: gre za nov odnos človeka do narave, za nov, do okolja obziren odnos industrije, za trdno planiranje, ki bo upoštevalo vselej tudi rekreacijska področja, za strogo uveljavljanje velikih ekoloških načel in ne nazadnje za obsežno informativno in vzgojno dejavnost.

Navzoči zastopniki 12 držav iz Zahoda in Vzhoda (Jugoslavijo sta zastopala dr. Čolić in Stajić, direktor in namestnik direktorja Inštituta za varstvo narave) so v komunikaciji konference soglasno potrdili, da bo prišlo do izboljšanja samo, če se bo vsak posameznik do narave obnašal čim bolj obzirno, če bo istočasno državna oblast razumela te potrebe, kajti velike finančne žrtve bodo potrebne,

če bomo hoteli porušeno ravnotežje v naravi spet ujeti.

Komunikacije (Bull. Européen, št. 34/35/72): Konferenca vidi v tem edino sredstvo, da se svet izogne katastrofi.

T. O.

PORTUGALSKE POSEBNOSTI

Ko je bil pred dvema letoma v Lizboni kongres IFLA (International Federation of Landscape – Architects), so udeleženci na več ekskurzijah spoznavali probleme varstva narave na Portugalskem, ki so seveda povezani z vsemi značilnostmi pokrajine in njene zgodovine. Naštetimo nekatere: Portugalsko ni dosegla ledena doba, le nekaj ostankov najjužnejših ledenikov je v Serra da Estrela. To pomeni, da je dežela preko 40 000 let nepretrgano naseljena in spada med najstarejše kulturne pokrajine v Evropi. Luzitanci so prebivali po višinah, doline so bile zarasle z gozdovi. Te so začeli krčiti šele Rimljani, drenirali so deželo, terasirali bregove in napeljali vodo v preveč suhe predele. V 5. st. so prišli Svevi in Vandali, njim so sledili Goti, v 8. st. pa od juga Arabci, ki so v južnem delu Portugalske ostali do 13. stoletja. Mavrski pečat je ostal v arhitekturi vse do danes. Na podobo dežele in njeno življenje je močno vplivala tudi koruza, ki je v 16. st. prišla iz Mexica, v 19. st. pa uvedba plutovca in vedno večji oljčni nasadi, pogozdovanje z nekaterimi vrstami evkalipta in drugih drevesnih vrst in vrsta drugih sprememb v gospodarjenju z deželo. Danes imenujejo Portugalsko »evropski vrt ob morju«. Portugalska ima 1000 km zanimive, pestre morske obale. Danes stoji dežela pred velikimi nalogami, kako urediti deželo na sodoben način. Za načrte skrbi poseben inštitut, ki ga vodi prof. F. C. Cabral. Kakor skoraj povsod je tudi na Portugalskem ušlo že marsikaj čez rob, kar bo moral urediti načrt rekultiviranja na Cabralovem inštitutu upoštevati in popravljati. Tudi dežela s takimi možnostmi bo morala dolgoročno gospodariti s prostorom in se pripravljati za nalogo, ki jo Portugalski prisojajo spričo vedno večjih zahtev mednarodnega rekreacijskega prometa.

T. O.

PARIŠKI REKREACIJSKI PARK

Pariz, šestmilijonski mestni moloh, ima sicer svetovno znane okoliške kraje, sijajno urejene za razvedrilo, sprehode, izlete in šport. Za sodobne potrebe pa je to pomenilo premalo, pa tudi način življenja, promet, želja po »sekundarnem bivališču« terja večje in bolj oddaljene rekreacijske površine. V Franciji so se odločili za nov »parc naturel régional«, ki bo na razpolago predvsem Parizu in Champagni. Park bo obsegal predvsem hriboviti svet okoli Reimsa.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

VODNIK PO KAMNIŠKIH IN SAVINJSKIH ALPAH

Trem priložnikom, ki so v seriji planinskih vodnikov že izšli, se bo tako pridružil še četrti.

Vodnik je napisal Peter Ficko, profesor geografije iz Velenja, uredil pa Milan Cilenšek iz Maribora. Kot strokovni recenzenti so pri vodniku sodelovali naši priznani strokovnjaki in najboljši poznavalci gorstva: Vlasto Kopač, Stanko Kos, Anton Malek, Danilo Škerbinek in Franci Smajs.

Vodnik je porazdeljen na šesti osrednjih poglavij, ki prikazujejo naše drugo največje gorstvo – torej tudi njegova skrajna vzhodna predgorja. Posamezna poglavja si sledijo takole: I. Skupina Storžiča. II. Grintovčeva skupina, skupina Krvavca in skupina Mrzle gore. III. Skupina Planjave in Ojstrice, skupina Krofičke in skupina Velike planine. IV. Rogatčeva skupina, skupina Menine z Dobrovljami in skupina Raduhe.

Čeprav je avtor končal delo šele pred kratkim – vodnik je pisal in dopolnjeval polna štiri leta, bodo v njem najnovejši podatki (tako npr. letos zgrajeni planinski postojanki – dom na Čreti na Dobrovljah ter nova koča na Grohatu, nove gozdne-kamionske ceste, nove poti, med katerimi jih je bilo veliko markiranih v letošnjem letu, itd.).

Tako bo vodnik dejansko najbolj verna podoba sedanjega stanja v Savinjskih in Kamniških Alpah, ne glede na to, da je prvi slovenski vodnik po celotnem gorstvu. Vodnik bo ilustriran s 16 celostranskimi fotografijami, za orientacijo in lažje iskanje po vodniku pa bo priloženih deset tribarvnih grebenskih kart (+ skupna, orientacijska).

Planinska založba pri Planinski zvezi Slovenije razpisuje subskripcijo za vodnik. Kdor bo vodnik naročil in najkasneje do 15. marca 1973 nakazal 50 dinarjev na tekoči račun založbe (NB 50/01-678-47046), bo knjigo dobil po subskripcijski ceni. V prosti prodaji bo knjiga občutno dražja.

Planinska založba pri PZS

NA ANAPURNO

Tako se glasi naslov knjige, ki jo je v lepi opremi in z izvrstnimi posnetki izdala pred kratkim praška založba Naše vojsko. Avtor knjige, Vladimir Procházka, piše tu zelo podrobno in mikavno o dolgi in naporov polni poti češke ekspedicije, katere član je bil tudi sam, na znano himalajsko goro Annapurno IV. Ta odprava je krenila na pot 1. 1969 z av-

tom Praga S 5T in je premagala več kot 20 000 kilometrov pa še 200 povrhov peš. K vrlnam knjige spada tudi to, da se ne zadovoljuje z opisi dogodkov, ampak posveča precej pozornosti tudi psihološki plati, odnosom med ljudmi v kritičnih situacijah, v trenutkih nevarnosti, živalskega straha i maksimalne utrujenosti.

Vít B., Praha

ALFONSO BERNARDI, LA GRANDE CIVETTA

Avtor ima za seboj že lepa dela, o njih smo poročali prejšnja leta. Lani je pri Zanichelliju v Bologni izdal na 332 straneh delo o Civetti, potem ko je uspel s knjigama o Matterhornu in Mont Blancu. V »Civetti« govori več avtorjev. Najprej M. Manzoni goro geografsko in geološko očrta, nato znani Bellunec Piero Rossi na 90 straneh pripoveduje o dobi šeste stopnje v Civetti, tretji del pa so zasegli možje – onstran šeste stopnje. Rossi na mernik najbolj postavlja Domenica Rudatisa kot izredno osebnost, preroka Civette, imenoval jo je »steno sten«, slavitelja volje, nekega Nietzscheja, ki se je združil z Lammerjem, orientalskega mistika med jogo in dionizičnimi nazori. Leo Maduschka je po Rossiju ideolog ekstremnega alpinizma, kakršen se kaže v posthumni knjigi Junger Mensch im Gebirg. Comici in Tissi sta Civetto iztrgala nadčloveški simboliki. Andricha in Tissija Rosi še posebej povzdiguje kot antifašista, kot junaka v odporu zoper reakcijo. Tissi je pri tem igral veliko vlogo in ga zato po vojni najdemo med rimskimi senatorji. Obravnava pa poleg teh vse velike osebnosti iz zgodovine Civette: Benedettija, Sollederja, Andricha, Carlessa in Cassina. Slednji se mu zdi največji alpinist vseh časov.

V tretjem delu spregovorijo možje, ki so še aktivni: Da Roit, Aste, Redaelli, Sorcato, Hiebeler, Mazeaud, Pellegrinon, Barbier, Rusconi, Piussi. Dobro pišejo, nekatere med njimi poznamo tudi pri nas.

Knjiga ima 116 črnobelih ilustracij in 18 barvnih. Stane 6800 lir.

T. O.

FOTO-RAZSTAVA AVSTRIJSKIH NF V MOSKVI

Lansko jesen se je avstrijski »Naturfreund« predstavil Moskovčanom s svojimi priznanimi foto-klubom. Priredili so razstavo v centralnem kulturnem domu sovjetskih železničarjev in doživeli lep uspeh: 20 000 obiskovalcev, pozornost

novinarjev RTV, v knjigi gostov pa sami superlativi. Kljub temu so se sporazumeli tako, da bo razstava potovala po mnogih večjih mestih Sovjetske zveze.

KULTURNI IN NARAVNI SPOMENIKI SLOVENIJE

Zbirka »Vodniki po kulturnih in naravnih spomenikih Slovenije« je narasla že na 30 vodnikov, številka, ob kateri se je vredno ustaviti. Čeprav je vodnikov po kulturnih spomenikih več kot po naravnih spomenikih, je med slednjimi izdanih nekaj, ki so planincem v veliko oporo pri spoznavanju najlepših naravnih lepot. Peterlinov Triglavski narodni park je že davno razprodan, Kunaverjeve Škocjanske jame, Rakov Škocjan in Cerkniško jezero je ponekod še dobiti. Da vodnikov po naravnih spomenikih ni več, so delno krivi planinci sami, saj jih je med njimi gotovo nekaj, ki so dobri poznavalci posameznih predelov, ki bi ob spretnem uredniškem peresu Helene Menaše zapolnili mnoge vrzeli.

Do danes so izšli naslednji vodniki: S. Peterlin, Triglavski narodni park; J. Jarc, Rog; I. Sedej – H. Menaše, Vrba; I. in J. Curk, Ptuj; P. Kunaver, Škocjanske jame; O. Kunaver, Rakov Škocjan; V. Kolšek, Kamniti spomeniki Celeje; M. Zadnikar, Slovenj Gradec; P. Kunaver, Cerkniško jezero; L. Bolta – V. Kolšek, Arheološki spomeniki Savinjske doline; V. Premrl, Mariborski lent; J. Curk, Slovenska Bistrica in okolica; K. Podbevšek, Urh; L. Plesničar, Jakopičev vrt; S. Škaler, Brežice; Gspan, Kastelic, Makarovič, Šarf, Muljava; S. Vrišer, Mariborski grad; M. Zadnikar, Stiški samostan; Avguštin, Benedičič, Valič, Zontar, Kranj; I. Komelj, Sevniški grad in lutrovska klet; L. Bolta – V. Kolšek, Stalna arheološka razstava Pokr. muzeja v Celju; C. Avguštin, Tržič; J. Bogataj – J. Faganel, Braslovče; S. Vrišer, Sv. Rok nad Šmarjem pri Jelšah; T. Ferenc, Muzej slovenskih izgnancev; V. Kolšek, Šempeter v Savinjski dolini; S. Škaler, Po poteh slovensko kmečkega upora 1573; M. Železnik, Nova štifta – Divje jezero.

Tone Strojín

MARIO FANTIN, SHERPA, HIMALAJA, NEPAL

Založba Tamari v Bologni zaklada italijanski knjižni trg z razkošnimi planinskimi edicijami, kakršna je tudi ta Fantinova (118 barvnih slik). Fantinova knjiga je nastala pod vtisi Shiptonove ekspedicije 1969, s katero je v angleški družbi stopil na Kala Pattar (5545 m) in na Peak 5630 m v južnem grebenu Purnorija. Kakor druge Fantinove knjige, o katerih smo poročali, je tudi ta najprej kulturno-zgodovinska, geografska in etnografska,

obravnava pa tudi religijo, prometne in turistične možnosti in probleme. V drugem delu popisuje Nepalsko Himalajo, predvsem zgodovino raziskovanja te dežele od l. 1948/50 do l. 1970, posebej pa italijanski delež od l. 1950 do l. 1970. Tretje poglavje je posvečeno plemenu Šerp, njihovim vasem, razmeram, delu in običajem. 80 slik je Fantin posvetil himalajskemu človeku. Delo je opremil z zemljevidi, skicami potov, po katerih so hodile ekspedicije, s krajevnim in besednim slovarčkom.

Švicarski poročevalec Max Oechslin je ob knjigi ugotovil, da ne navaja ne literature ne virov. Seveda to ni prva taka knjiga.

T. O.

VYSOKE TATRY VO FAREBNEJ FOTOGRAFII

Naj takoj na začetku povemo, da Slovenci enakega albuma za Julijske Alpe še nimamo. Bilo je sicer nekaj poskusov npr. »Gorenjska«. V tehničnem smislu niso uspeli. Slovaki, ki smo jih še do nedavna kritizirali zaradi slabe kakovosti barvnih prespektov in razglednic, so v zadnjih letih v tem pogledu močno napredovali. Kdor pozna album Vysoke Tatry, izdan ob svetovnem prvenstvu v smučarskih disciplinah 1970 v Štrbskem plesu, bo priznal, da se je pri naših severnih sosedih v propagandi premaknilo. Premalo o tem poročamo tudi mi, saj je konkurenca sosednih alpskih dežel prehuda.

V nakladi 32 000 izvodov je založba Osveta v Hartinah izdala za naše pojme reprezentančni album. Avtor je Hugo Jelinek, spremni tekst je napisal Miroslav Kuchačka. Zaradi poplave številnih zbirk alpskih panoram, albumov, itd., ki ponekod že prehajajo v kič in v vsiljivo komercialnost, so Vysoke Tatry prijetna sprememba za oko. Dobro je zajeta svojstvena lepota gozdov in kamnitih vršacov, sanjavostratskih jezer, pogled na Tatre s Poprada, skladnost planinskih koč z okoljem, izvorni planinski kažipot, flora in favna, vas, narodna noša, prizori iz reševanja, smučarske tekme in romantični prizori.

Čeprav se Vysoke Tatry po geološki osnovi razlikujejo od Alp, so nam zaradi svojih zelenih pobočij bližji. Vrstni red je dobro izbran. Od umirjene pokrajine se odpira pogled na panoramo Vysokih Tater. Z zanimanjem obračaš liste v pričakovanju, kaj bo prinesla druga stran. Mislim, da so planinske kočke redkokje na svetu tako vgrajene v naravno okolje kot tu. Malokje na svetu se je domača arhitektura ohranila tako funkcionalno. Album Vysoke Tatre v barvah stane 80 kč.

Tone Strojín

ROBERT LÖBL, DIE ALPEN IN FARBEN

Pod tem naslovom se je planinski javnosti predstavilo že mnogo del, eno lepše od drugega. V pričujoči knjigi nam je avtor na 260 straneh s 108 celostranskimi fotografijami razgrnil barvno panoramo gora od Dunajskega gozda do Côte d'Azur. Založba Süddeutscher Verlag se je potrudila, da je tisk res na višini.

Na knjigo posebej opozarjamo zaradi nekaj prizorov iz naših gora (Julijske Alpe z Dobrača, Tamar s Travnika, Triglavska stena, Hudičev stolp v Prisojniku, Mangrt od Mangrtskih jezer in Viš).

Žal ima prav Triglavska stena nenaravne barve. Poleg slike je v kolorskem stolpcu spremni tekst s turističnimi podatki. Sicer je pretežni del teksta leposlovje, ki se ne omejuje na sodobne avtorje, celo Petrarca in Goethe sta med njimi. Za nas je zanimivo, da je zastopan dr. Kugy in sicer z odstavkom Zlato Monte Rose.

Uvod k delu je napisal Toni Hiebeler, alpinist, pisatelj in urednik Alpinismus. Med zgodovinske članke bi uvrstili Goethejev Vzpon na Furco in kraljevski St. Gotthard ter Tita Livia zapis o Hanibalovem prečanju Alp. Slede zapisi odlomkov drugih znanih avtorjev. Že na drugem mestu sledi Pravljiča o Zlatorogu (Pfarrer Abram) iz Kugyjevega dela Petsto let Triglava. Čeprav nas spremni tekst pouči o marsičem, so vidnejši del Löblve knjige barvne priloge.

Tone Strojín

ALPE-HIMALAJA-CENTRALNI ANDI

Svetovno znana japonska zbirka *The beautiful World*, ki se tiska tudi v angleščini, prinaša poleg del o znanih slikarjih, umetnostnih spomenikih, največjih mestih, eksoetičnih državah in otokih tudi dela o treh najpomembnejših gorovjih sveta. Knjigi o Alpah in Himalaji sta v angleščini že tiskani in sta doživeli že več ponatisov. Te izdaje omenjam zato, ker so kljub barvnim slikam tudi za naše razmere izredno poceni in v angleščini. Bolj kot spremno besedilo in kartografske skice so zanimive slike, ki so vse brez izjeme barvne. Resda smo v obsežni alpski literaturi videli že boljše in tehnično popolnejše. Moti nenaravni zeleni in modri ponatis.

Čar druge knjižice je v tem, da so podobe posnete iz letala. Pozornosti so deležni evropski štiritisočaki, od nižjih le Grossglockner in Dolomiti. Naših gora ni tam. Podobe iz Himalaje so, če drugega ne, eksoetične in zato privlačne.

Pričnimo z Alpami, ki so nam bližje in bolj znane. Avtorja Matao Sanuki, profesor aeronavtiike na tokijski univerzi, in Keiči Jamada, asistent na inštitutu za

tehnologijo v Tokiu, sta dobra poznavalca evropskih gora. Prvi je opravil okrog 40 vzponov v švicarskih gorah, drugi je bil več let v Zahodni Nemčiji in je predsednik japonskega združenja za fotografijo. Prav tehniko snemanja iz letala znanega ledeniškega pilota Geigerja imata še prav posebno v časteh.

Med podobe gora so vključeni turistični kraji, etnografske prireditve in posebnosti, flora in favna in še kaj. Turist ali planinec, ki te gore in kraje pozna, si bo rad ogledal tudi »letalske«.

Knjiga o Himalaji – potovanje v Nepal je po motivih pestrejša. Dobro podaja barvni pregled najvišjih gora, cvetje, podobe prebivalcev, njihovih bivališč, samostanov, molilnih mlinčkov, riževih polj, prizore iz odpravarskega življenja, prečenja rek in ledeniških razpok, budističnih templjev in iz trgov.

Podobam je dodan orientacijski crtež avtorjeve poti skozi Nepal in situacijska skica najvišjih vrhov s kroniko prvih vzponov.

Avtor Takehide Kazami je mojster kamere, pisec nekaj uspešnih knjig in dober poznavalec Nepala, gora in ljudi. Ko je l. 1958 prišel za nekaj mesecev v Nepal, dežele ni mogel več pozabiti. Napisal je knjigo o njej in si želel, da bi še prišel sem. Čez šest let so njegove sanje postale stvarnost.

Obe knjižici v angleščini lahko nabavimo preko inozemskega oddelka Državne založbe Slovenije ali Mladinske knjige Ljubljana.

Tone Strojín

PLANINSKI BILTEN DELA 5/72

Bilten je svojevrstno poročilo o delu PD, simpatičnejše od konvencionalnih poročil na občnih zborih. Prejemajo ga vsi člani PD brezplačno, izhajajo pa dvakrat na leto. Skušajo biti čim bolj pestro in tako presega društveni pomen. Skušajo slediti planinskim dogodkom v Sloveniji in v drugih republikah. Strokovno teže dajejo glasilo članki o preventivi v gorah in varstvu narave. Glasilo je okusno oblikovano in opremljeno z barvnimi slikami iz arhiva ČGP »Delo«.

Vsebina: Himalaja, domovina snega in ledu; Potopisi; Delovanje in problemi GRS; Pregled planinskih nesreč 1971; Ko odhajate v gore; Povej, kam greš; Hoja naj bo zmerna; Orientacijska tekmovalnja; Aktivnost novih članov Gorske straže; Varstvo narave, dolžnost nas vseh; Je to uspeh ali neuspeh; Pot prijateljstva; S tečaja za planinske vodnike; Planinska nagradna križanka; Udeleženci naših tradicionalnih izletov; Udeleženci vzpona na Triglav.

T. S.

RAZGLED PO SVETU

MATHIAS REBITSCH – PROFESOR

Avstrijski zvezni predsednik je podelil znanemu raziskovalcu in alpinistu Rebitsu iz Innsbrucka naslov – profesor. Rebitsu ima v Alpah vrsto zelo težkih smeri, udeležil pa se je več ekspedij v Himalaji, Karakorumu in v Andih. Postal je, kot pravimo, svetovni pojem. Njegove kulturno zgodovinske raziskave v Punta de Atacama v Peruju, njegova knjiga »Srebrni bogovi na Cerro Galan« priznava ves svet in so Avstriji v čast. Alpinistični krog »Bergland« v ÖAV je Rebitsu l. 1970 imenoval za častnega člana, podobne počastitve je doživel tudi v inozemstvu. Imenovanje za profesorja mu je bilo podeljeno 4. maja 1972. Rebitsuovo alpinistično in publicistično ime je tudi pri nas znano že desetletja, njegova knjiga »Srebrni bogovi« je prevedena tudi v naš jezik.

ČEHI V KARPATIH

V Pragi deluje alpinistični klub »Slavia« in to na prirodoslovni fakulteti Karlove univerze. Pozimi 1971 je organiziral veliko zimsko prečenje grebena Rodnei v severnih Karpatih. 8 mož je od 20. do 26. februarja 1971 obiskalo 20 vrhov, večinoma preko 2000 m visokih. Prehodili so 150 km in premagali 10 000 m višinske razlike.

MEMORIAL EKSPEDICIJE V PERU 1970

O katastrofi, ki je zadela češki alpinizem pod Huascaranom v Peruju in med drugim vzela tudi našega znanca in prijatelja dr. Černika, smo obširno poročali. Žal se danes razmeroma hitro pozabljajo še hujše tragedije. Čehi obujajo spomin na rajne alpiniste perujske ekspedije z mogočnim športnim memorialom v gorah okoli Bedřihova. Letos je za memorial 30. januarja štartalo 2039 alpinistov, smučarjev in drugih športnikov na progi 50 km. Za tako množico je potrebna na tako dolgi progi že kar dobra organizacija. Oskrbeti so morali 850 ležišč, okrepčevalnice v štirih krajih, saj so tekmovalci popili samo čaja 5000 l. Na štartu je bilo 400 inozemcev (Nemška demokratska republika, Zvezna republika Nemčija Švedska, Francija). Zmagali so vzhodnonemški smučarji. Najboljši češki rezultat je dosegla Eva Novotná iz Liberca v kategoriji nad 30 let, a bila je četrta. Njen mož ing. Zdenek Novotny je bil eden od 16 alpinistov, ki so ostali

pokopani pod strašnim plazom s Huascarana.

Ta smuški tek je za švedskim »Vaso« najbrž največji na svetu.

Ali ne bi bilo prav, da bi se ga – iz pietete vsaj – udeležil tudi kak Jugoslovčan?

T. O.

VREME NA KREDARICI

V septembru 1972

Letošnji september je bil po vsej Sloveniji zelo hladen, saj so srednje mesečne temperature bile za 3–4° pod dolgoletnim poprečkom. Na Gorenjskem in Štajerskem je bila mesečna višina padavin pod, v preostali Sloveniji pa nad normalno vrednostjo.

Podobne vremenske razmere je imela tudi Kredarica. Srednja mesečna temperatura zraka je znašala –1,1^o. Bila je za 5,1^o pod normalno vrednostjo (popreček obdobja 1955–67). Tudi ekstremne temperature dokazujejo negativni odklon, kajti maksimalna temperatura, ki je znašala 8,8^o dne 8. oktobra je bila za 7,8^o pod absolutnim temperaturnim maksimumom Kredarice v obdobju 1955–67. Minimalna temperatura, ki je znašala –9,2^o (zabeležena je bila 25. sept.), pa je bila celo za 0,5^o pod absolutnim minimumom istega obdobja.

Srednja mesečna oblačnost (6,6) se je nasproti prejšnjemu mesecu nekoliko zvišala. Heliograf na Kredarici je registriral skupno 117 ur s sončnim sijem, kar je 31 odstotkov maksimalnega možnega trajanja.

Poprečno pade na Kredarici v septembru 214 mm padavin. V letošnjem septembru pa je padlo samo 79 mm padavin, deloma kot dež, deloma kot sneg. Izmerjena količina padavin je komaj 37% od normalne vrednosti (1955–1967). Snežna odeja je ležala 24 dni, njena najvišja debelina je merila 19 cm. Najdebelejša snežna odeja v septembru je – v obdobju 1955–67 – znašala 29 cm (dne 29. septembra 1957).

V oktobru 1972

Letošnji oktober je bil po vsej Sloveniji hladen in suh. Srednje mesečne temperature zraka so bile za 1–2° pod dolgoletnimi poprečki, mesečne višine padavin pa so dosegle komaj 30–60% normalne oktobrske vrednosti. Na Kredarici

pa so bili odstopi od normalnih vrednosti – kakor bomo v nadaljevanju videli – znatno večji.

Srednja mesečna temperatura zraka ($-2,5^{\circ}$) je bila za $3,1^{\circ}$ pod poprečkom obdobja 1955–67. Ekstremne temperature pa so bile: maksimum $6,1^{\circ}$ dne 26. okt., minimum $-15,6^{\circ}$ dne 23. okt. Dosedanji absolutni oktobrski ekstremi na Kredarici (v obdobju 1955–1967) so bili: maksimum $11,8^{\circ}$ dne 22. okt. 1967 in minimum $-12,2^{\circ}$ dne 31. okt. 1966. Primerjava vseh letošnjih temperaturnih vrednosti z istovrstnimi podatki iz obdobja 1955–67 dokazuje, kar smo dejali že v uvodu, da je bil letošnji oktober na Kredarici občutno prehladen.

V 13 padavinskih dneh je padlo na Kredarici skupno samo 43 mm padavin, kar je komaj 20 % normalne vrednosti. Padavine so padle v glavnem kot sneg, dasi je nekajkrat vmes tudi deževalo. Snežna odeja je ležala ves mesec, njena maksimalna debelina je znašala samo 34 cm, medtem ko je največja debelina oktobrske snežne odeje (1955–67) znašala 198 cm, zabeležena pa je bila dne 28. okt. 1964.

Srednja mesečna oblačnost (4,8) se je nasproti prejšnjemu mesecu znatno znižala. Zato se je – kljub krajšim dnevom – občutno zvišalo število ur s sončnim sijem. Tamkajšnji heliograf je registriral skupno 153 ur s sončnim sijem, kar je 41 % maksimalnega možnega trajanja v oktobru.

Iz gornjih podatkov se vidi, da je v minulem mesecu oktobru bilo planincem vreme še kar naklonjeno.

V novembru 1972

Srednje mesečne temperature zraka v minulem novembru so bile skoro po vsej Sloveniji pod dolgoletnim poprečkom, medtem ko so mesečne višine padavin znatno presegle normalne vrednosti.

Novembrske klimatske značilnosti Kredarice so se od te splošne slike – vsaj v temperaturnem pogledu – razlikovale. Srednja mesečna temperatura zraka ($-3,0^{\circ}$) ni izkazovala negativnega odklona. Bila je za $1,1^{\circ}$ nad normalno vrednostjo (obnobje 1955–1967). Tudi mesečni ekstremni temperaturi zraka maksimum $7,7^{\circ}$ dne 7. nov. in minimum $-17,6^{\circ}$ dne 26. nov., ki sta sicer ležali v mejah doslej znanih novembrskih temp. ekstremov maksimum $9,3^{\circ}$ dne 14. nov. 1967 in minimum $-21,0^{\circ}$ dne 30. nov. 1957) sta bili odklonjeni bolj na pozitivno stran.

Srednja mesečna oblačnost (4,5) se je napram prejšnjemu mesecu nekoliko znižala. Heliograf na Kredarici je v novembru registriral skupno 137 ur s sončnim sijem, kar je 48 % maksimalnega možnega trajanja sončnega sija.

Skupno je v novembru padlo na Kredarici v 10-ih padavinskih dneh (samo kot sneg) 250 mm padavin, kar je 111 % normalne vrednosti.

Snežna odeja je ležala ves mesec. Njena maksimalna debelina je merila 121 cm. Novembrski rekord debeline snežne odeje (po podatkih obdobja 1955–1967) je 241 cm (dne 30. nov. 1964), kar je dvakrat več kot letos.

V višjih legah je bilo vreme torej ugodnejše (manj oblačno, zato bolj sončno in topleje).

dr. F. Bernot

NATEČAJ

Kulturno-literarna komisija pri PZS razpisuje v počastitev 80-letnice slovenske planinske organizacije nagradni natečaj za najboljše literarni spis in strokovne članke.

Za najboljši literarni spis nagrada v znesku 1000 din
Za najboljše strokovne članke:

- I. nagrada 1250 din
- II. nagrada 1000 din
- III. nagrada 750 din

Tema za literarni spis je poljubna, mora pa biti povezana s planinstvom. Pri strokovnih člankih so zaželeno naslednje teme: Slovenska planinska zgodovina, varstvo narave, vzgoja mladine v gorah, gorske nesreče v luči pravne odgovornosti, sociološka narava planinstva, prosti čas v gorah ipd.

Pogoj je, da spis ali članek nista že objavljena. Predložena dela morajo obsegati najmanj 5 tipkanih strani. Najboljša dela bodo objavljena v PV.

Rok z oddajo je 1. maj 1973 na naslov: Kulturno-literarna komisija pri PZS z oznako »Nagradni natečaj«.

Za kulturno-literarno komisijo PZS
Tone Strojín

Dom Kokrškega odreda na Kališču — 1540 m

redno oskrbovan ob sobotah in nedeljah v zimski sezoni
Dostop iz Mač pri Predvoru 2 uri pešhoje

Koča ob žičnici na Krvavcu

oskrbovana skozi vse leto. Nudi okrepčila po zmernih cenah

Planinsko društvo Kranj

M. TEUFELBERGER

A-4600 WELS · AUSTRIA

opremo dobite v naših prodajalnah

SLOVENIJAŠPORT

export-import

vsem ljubiteljem planin želimo

srečno novo leto 1973

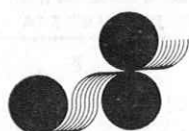
**STEKLARNA
HRASTNIK**

Proizvaja in nudi potrošnikom sledeč asortiman:

- steklo za gospodinjstvo
in široko potrošnjo v prozorni in dekorirani izvedbi
- razsvetljavna telesa
za stanovanja, lokale in drugo slično uporabo v prozorni, opalni in
dekorirani izvedbi
- vse vrste embalažnega stekla
za farmacevtsko in kozmetično industrijo v prozorni in rjavi izvedbi

Za naročila in poslovno sodelovanje se priporočamo! — Tel. 814-622

*Svojim kupcem,
poslovnim prijateljem
in delovnim ljudem
želi mnogo uspehov
v letu 1973*

združeno podjetje

slovenske železarne

ljubljana

železarna jesenice

železarna ravne

železarna štore